Digitaliseret af | Digitised by

DET KGL. BIBLIOTEK
Royal Danish Library

Forfatter(e) | Author(s):	Preisler, Joachim Daniel.; forfattet af Joachim Daniel Preisler.
Titel | Title:	Journal over en Reise igiennem Frankerige og Tydskland i Aaret MDCCLXXXVIII
Bindbetegnelse | Volume Statement:	Vol. 1
Udgivet år og sted | Publication time and place:	Kiøbenhavn : trykt hos Christian Frederik Holm, 1789
Fysiske størrelse | Physical extent:	2 bd.

DK

Materialet er fri af ophavsret. Du kan kopiere, ændre, distribuere eller fremføre værket, også til kommercielle formål, uden at bede om tilladelse. Husk altid at kreditere ophavsmanden.

UK

The work is free of copyright. You can copy, change, distribute or present the work, even for commercial purposes, without asking for permission. Always remember to credit the author.

PUBLIC DOMAIN

BIBLIOTHECA REGIA MONACENSIS

28-100-8°
DA Bot
DET KONGELIGE BIBLIOTEK
DA 1.-2.S 28 8°
1 1 28 0 8 02177 7
+ 25X
BIBLIOTHECA REGIA HAFNIENSIS

JOURNAL

over en Reiſe igiennem

FRANKERIGE og TYDSKLAND

i Aaret MDCCLXXXVIII.

forfattet

af

Joachim Daniel Preisler,

Kongelig Skueſpiller og Accompagniſt i Orcheſtret.

Förſte Deel.

Kiøbenhavn, 1789.

Trykt hos *Johan Friderich Morthorſt.*

DET KONGELIGE BIBLIOTEK

JOURNAL

over en Reise igjennem

FRANKERIGE og TYDSKLAND

i Aaret MDCCLXXXVIII.

forfattet

af

Joachim Daniel Preisler,

Kongelig Skuespiller og Accompagnist i Ordensfest.

Første Deel.

Kiøbenhavn, 1789.

Trykt hos Johnt Rudolph Thiele.

Til

Den HÖI-KONGELIGE DIRECTION

for Skuespillene.

Hans Excellence, Herr Geheimeraad von NUMSEN.

Herr Kammerherre v. WARNSTEDT.

Herr Etats-Raad HAGERUP.

Herr Justice-Raad WORMSKIOLD.

Herr Justice-Raad LASSEN.

Herr Ober-Auditeur ROSENSTAND GOISKE.

Herr Kapellmester SCHULZ.

Dem, Höie Herrer! bevidner jeg herved offentlig min underdanige Takſigelſe, for den ſmigrende Befaling De gav mig, at före nærværende JOURNAL. — Som det Eeneſte Erkiendtligheds Offer, mine Evner formaae, vover jeg at fremlægge den for Dommere, hvilke jeg ſkylder en urokkelig Tilliid. — Maatte kuns Indholden nogenledes ſvare til mine Höie Herrers Henſigt! — Maatte jeg kuns have opfyldt min Pligt i den Grad, at jeg ikke blot fortiente Medlidenhed; ſaa ſkulde jeg holde Anledningen til dette Arbeide for Lykke; — ſaa ſkulde hvert Skridt paa Konſtens Bane, om ikke viiſe Frugter, dog vidne om den

Iver,

Iver, med hvilken jeg ſaae Fremmede Skuepladſe, og det faſte Forſæt, at anvende den mueligſte Fliid, for ſtedſe at blive heldigere.

Kiöbenhavn,
den 1ſte Maj 1789.

underdanigſt;
Joachim Daniel Preisler.

Forerindring.

Uden Frygt for Kritikens yderſte Strenghed, for Recenſentens ſkarpe Pæn, overleverer jeg her den Förſte Deel *af et Arbeide, ſom jeg begyndte paa, opmuntret af Venners Raad og Tilſkyndelſe, og den Overbeviisning, maaſkee at kunde værdiges et Sted iblandt de mange Skribentere, hvis heele Roes beſtaaer deri, at de ikke ere aldeeles utaalelige. — Min* Journal *ſkulde være Moerſkabs-Læsning; men — ikke vover jeg at giöre nogen af mine Læſere det Spörgsmaal, hvor Lidet, eller egentligen: hvor Meget den har kiedet dem. —* Naar Lögn ſkader, ſaa gavner Sandhed, *ſiger* Dalton *i* Heckingborn; *og endſkiöndt jeg ikke tör vente det Sidſte, ſaa paaſtaaer jeg dog frimodig, at ingen ſkal finde Leilighed til Bebreidelſer i Henſeende til det Förſte. — Hvem vilde vel ſkiælve for de Herrer, ſom* Mercier *kalder:* „ *Les folliculaires, qui prennent le titre de critiques,* „ *comme des rimailleurs prennent celui de poëtes.*“ *Han afſkildrer den ſande, og den ondſkabsfulde Kritiker, ſaa herlig, at jeg ikke kan undlade at anföre hans egne Ord:*

„ *Ces*

„ *Ces jeunes imprudens*, siger han, *ont une con-*
„ *fiance egale à leur temerité, ou plutot: ils*
„ *veulent se faire lire a quelque prix que ce*
„ *soit. Ils se croyent auteurs, & prennent*
„ *l'accueil qu'ils ont reçu de la malice publique*
„ *comme une preuve de talent; ils s'enfoncent*
„ *dans ce deplorable metier, & deviennent me-*
„ *chans à raison de leur impuissance. Une*
„ *premiere injustice invite toujours à une se-*
„ *conde; ils finissent par vomir des bêtises, des*
„ *injures, des calomnies, & par se croire*
„ *redoutables, lorsqu'ils ne sont que méprisés.*"
Disse beleer enhver, lige saavel som det maae være den störste Glæde, at lade sig belære af den Recensent, som Mercier *afmaler i følgende Ord:*

„ *Le vrai critique ne se contenteroit pas de savoir*
„ *moucher la lampe; il sauroit aussi y verser*
„ *de l'huile; il embrasseroit un ouvrage sous*
„ *un point de vue general; il ne seroit ni cha-*
„ *grin ni envieux, ni dedaigneux; triste*
„ *sentiment, qui ferme l'ame à toute espece de*
„ *connoissances; le vrai critique seroit né bon,*
„ *posséderoit un caractere excellent, & tempere-*
„ *roit ainsi, ce que la censure à d'amertume.*
„ *Il ne prendroit pas un air de superiorité;*
„ *car si l'envie de rabaisser & de nuire échappe*
„ *ou perce, on appercoit l'homme, & il perd*
„ *toute confiance.*"

Af saadanne agtværdige Mænd skal enhver Rettelse, enhver Dom være mig kierkommen, og de skal erfare, at den ikke trænger til Kritikens Svøbe, som lader sig belære af venskabelige Grunde. — Mange, og maaskee den störste Deel af mine Læsere, vil finde Efterretninger, som hverken ere Almeen-Moersomme, eller Almeen-Nyttige; — men jeg troer, at en Dagbog *bör svare til Navnet, og forbigaaer derfore Intet, som erindrer mig paa de utallige glade Timer og uforglemmelige Dage, som Aaret* 1788 *skiænkede mig i Fremmede Lande. — I min Ungdom var jeg saa lykkelig, at mine Forældre holdt det for Gevinst, at lade mig oplære i Sprog og Videnskaber, som nu fordoblede Nytten af* den Kongelige Theater-Directions *Hensigt med Reisen. — Denne vil jeg ikke skiule, men offentlig underrette mine Landsmænd om en af vores Foresatte, for os saa ærefuld, udvirket Allernaadigst Resolution til udvidede Kundskabers Opnaaelse i vores Konst. — Enhver vinder i sit Fag, ved at see Mangfoldighed, og selv en mindre agtværdig Gienstand kan gavne den tænkende Mand i Henseende til Naturens og Konstens Maalestok. — Hvor ofte formindsker ikke Patriotismus de samme Feil, som jeg hos en Fremmed tydelig overbevises om, at være utilgivelige? især, naar jeg blot er den Undersogende, uden Hensigt til Egenkiærlighed? — Saaledes har jeg ynket mange af mine Ordensbrödre i Situationer, hvori jeg selv ofte var ynkværdig; og —*

naar

naar Agtpaagivenhed ikke glemmes hiemme, maae et saadant Spegl nödvendig bedre. — Ikke sielden lærdte Erfaring mig, at Parterrets Bænke paa de fleeste fremmede Steder ere fulde, blot af Retfærdige Tilskuere, som ikke taale Dorskhed og Letsindighed paa Skuepladsen; — som ikke foreene den mindste Medlidenhed med en retmæssig Fordring for deres Penge! Ikke sielden hörte jeg i Paris, at en Skuespiller blev mishandlet for en eeneste gal Declamation; og — endskiöndt jeg ikke önsker at see en saadan Raadighed indfört i det Danske Skuespil-Huus; saa kan jeg dog ikke nægte, at den sande Skuespiller-Aand vandt ved mindre Lemfældighed. Jeg har aldrig været fristet, at begaae saadanne Feil paa Scenen, som kunde tildrage mig Publici Uvillie. Til Overbærelse med min Evne gav jeg derimod alt for ofte Anledning! men — er jeg nu saa lykkelig, at min Dommer finder meere Sandhed, meere Overlæg i min Konstes Dyrkelse; saa takker jeg den Kongelige Direction *derfor; thi den gav mig Leilighed til, at see forskiellige Nationer efter medfödte Folelser at udtrykke Lidenskaber, og siden bedömte jeg det Rigtige og det Skiæve, med Upartiskhed, saa höit nödvendig i Skuespiller-Faget.*

Dagen forinden Afreisen blev vi opkaldte i den Kongelige Direction, for at modtage Beviiser paa den störste Aarvaagenhed for vort Beste. — Den forsynede os med Kancelie-Passer, og en Instruction,

som

ſom tydelig vidner om Reiſens Hovedmaal, og en Tilliid, ſom ſvarede til Henſigten. Jeg troer, med Føie at kunde indrykke den her, da Sammes Indhold gierne maae være bekiendt, og Jeg i Særdeleshed, derved meddeeler Mange af mine Læſere Aarſagen til de videløftige Efterreininger om Skuepladſene, ſom jeg meget vel begriber, ikke at kunde intereſſere enhver.

„ Hans Kongelige Majeſtæt har ved Allernaa-
„ digſt Reſolution af 2den April i dette Aar,
„ befalet, at de, for at udbrede deres Kund-
„ ſkaber, og berige deres Indſigter i Skue-
„ ſpiller-Konſten, maae i denne Sommer
„ giöre en Udenlands-Reiſe, ſom ſaaledes
„ maatte indrettes, at de kunde ſee de fleeſte
„ berömte Tydſke Theatre, men fornemme-
„ lig de Pariſiſke, hvor de, ſaavel ſom og i
„ denne Hovedſtad, efter den antagne Mee-
„ ning, egentligen ſkulde ſee og ſtudere den
„ fiine og belevne Verden, overeenſtemmende
„ med de Roller, dem i dette Fag ved vores
„ Danſke Skueplads allerede ere, eller her-
„ efter maatte blive tildeelte, det være ſig i
„ Komedier, eller Muſik-Stykker.

„ For denne Reiſe maatte følgende Poſter
„ tiene til Efterretning:

1.

„ Har Hans Majeſtæt af Theaterkaſſen
„ bevilget dem alle Tre Tolv Hundrede
„ Rigsdaler til Reiſe-Omkoſtninger frem og
„ tilbage, hvormed de ſaaledes maae indrette
„ deres Udgifter, at denne Sum, hvori de
„ alle have lige Deel, ikke overſkrides.

2.

„ Men da Een bedre end Tre kan ſtyre
„ og foreſtaae Udgifterne, og före Regning
„ derover, ſkiönt de alle om Udgifterne bör
„ have lige Kundſkab; ſaa paalægger Direc-
„ tionen Herr Inſtructeur *Roſing* denne
„ Pligt; i hvilken Henſeende han og er be-
„ rettiget til at hæve, og qvittere for Pen-
„ gene paa de Steder, ſom heri findes
„ beſtemt, og at före en særſkilt Regning
„ over, hvortil de ere anvendte; hvilken
„ Regning, paategnet, og bekræftet af dem
„ alle, Han ved deres Hiemkomſt her i Di-
„ rectionen til Underſögning afleverer.

3.

„ Da deres Reiſe er beſtemt til næſte
„ Löverdag den 3die i denne Maaned, for at
„ afgaae til Hamborg, og derfra videre til
„ Paris uden Ophold; ſaa bliver dem ſtrax
„ her af Theater-Kaſſen udbetalt Eet Hun-
„ drede

„ drede Rigsdaler. Ved deres Ankomſt i
„ Hamborg, modtager Herr *Roſing* efter ved-
„ lagte Herr *Pechiers* Kreditbrev, af de Herrer
„ *Poppe de Chapeaurouge & Compagnie*,
„ Værdien af 300 Rigsdaler i Grov Danſk
„ Courant, i ſaadanne Myntſorter, enten af
„ Guld eller Sölv, ſom de, efter deres nær-
„ mere Forklaring til diſſe Herrer Banquiers
„ om deres Reiſetour til Paris, beſt blive
„ tient med; og melde de ſig desuden hos
„ Herr Konferenceraad *Waitz*, ſom vil un-
„ derrette dem om den letteſte og nærmeſte
„ Vei. Ved deres Ankomſt til *Paris*, eller
„ naar de der ſkulde behöve Penge, kunde
„ Herr *Roſing* atter modtage efter et andet
„ herved fölgende Kreditbrev fra Herr *Pe-*
„ *chier*, 15 til 1600 *Livres tournois*; og,
„ förend deres Afreiſe fra denne Hovedſtad,
„ kunne de vente ſig forſynet med videre
„ Kreditiver til deres Tilbagereiſe.

4.

„ I *Paris* kunne de opholde ſig omtrent en
„ 6 Ugers Tiid, maaſkee noget længere,
„ og maaſkee noget kortere, ligeſom de
„ finde, at de der kunne vinde til deres Ind-
„ ſigters og Kundſkabers Udbredelſe i deres
„ Konſt; men ved deres Ankomſt der,

maatte

„ maatte de ſtrax melde ſig hos den *Danſke*
„ *Miniſter*, Hans Excellence Herr Geheime-
„ meraad *Blohme*, ſom upaatvivlelig vil
„ beviiſe dem al Beſkyttelſe, og give dem
„ de ſikreſte og fordeelagtigſte Veiledninger.
„ Imedens de der opholde ſig, maae de
„ flittig beſöge: *Comedie Françoiſe*; den
„ *Stoere Opera*; *Theatre Italien*; *Les varie-*
„ *tés amuſantes*, & *Theatre des enfans*. De
„ bör flittig bivaane Pröverne og Repetitio-
„ nerne, tilligemed Underviisningerne ved
„ Börne-Theatrene, hvortil vi haabe, de,
„ ved vor Miniſters Underſtöttelſe ville faae
„ Adgang. Herr *Roſing* bör, ſom Inſtruc-
„ teur, iſær underrette ſig om Skolerne, og
„ han tillige med Herr *Preisler* paaſee og
„ ſkriftlig optegne alle nyttige Theater-
„ Indretninger. Det forſtaaer ſig af ſig ſelv,
„ at Herr *Saahye* gaaer med overalt, for at
„ giöres opmærkſom paa alt, ſom ſtemmer
„ overeens med den ſande gode Smag i Skue-
„ ſpiller-Konſten, for tillige med hans gode
„ naturlige Anlæg, at erhverve ſig den for-
„ nödne Erfarenhed.

5.

„ Paa deres Tilbagereiſe fra *Paris* maae
„ de iſær ſee at beſöge de berömteſte Tydſke
„ Thea-

„ Theatre, hvorom de paa deres Udreiſe,
„ og maaſkee allerede i *Hamborg* kunde blive
„ underrettet. De, ſom Directionen troer,
„ de iſær ſkulde ſöge, kunde efter vor For-
„ meening være: Theatrene i *Manheim, Dres-*
„ *den, Berlin* og *Hamborg*; men hvor længe
„ de kunne opholde ſig paa hvert Sted, kan
„ Directionen ikke foreſkrive dem, men vil
„ alleene giöre dem opmærkſom paa, at de
„ gode Tydſke Theatre har maaſkee frem
„ for andre, meeſt Overeenſtemmelſe med
„ den Danſke Smag, hvorfor de bör afmaale
„ deres Opholdstid ſaaledes i *Paris*, at de ikke
„ tabe denne Opmærkſomhed af Sigte. Om
„ det Studtgardtſke Theater kunne de ogſaa
„ underrette ſig, for, om Tiden tillod dem,
„ at ſee det.

6.

„ Det paaligger Herr *Preisler*, at holde
„ en ordentlig *Journal* over den heele
„ Reiſe, oplyſt med de Anmærkninger, ſom
„ de giöre over, og ved hvert Theater; hvil-
„ ken *Journal* han, ved deres Hiemkomſt
„ her i Directionen til Efterſyn afleverer, og
„ hvorfra han igien kan vente ſig den tilba-
„ geleveret. Efter denne *Journal* giör han
„ paa heele Reiſen frem og tilbage ugentlige
„ Indberetninger til Directionen, ſom om

„ deres

„ deres Reiſe, og den Nytte de ſpore deraf,
„ vil være underrettet.

7.

„ Da de reiſe til deres egen og Theatrets
„ Ære, ſaa anſeer Directionen det overflö-
„ digt, at anbefale dem Eenighed, Samdræg-
„ tighed, og at være ſaa meget ſom mueligt
„ ſamlet, for med fælleds Öie at ſee, bedöm-
„ me og anmærke Alt, ſom har nogen Dri-
„ vefier til at opnaae Henſigten af deres
„ Reiſe.

8.

„ Maae de indrette deres Reiſe ſaaledes,
„ at de i det ſeeneſte kunne være her tilbage
„ inden den 20 September næſtkommende."

Ckriſtiansborg, af Directionen for Skueſpillene, den 2 Maj 1788.

NUMSEN. H. W. WARNSTEDT. HAGERUP. WORMSKIOLD. LASSEN. P. ROSENSTAND GOISKE. SCHULZ.

Til Herr Inſtructeur *Roſing;* og de Herrer Skueſpillere: *Preisler* og *Saabye.*

Med dette Leidebrev, ledſagede af vores Foreſattes udmærkede Gunſt, og de varmeſte Önſker om Held, Hæder og Nytte, og fuldkommen betryggede mod al ſandſynlig Forlegenhed, forloed vi Samlingen.

Sikkert

Sikkert troer jeg, at enhver maatte holde det for Lykke, at see en saa behagelig banet Vei for Öinene, der blot spaaede Glæder, uden at give den mindste Tanke paa Misfornöielse Sted. — Kan man da vel undres over: at et Öieblik, som skabte tilkommende Billeder i det Uendelige, giorde en lige saa Stoer, som Fremmed Virkning paa Sielen? — Endnu föler jeg i sin fulde Styrke min da værende Forfatning; endnu glæder Erindringen deraf mig i saa höi en Grad, at Indbildningskraften ikke bliver uvirksom, saa længe Ihukommelsen kan föde den. —

Jeg lover intet Fyldestgiörende. Tröstende skal ellers stedse Haabet og den Forventning blive mig, at faae Venners Overbærelse; thi — endnu eengang igientager jeg det: Den Uretfærdiges Dadlesyge frygter jeg ikke, og den strenge Kritiker kan vist anvende sin Tiid bedre, end at foröde den paa et Arbeide, som i det Höieste fortiener Vidnesbyrd af Troeværdighed.

Glad,

Glad, ſom den, der opnaaer en uventet, og forud ſeer en Række af hidtil ukiendte Glæder, giorde jeg de fornödne Anſtalter til den Reiſe, ſom den Kongelige Theater-Direction havde udvirket mig allernaadigſt Tilladelſe til. Mine Venner og Ordensbrödre, Roſing og Saabye, hver for ſig, tillige med mig, i forſkiellige Forfatninger, ſaavel i Henſeende til det, vi ſkulde forlade, ſom til det Foreſtaaende, nærmede os nu *den* 3 *Mai*; Dagen, beſtemt til vores Afreiſe. Den kom, og — uden at tale om det Ubehagelige, om det tildeels Smertefulde, ſom Skilsmiſſe, ſom Savnet af huuslige Glæder ſtedſe medförer, vil jeg begive mig til Öieblikket ſelv. — Klokken 9 om Morgenen gik vi til Poſthuſet, geleidede af

fælleds Venner, iblant dem min Broder, German, Thoroup, Horneman, Rahbek, Steen og Linde; Poſtkarlen ſtödte i Hornet, og vi kiörte afſted i et talrigt Reiſeſelſkab. Mörk var Himlen, og inderlig mörk min hele Siæl. Ikke vil jeg her anföre, hvorledes denne Dags Morgen ſvandt hen i nyttige og unyttige Adſpredelſer. Det var kuns at oprive et Saar, ſom maa læges, ifald Reiſen ſkal være nyttig og behagelig. — Endnu en Afſked foreſtod mig — den med min Kone; thi hun geleidede os med et Selſkab af deeltagende Venner og Veninder til Roeskilde.— Vel kunde jeg, ved at gaae ud af min Dör, ikke qvæle den Tanke: at det var uviſt, om jeg nogenſinde der igien ſkulde ſamles med hende; men — jeg ſkyndte mig bort. — Paa Hiörnet af Öſtergade og Amagertorv, ſtod Jomfru M***** i ſit Vindue; hendes Farvel var os ſaa meget kierere at tage med paa Veien, ſom det var det ſidſte i Kiöbenhavn. — Enhver, ſom kiender Venſkab, og dets Virkning paa Siælen, foreſtiller ſig let, at den Adſpredelſe, vi ved Samtaler ſögte,

ikke

ikke saa snart kunde findes. — I Roeskilde Kroe holdt vi; min Kone og hendes Selskab modtoge os der; tavse froekostede vi lidt, og skiulte Taarer, som nu og da trængte sig frem. — Kl. 12½ kom vi til *Roeskilde.* Her var Stedet, hvor vi skulde skilles ad- Vores Caravane kom strax efter, og vi spiiste sammen. — Postföreren, Hr. Biörn; en munter, lunefuld, og meget artig Mand, sögte, tilligemed en af Selskabet, at opmuntre os; men Naturen fik Overhaand, Fölelserne kunde ikke lukkes inde, og enhver af de Tilstædeværende, viiste uden Tvang, at vi tre Reisende ikke vare dem ligegyldige. — Imidlertiid længtes vores Biörn efter Afreisen; og han, som daglig oplever slige Scener, kan vel omsider finde alt for mange Gientagelser, som ikke underholde ham i mindste Maade; altsaa skyndte han paa os, og vi maatte videre frem. Saa længe vi kunde öine, svingede vi med Hatte og Törklæder, og — da jeg hastig tabte min dyrebare Gienstand, nærede Tankerne paa samme, mit urolige Sind. — Drömmende kom jeg til *Ringsted.* — Her

opmuntrede en god Koppe Caffé, og vores Medreiſende begyndte ved Fortællinger at trække vores Opmærkſomhed til ſig. Efter en Times Ophold (den ſædvanlige Tid paa enhver Station) fortſatte vi Touren, og kom til *Krebſehuſet ved Soeröe* om Aftenen Kl. 10. Ikke allene for Beliggenheden, ſom er ganſke fortryllende, men iſær for den beſtandig færdige Anretning, er dette et mærkeligt Sted for Reiſende. — Ligeſom man ſtaaer af Vognen, ſætter man ſig til et vel dækket Bord, og — hvem elſker ikke god Mad, og god Viin? — her længes hverken Poſtförer eller Paſſageer. — Desuden kan man i Mageligheid opholde ſig her ſaa længe ſom man vil, da der kun er fire Miile til Corſöer, og Poſtſmakken ikke gaaer over Beltet, förend Dagen efter, ved Middagstid. — Altſaa: Maden ſmagte herlig, og Viinen ſtyrkede vores Legemer imod den foreſtaaende förſte Nats Kulde. — Modige beſtege vi Poſtvognen med diſſe Vaaben; kom til *Slagelſe* Söndagen *den 4de Mai*, Klokken Eet, og til *Corſöer* Klokken 5 om Morgenen.

Diſſe

Disse sidste fire Miile havde, uagtet al indvortes Varme, saaledes angrebet vores Nerver, som ved en rolig Nattesvn vare vandte til, at samle nye Styrke, at vi höiligen trængte til Hvile. Jeg kunde imidlertid ikke beqvemme mig dertil, men skrev de förste Breve til mit kiære Kiöbenhavn, som endnu var i levende Erindring. Caffé, den velsignede Tröster i megen Modgang; Tobak, og Betragtninger over det Element, hvorpaa vi snart skulde forflyttes til en anden Provinds, moerede mig til Kl. 10, da Madame B****, alle Reisendes sultene Mavers privilegierte Stötte og Stav, begyndte med at lade Bordet dække. — Længe nok varede Tilberedelserne, og da vi omsider kom til Bords, i den Forventning, at spise godt, især da Söen tærer; — blev alt Haab næsten til intet, ved den ridende Postes Ankomst, som paalægger alle, uden Undtagelse, at kaste Skeen, og at gribe til Vadsækken. Klokken var 11; — at Posten kommer til denne Tid, det veed Madame B. og — vidste de Reisende det saa godt, som hun, saa er jeg

overbeviiſt om, at enhver ſkyndte lidt paa den gode Kone med hendes Middagsmad; i det mindſte ſkal jeg herefter fore mig den bedrövelige Erfaring til Nytte, ſom denne Gang ſikkert ſkildre mig ved det halve Maaltid. Onde Menneſker vil paaſtaae, at Spiſetiden og Poſtens Ankomſt ſkal ſtaae i ſaa nöie Forbindelſe med hinanden, at dette dækkede Bord endnu kan tiene godt Folk med den ſamme Mad, naar Poſten er afgaaet; men — uden at underſöge Sandhed, og Sandſynlighed, vil jeg paatage mig, at forſvare Charons & Clienters Vertinde, naar jeg kun ikke oftere bliver narret. — Nödig, men tvungen, gik vi da ombord Klokken halv Tolv, efter at Commendanten havde reſpecteret vores Kongepaſſer, med at lægge en paategnet Convolut om dem, i Stedet for at paategne dem ſelv. — Alt, hvad Corſöer kan formaae af Indvaanere, ſtaaer i Almindelighed ved Bollværket, for at ſee denne Fregatte gaae til Seils. Vi havde denne Gang et meget moerſomt Selſkab, og et fortreffeligt Veir. Det blæſte ſtærk, dog var Vinden be-

beſtandig ſaa god, at vi kom til *Nyborg* paa 7 Qvarteer. Underveis gav en jydſk Studehandlere os ſaa meget at beſtille med Betragtninger over Perſonen ſelv, og hans „bitt Hopp," ſom ſtod nede i Rummet, at en Yorick kunde have ſamlet Anecdoter nok, til at fylde en föelſom Reiſe med. Piben var aldrig ude af hans Mund, förend vi landede ved Nyborgs Broe, hvor det förſte Canonſkud, löſt af vores Skibsfolk med ſmaae Svingebaſſer, ſaaledes forſkrækkede Studehandleren, at han faldt ned af Bænken i Cahytten. — Det blev ikke derved. — Nu reiſte han ſig, ſtak Hovedet frem, og trak det til ſig igien ved ethvert Skud, med de Ord: „*Nu trur a Guds Dö aa Piin, di ſkyr.*" Gierne havde vi beſtukket vores Conſtablere, for at faae flere Skud, men — det var imod Etiquetten, og — glad blev Jyden! — han ſlap Svingbaſſer, Smakke, og os iſær, ſom han paa Slutningen ikke befandt ſig ret vel med. — Havde vi endda havt ham paa Poſtvognen: men — Nei! hans „bitt Hopp" maatte transportere ham

videre, uden at, hverken han, eller Bæſtet, nöd det Allermindſte. —

I *Nyborg* (en anſeelig liden Fæſtning) tog vi atter fat paa den Appetit, ſom vi havde bragt med os fra Corſöer. — Verten, en temmelig eenfoldig, men overmaade ſnakſom og nysgierrig Mand, giengieldte vores Hunger, med Spörgsmaale, ſom han enten fik kort, eller galt beſvaret; — vi beſögte Poſtmeſteren, en gammel god Ven, og Medſtuderende, og ventede med Længſel efter Poſtförer Hanſen, ſom ſkulde befordre os igiennem Fyhn. Klokken 3 kom vi afſted. Paa Veien ſaae vi de herligſte Marke, ſom vidnede om den fyhnſke Landmands Vindſkibelighed og Arbeidſomhed. Sæden ſtod overalt ganſke fortreffelig, og dette nye Foraars-Grönne var ligeſaa ſtor Vellyſt for Öiet, ſom det gav det beſte Haab om et frugtbart Aar. Træerne begyndte alt at ſpringe ud. — Hvorhen Öiet vendte ſig, loe Naturen. — Beſtandige Afvexlinger af Skove, Herregaarde, Bönderbyer, Bierge og Dale, pryder dette Land, ſom i al Henſeende er

ſaa

ſaa vigtig for Dannemark. — En Bemærkning giorde jeg ved de fyhnſke Agere: de ere nemlig höie i Midten, og dybe ved Siderne; ſaa at Vandet aldrig kan ſtaae paa dem, men ſamles i den lille Gröft, ſom ſkiller den eenes Eiendom fra den andens. Ufeilbarlig maae denne Opmærkſomhed bidrage meget til Landets Frugtbarhed. — Vores Poſtförer var i et overmaade godt Lune; jeg, ſom hans Ven, benyttede mig deraf, og fik en herlig Reiſepibe til Laans; ventelig: fordi hans Samvittighed mindte ham paa den Tid, da han lovede at ſende mig Een til Kiöbenhavn, og ikke holdt Ord. — Jeg kan ikke undgaae, at roſe Hanſen for denne betydelige Tieneſte. Reiſen var neppe begyndt; og — at forſyne et ſkikkeligt Menneſke, ſom ingen Pibe har, med Een til Brug paa ſaa lang en Reiſe, ſom min — det er ſandelig en ſtor Velgiernin g. — Poſtkarlen kiörte ſom en Lynild, og Klokken 8 kom vi til *Odenſee*. —

Denne Fyhns Hovedſtad er en anſeelig Bye. Vi vidſte vores beſtemte Tid, og

kunde derfor ikke ſee os meget omkring; et Öieblik vare vi dog i St. Knuds Kirke, ſom er ſtor, og ligner Roeskilde Domkirke meget. — Alting var i Bevægelſe, iſær da det var Söndag, og godt Veir. — Byen vrimlede af Spadſerende; og Cavalleriet, ſom garniſonerer her, bidrager ikke lidet til den muntre Levemaade. — Tiden löber altid ſtærkeſt, naar man mindſt önſker det, og ſaaledes gik det os. Vi maatte ſkynde os tilbage til Poſthuſet, hvor Verten, en aldrende Politicus — en Mand, ſom giorde ſig til Gode med Fortællinger om Riigdom og Velſtand, beværtede ſine tavſe Tilhörere med en kold Kalveſteeg, ſom næſten ſmagte bedre, end Forelæsningen. — Vores Hanſen var buden til Bröllup paa en Herregaard i Nærheden: men alle Overtalelſer, at overlevere Poſten, ſom denne Gang ikke var betydelig, til ſine Paſſagerers Omſorg, ſom han kiendte meget vel, hialp ikke. Klokken var halv Ti, og Natten tegnede ikke til, at blive meget behagelig; imidlertid maatte vi afſted. — Saa haſtig Farten var fra Nyborg til Odenſee, — ſaa langſom gik det nu —

Sta-

Stationen er fem Miile lang og kiedſommelig, iſær naar Natten er mörk og kold; og Poſtkarlen fandt langt mere Behag i at ſove, end at kiöre. — Vi ſom ikke forſtod at bruge Magtſprog, — maatte tage til Takke med Ubeqvemmelighederne, og vare glade til, at vi endda ſlap med hele Lemmer. Eengang vare vi nær ved at brække Halſen i en Moeſe, hvor Heſtene paa egen Haand troede at finde bedre Vei, end den Almindelige. — Seletöiet ſprang, og meget ſandſynlig lod det til at blive, at denne Moeſe ſkulde være Natteqvarteer; dog hialp vi med kolde og ſtive Lemmer ſaa got vi kunde, og ſlap lykkelig ud af dette Hull, ſkiendte paa de phlegmatiſke Poſtkarle, og naaede omſider *Aſſens*:

Mandagen den 5te Mai Kl. 5 om Morgenen. — Her kunde vi ikke, ſom i Corſöer, hvile i 6 Timer, endſkiönt Natten havde været dobbelt ſaa kiedſommelig, ſom den forige; vi fornöiede os derfore med at höre paa Huſets Döttre; tvende, ikke hæslige, og ikke uartige Piger, ſom fandt Behag

i at

i at ſkienke Caffé, og at roſe Værelſerne, ſom om Vinteren bruges til Byens Baller. — Uagtet det trivielle i ſlige Diſcourſer, ſaa finder Folk fra Hovedſtaden, dog i Almindelighed Moerſkab i Kiöbſtads-Efterretninger, iſær naar de fortælles af Indvaanerne ſelv. — Jeg hörte altſaa meget agtſom paa Jomfruerne, og beklagede kun, at Tiden ſaa haſtig berövede os en vedvarende Fornöielſe af deres Selſkab. — Folk af ſaa ubeſmittede Sæder; — ſom ere naturlige i Tanker og Handlinger; — ſom ere vante til, at troe alting uunderſögt; — tvivlede heller ikke et Öieblik paa vores Oprigtighed, og gav os de beſte og hierteligſte Önſker om en lykkelig Reiſe med paa Veien. — Luften var klar, og Vinden havde ganſke lagt ſig. — Over Beltet ſkulde vi med Poſtſækken; altſaa maatte vi roe. Jeg kan ikke ſige, at det gik langſomt; dog vare vi henimod 4 Timer underveis. Et got Flaſkefoer og cordiale Samtaler, giorde ſaa haſtig Ende paa denne Tid, at vi neppe vidſte af det, förend vi landede ved *Aaroe-ſund*. Diſſe ſaavel, ſom Skibsfolkene paa det

det ſtøre Belte, fik deres Mundportion af vores Spiſekammer, oftere end de törſtede, og elſkede os naturligviis ſom Brödre. Hvor let begriber ikke enhver Reiſende, at det hielper uſigelig til, at lette Beſværlighederne, naar man er *Gemeen* med dem, ſom förer fra et Sted til det andet, for ſaa ringe Betaling, ſom de faa Drikkepenge; de har at vente? — Haarde Ord, vel ogſaa en Eed i Tide, giör en ypperlig Virkning, men — idelig Pukken og Knurren ligeſaa viſt en Modſadt. — Hvem vælger da ikke gierne de Midler, ſom foröge Behagelighederne, og efterlader ſig derved et godt Rygte blant de Folk, ſom ſikkert huſke det ved forefaldende Leiligheder? —

I *Aaroeſund* tager Poſtföreren fra Altona imod den agende Poſt, og i Almindelighed bliver man opholdt i 2 Timer. — Denne Tid kom ret vel tilpas. Vi lagde os til at ſove ved Strandbredden paa en liden Höi, begroed med ungt Græs, og omgiver af Træer, ſom allerede vare grönne nok, til at beſkygge os imod Solens Straaler, der brænd-

brændte ſom paa en heed Sommerdag. — Herr Löwe (ſaaledes hedder Poſtföreren) havde nu bragt ſine Sager i Rigtighed, og vi kiörte videre. Jeg kiendte den heele Route, og glædede mig allerede i Forveien til, at ſee Holſteen igien, ſom jeg et Par Gange tilforn havde giennemreiſt med Poſten, og hver Gang fundet ſaa ſkiön, ſaa frugtbar, ſaa velbebygged, ſom nogen Provinds kan være det. — Jo længere frem man kommer, jo arbeidſommere er Landmanden, jo meere ſporer man, at det er egen Fordeel, ſom driver Hiulet. Enhver Bonde indgiærder ſin Ager med Hvidtorn, og danner af diſſe en tyk Muur, ſom hverken Vind og Veir, eller Dyr ere i Stand til at omrive. Bönderhuſene ligne alle de enkelte Gaarde hos os, ſom have den udödelige Bernstorff at takke for deres Opkomſt. Den indvortes Forfatning ſvarer ſaaledes i alle Maader til det udvortes. Et vel forſynet Madbuur, og Reenlighed og Orden giör de Stræbſomme ſkikket til at udholde Landmandens beſværlige Arbeider, og med et roligt Sind at dyrke den Jord, ſom

er

er en Skat for Fædre og Sönner i mange Leed. — Glade kom vi til *Hadersleb*, den förste Bye i dansk Holsteen, eller Slesvig. Posthuset er stort, og indrettet efter nyemodens Smag. — Man gav os en god Middagsmad, som vi maatte betale meget dyrt, ventelig, fordi en smuk Pige var Opvarterske, og i Almindelighed undseer en Reisende sig for, at controllere med höflige og artige Piger. — Saa behageligt det er, at see og tale med Landsmænd, naar man er fra sit Hiem, saa usigelig kiert er det, at treffe Bekiendtere blandt disse. — En vis J*****, som er ansat ved Myndten i Altona, mödte os her, paa Veien til Kiöbenhavn, hvor en elsket Pige ventede paa ham, for snart, som Kone i hans Selskab at kunde giöre den samme Reise. Saaledes fik vi ogsaa en Besögelse af Lieutenant H***** i Cavalleriet, som ligger i Garnison i Hadersleb. — Jeg havde foresat mig, saa meget mueligt, ikke at lade en Postdag gaae over, uden at skrive til mit Hiem, og netop fik jeg her saa lang Tid, som jeg behövede, for at lade mine Forældre og min Kone vide, hvor

jeg

jeg var, og at jeg befandt mig vel, förend de lyſtige Hadersleber Poſtillioner gav Signal til Afreiſen. — Veien herfra er meget bierget, men Udſigten ſaa afvexlende, at Öiet ſtedſe kan holde Samtaler med Naturen, naar Munden trættes af Spörsmaal og Svar til Reiſe-Selſkabet. — Solen dalede, og blev imodtaget af en klar Horizont, den velſignede Spaaemand til den paafölgende Dag. — Klokken 9 kom vi til *Apenrade;* en Bye, ſom er næſten beboet af Skippere og Söefolk. — Uden for Huſene ere ſmaae Udbygninger, hvor Fruentimmerne gierne ſidde paa Bænke, og hviile dem fra Dagens Arbeide. Poſtens Ankomſt er naturligviis en betydelig Gienſtand for deres Opmærkſomhed, og — hvem der ikke allerede er uden for, kommer ſikkert ved Poſthornets Lyd, ſaa at de Fremmede med et Öiekaſt kan giöre ſig et kort Begreb om Klædedragten i diſſe folkerige og virkſomme Stæder, og deraf ſlutte ſig til endeel af Indvaanernes Sæder. — Vi ſpiiſte til Aftens, og kiörte videre, paa en ſandet og ſvær Vei. — Natten var kold, og jeg ſov. Ikke kan

jeg

jeg undlade, her at anföre et Par Ord om en ſtoer Forſkrækkelſe. Piben faldt ud af Munden paa mig; jeg ſkreeg höit; havde nær ſtödt Poſtkarlen, ſom ogſaa ſov, midt ind imellem ſine Heſte, og ſteeg af Vognen, for at ſöge efter det laante Gods. — Forvildet og arrig, gik jeg næſten en halv Fierdingvei tilbage; ragede i Sandet, og fandt intet. Tröſteslös vilde jeg nu op paa Vognen igien, da jeg fik et Indfald, ſom jeg ſtrax burde havt; nemlig: förſt at lede under Hiulene; og — her laae den fyhnſke Poſtförers Pibe til min ſtore Glæde ubeſkadiget. — Man ſeer heraf, at en ſandet Vei dog nytter til at conſervere Piber, naar man ſover om Natten, og ikke kan holde paa dem. —

Tirsdagen den 6 Mai; Klokken 6 om Morgenen, kom vi til *Flensborg*, en meget anſeelig Bye, og temmelig ſtoer Handelsſtad. Huuſene ere vel byggede og höie, og Gaderne breede. I Midten af diſſe, ſeer man hver 50 Skridt et Springvand. Hovedgaden er overmaade lang. Det ſkal ikke

 være

være sieldent, at finde Borgere i *Flensborg*, som eie en Tönde Guld og meere. Hvor rimeligt er det da ikke: at Levemaaden her maae være brillantere og fornemmere, end i de fleeste Kiöbstæder. Alle Folk tale Plattydsk; og dette forekom os saa meget underligere, da vi fire Miile længer tilbage ikke havde hört andet end Dansk. Posthuset er smukt; især fortiener Verten at roeses for den ypperlige Caffé, som desuden fordobler sin Kraft og Fortieneste, efter en heel Nats Kiörsel. Meget godt er det tillige, at alting har sin bestemte Priis. Caffé 12 Sk. danske; Aftensmad 24 Sk. o. s. v. Sielden treffer man for en Vert, eller egentlig: Vertinde, som giör Vanskeligheder; thi Postens Ankomst er i Almindelighed saa ordentlig, især om Sommeren: at Postmesterne altid ere belavede paa saa gode Materialia til de Reisendes Recepter, at Maverne finde ligesaa snart Styrke til videre Fremgang, som Postförerne, raske Vogne og Heste. Min Ven S***** savnede her sin Hirschfænger, som han havde efterladt i

Apen-

Apenrade. Det fraregnet: at Vaaben paa en lang Reiſe tröſter mangfoldig; var her endnu en anden betydelig Aarſag til Bedrövelſe. — En „prix d'affection" forögede Tabet; og — hvad kunde da vel være i Stand til, at tröſte: uden Hr. Löves Löfte, ved Tilbagereiſen igien at foreſinde den. — Igiennem behagelige Egne, men ſandede Veie, kiörte vi viidere, og kom til *Schleswig* til Middagstid. Eenighed er en herlig Ting i alle Begivenheder; og hvor kraftig föler man ikke dens ypperlige Virkning, naar ingen af Paſſagerene nægter at give Votum til et fælleds Maaltid. Ikke allene ſmager det bedre, naar man hverken ſeer den eene eller den anden, enten af Karrighed, eller (ſom ofte hændes) af Mangel, ſidde i et Hiörne, og leege *Ridderen af den bedrövelige Figur;* — men ofte ſpares tillige anſeelig ved en eenig Oeconomie. Kort ſagt: dette var Tilfældet hos Poſtmeſteren i *Schleswig;* og vores Poſtförer gav os ſaa god Tiid, ſom vi önſkede, da han havde meget at beſtille med tvende Poſter, ſom herfra afgaae til for-

ſkiellige Stæder. Alting ſkal have ſin Tiid, ſagde Kokkepigen; altſaa ſpadſerede vi lidt omkring i Byen; ſaae Slottet Gottorffs Beliggenhed, ſom er antiqve, men ſtoert og höitideligt. Det er meget faſt, og omringet af breede og dybe Grave. Man paſſerer ſtoere Broer, ſom give Slottet al Anſeelſe af en Fæſtning. Comediehuſet, ſom udgiör en liden særſkildt Flöi, ſeer uſelt ud uden til; og man vil heller ikke tale meget til dets Fordeel, i Henſeende til det indvortes Værd. Imidlertid er det dog en ſtoer Fornöielſe for Stadens Indvaanere, at Hans Durchlauchtighed „Stadtholderen" er Elſker af Skueſpil; og derved forſkaffer dem en Tidsfordriv, ſom de fleeſte anſeelige Stæder i Holſteen maae undvære, naar ikke, (hvilket dog ſielden ſkeer) et ſom oftest elendigt reiſende Selſkab opholder ſig hiſt og her, paa en kort Tiid. Hvor uſel en Tröſt for den tænkende Tilſkuer, at ſee ſig nödſaget til, at bivaane et Skueſpil, ſom i Almindelighed ikke engang, i Henſeende til Opförelſen, kan kaldes Skyggen af den ſunde menneſke-

lige

lige Forſtand; og dog ſeer man paa diſſe ſmaae Fieldeboed —Theatres, gierne de ſtörſte Skueſpil og Tragedier: — ſkiönt yderlig mishandlede. — I *Schleswig* er for nærværende Tid: *det Tillyſke Selſkab*, under Herr Seilers Directorio, ſom har en aarlig Penſion af Stadtholderen. Jeg kiender dette Selſkab temmelig vel, uagtet jeg ikke har ſeet det ſpille paa Gottorff. Det være langt fra, at jeg ville, eller kunde, nævne det iblant den ringeſte Klaſſe af Skueſpillere; men — da jeg ſaae det ſpille i *Altona* for tvende Aar ſiden, fandt jeg kun ſaare lidet opbyggeligt. Maaſkee bidroeg Nærværelſen af den ſtoere *Schröders* Selſkab i *Hamborg*, og: *Figaros Giftermaal;* et Stykke, ſom kan give de braveſte Folk nok at beſtille; ikke lidet til, at jeg kom efter diſſes egentlige Styrke. — En Skueſpillerinde har *Schleswig* faaet, og *Hamborg* tabt, i Madame Seiler, ſom unægtelig maae fordunkle hendes Orden paa det Sted, hvor hun nu er, ligeſaa meget; ſom hun paa ethvert ſtoert Theater i heele Tydſkland, vilde være i Stand til at hæve, ſaavel

Roller, ſom Medſpillende; thi den Sætning er ſaa bekiendt, ſom ſand: at enSkueſpillers Ild paa Scenen, ſtrækker ſig til hans Sidemand, ifald denne *kan* föle; *kan* indſee, hvad Afſtand der er imellem Natur og Machinerie; men — det troer jeg nøk, ere de fleeſte af ovenmeldte Selſkab frie for, og — Madame Seiler maae da ventelig nöies med, at ſtaae paa Theatret, ſom en brav Moder, blant en Flok af uopdragne Börn, paa hvis Opdragelſe hun har anvendt alt, og — intet udrettet. *Schleswig* beſtaaer kun af een Hovedgade, ſom er en halv Miil lang, og gaaer i en halv Cirkel, ſom en Heſteſkoe. Mange ſmukke Bygninger findes her; men — iblant alle, fortiener iſær at nævnes Herr Kammerherre og Jægermeſter von Warnſtedts Palais, ſkraaes over for Poſtgaarden. Jeg havde Leilighed til, at lægge Mærke til denne fortreffelige Bygning; da hans Herr Broder i *Kiöbenhavn* havde medgivet mig et Brev, ſom jeg ſkulde overlevere; men — Jægermeſteren var netop ſamme Dags Morgen kiört ud paa et Gods, og jeg var altſaa

ikke

ikke ſaa lykkelig, at tale med ham ſelv. — Et ganſke vel tillavet Maaltid, ventede paa os, og ſtrax efter ſamme, kiörte vi bort. Landeveien bliver temmelig godt holdt i Stand, hvor den dybe Sand ikke giör det umueligt. Enhver Bonde har ſit Stykke at ſvare til; og diſſe ere afdeelte ved Afviſere, hvorpaa Mandens Navn ſtaaer. Ingen kan da ſkylde paa den anden, og maae derfor enten reparere Veien, eller og ſtaae til Skamme iblant de Flittige. — Saaledes arbeider den Holſteenſke Landmand ſtedſe uforträden; nytter ſig ſelv, nytter Landet, og föler dog ikke til en Byrde, ſom i nogen Henſeende kunde kaldes meere trykkende, end den, enhver Underſaat af Fædrenelands-Kierlighed, — af Iver for ſin Konge, villig underkaſter ſig; og — hvor gierne det ſkeer; — derom vidne alle, ſom ikke ſukke under et ſlaviſk Aag; paalagt af en herſkeſyg, barbariſk Herremand, ſom föler des ſtörre Glæde, jo meere han kan viiſe Naboerne, at han er *Deſpot* paa ſit Gods. — Klokken 7 kom vi til:

Rendsborg. Allerede længe, förend man naaer Byen, mærker man, at det er en ſtoer Fæſtning, og, jo nærmere man kommer; — jo meere falder man i Forundring over de höie Volde, de breede Stadsgrave, og de i al Henſeende fortreffelige Fæſtningsværker. Jeg forſtaaer mig ikke paa det Militaire; men det kan jeg ſee, at en Fiende med det farligſte Angreb, ſkulde finde de ſtörſte Vanſkeligheder, — ſaavel i at beleire, ſom at udſulte denne Bye; — ſaa rigelig forſynet med Magaziner og Proviantgaarde. Vi kiörte over en Broe, hvor man tydelig ſeer Indretningen af den ſtoere Sluſe, hvorved Skibene löftes op af et lavere Vand, for at löbe ind i Canalen. Kun Skade: at den agende Poſt aldrig tillader ſaa megen Tiid til Ophold, at de Reiſende kunde beſee diſſe uforlignelige Anſtalter. — Garniſonen i *Rendsborg* er overmaade ſtærk, og Diſciplinen lader til at være ſtreng. Man ſeer næſten intet, uden Soldater: og Borgeren, ſom lever af diſſe, föler derfor i en höi Grad Savnet af et Regiment. Netop i denne Tiid var det Tilfælde;

det; og man ſkaante ikke heller vores Ören for Klagemaal over dyr Levemaade og beſværlige Tider. Imidlertid gav Poſtmeſteren os god Mad; men loed Priſen ſvare forholdsmæsſig til den manglende Beſætning. Byen i ſig ſelv er ikke ſmuk. Gaderne ere ſmalle og mörke, og Huuſene gammeldags. Over en herlig ſtoer Plads kiörte vi, da vi igien forloed Stedet. — Paa denne ligger Magazinerne; Töihuſet, og for det meeſte offentlige Bygninger. General-Superintendentens Huus udmærker ſig her ved dets ypperlige Beliggenhed; og at vi med en levende Indbildningskraft tavſe ſaae paa det, ſaa længe vi kunde, falder viſt enhver begribelig, ſom kan tænke tilbage paa en mærkelig Tidsalder. Ved Udkiörſelen examinerte man os nöie i Porten; og Skildvagten kunde i lang Tiid ikke forſtaae, hvad det Ord: *Schauſpieler*, betydede, förend Underofficeren fik udſpeculeret, at det nok maatte være det ſamme, ſom: *Comædianter*, (en meget rigtig Benævnelſe i Ordets egentlige Forſtand; men — dog ikke ſaa aldeles paſſende med Tillæg-

get af: *Kongelige*; ſom iſær have den Lykke at giöre en Reiſe paa Allerhöieſte Bekoſtning.) — Det var allerede mörkt; langſom og forſigtig kiörte vi Natten igiennem, og kom til:

Remels, *Onsdagen den 7 Mai*, Klokken 2 om Morgenen. Her har man altid god Tiid. Poſtmeſteren kan ikke expedere ſig ſaa ſnart, da det ikke er en ordentlig Bye; og vi maatte bie, til han fik Heſte; Gud veed, hvorfra? — Men — da *Svogeren* förſt ſad paa Heſten; (her rider Poſtkarlen) ſmældte han lyſtig med Pidſken, og foer haſtig afſted. — Morgenſtunden er altid koldere, end Natten, og vi længtes inderlig efter en rolig Sövn. Denne var allerede den fierde vaagne Nat, og en utaalelig Tandpine havde nær giort mig utaalmodig, — da vi lykkelig kom til *Itzehoe*, hvor en Times Hvile, og ſtærk Caffé, igien opmuntrede mig lidt. Byen er ikke ſtoer, men temmelig kiön og folkerig. — Af ſmukke Tieneſtepiger, ſom ikke alleene ſee ud, ſom Melk og Blod, men tillige ere overmaade pæne i deres Klædedragt;

fik

ſik vi kuns faae at ſee: — endſkiönt Kl. 7 om Morgenen allerede kaldes höit op paa Dagen i Holſteen. Nogle gik med ſtoere Kurve over Hovedet, ſom ligne Börnenes Gangkurve. Forunderlig ſeer Pigerne ud i denne Form; men denne Maade at tage Klæder i Agt paa i Regnveir, vidner om deres Sparſommelighed; og at de bruger dem i ſtærk Soelſkin, — om en uovervindelig Lyſt, ſaa længe mueligt, at conſervere de bekiendte fine Anſigter. Denne Gang var det Regnveir, ſom forvandlede de Smukke til Folk uden Hoveder, og jeg forloed dem med *mit* indpakket, og en hovned Kind, ſom loed mig haabe, at jeg, frie for Tandpine, kunde beundre de Elyſæiſke Egne, ſom her omkring ere den meeſt fortryllende Vederqvægelſe for Öie og Sind. Jeg kan ikke tale ſaa meget til Roes for *det heele* Lands Jordbrug, og Agerdyrkerne, ſom det fortiener; langt mindre om *Merſken* i Særdeleshed; hvor Jorden i ſig ſelv er ſaa feed; — beriger Landmanden dobbelt, naar han arbeider jevnt, og — tiedobbelt, naar han — opfordret

fordret af den ödſle Natur, anſtrænger ſine Kræfter til en taknemmelig Giengieldelſe. — Her ſeer man Qvæget vade i Græs til over Iveret; det trives ſaa godt; at det fuldkommen er engang ſaa ſtoert, ſom hos os. Mættet, hviler det, og kan finde Skygge imod Soelen i de Urter, ſom tiene det til Föde. Speilblank ſynes det at ſmiile Melkepigerne imöde, ſom komme, for at frie det fra en Byrde, ſom det ofte ikke formaaer at bære. Imellem enhver Ager er en Gröft, fuld af Vand; og hiſt og her ſtaae Veirmöller, ſom efter overflödig Regn, male Vandet bort. Hvor herligveileder ikke her Naturen den formuende Bonde til, at dynge Velſignelſe paa Velſignelſe! Endog Reiſende, ſom ikke kan underſöge den indvortes Forfatning, maae beundre det, ſom de ſeer, ved at kiöre forbi Gaardene. Viinranker ſlynge ſig op af Muuren paa Gavlene; Abrikoſer- og Pferſken-Træer, ziirlig beſkaarne, danne paa andre den herligſte grönne Væg, ſom ſkiuler Stenen, og forandrer Farven efter Naturens tiltagende Fuldkommenhed.

Altſaa

Altſaa kan, den ſaa kaldte Bonde; — den, lykkeligere end en Herremand! fornöiede Fader og Mand; ſee ſine Marke blomſtre, og dog tillige tænke paa, at pryde ſit Hiem med den Konſt, ſom den grönnende Natur ſaa rigeligen giver Stof til. De nydeligſte Haver ligge tæt ved Landeveien; og ſtolt möder man af og til en ſmækfeed Bonde i ſin Kariol, ſom ventes af hans Börn; plantede, ſom Voxdukker, ved Haveſtaketerne. Et Billede, ſaa dybt indprentet, ſom Holſteens landlige Forfatning, i mig! — kan ikke tavs forbigaaes; og — hvilken Underſaat vilde ikke föle den ſtörſte Glæde over, at kunde nævne Provindſer iblant ſin Konges, eller Fyrſtes Stater, ſom have et udmærkende Fortrin, endog for andre, under en langt frugtbarere Himmelegn beliggende! — Uden at reiſe ſom Naturforſker; — vilde det vel være tilgiveligt? — tankelös, at gaae den ſkiönne Natur forbi? Monne ikke Betragtninger over denne foröger den haabfulde Glæde en Reiſende har, i Henſeende til den foreſtaaende Vei? Hvor inderlig ſkal det

glæde

glæde mig! derſom en eller anden, ſom læſer min Bog, vil nytte en ſig tilbydende Leilighed; og underſöge, om jeg har frembragt Sandhed, eller om Patriotismus har forfört mig, til at ödſle i min Beſkrivelſe!

I Middagsſtunden kom vi til *Elmshorn*, en meget ordentlig og net liden Bye. Uden for de fleeſte Huuſe ſtaae ziirlig beklippede Træer, og en ualmindelig Reenlighed ſynes at herſke overalt paa dette Sted. — Til Ankomſten paa Poſthuſet, glæder enhver ſig. Datteren af Huſet, en vis Mademoiſelle Nagel, er ſaa ſnakſom, og paa ſin Viis ſaa vittig, at man ikke kan give hende eet Svar paa tie Spörgsmaale. Hendes gamle Forældre; tvende agtværdige Folk; kan overdrage det heele Huusvæſen til hendes Omſorg; og derſom ikke Poſtföreren var nödt til at ſkynde paa den videre Fremgang; ſaa længtes viſt ikke nogen af Paſſagerene efter, at forlade denne behagelige Selſkabsſöſter ſaa haſtig. Man har ellers ikke Aarſag til at ſige: at Mademoiſ. Nagel ſpiſer ſine Gieſter af med Snak; hun beværter ſaa geſvindt,

ſvindt og godt, ſom man kan önſke det; og det for ſædvanlig Priis. Vi længtes efter *Hamborg*, og bad Farvel til Jomfruen, med det Löfte: at opholde os længere paa Tilbagereiſen.

I *Pinneberg* drak vi Caffé, og kiörte ſtrax videre. Imellem dette Sted og *Altona* er et Vertshuus, hvor Poſten gierne holder en halv Time. Her vare endnu alle Folk i Oprör over en ſörgelig Tildragelſe, ſom hændtes lidt förend vi kom. En Fuhrmand fra *Kiel*, havde foeret ſin Heſt; — at han var lidt uroelig, kunde man nok mærke; men uden videre at mistænke ham, reed han bort. Neppe var han et hundrede Skridt fra Huſet, ſaa bandt han ſin Heſt til et Træe, og ſprang fortvivlet i en Brönd. Alle Anſtalter bleve giorte for at faae ham levende igien; men ventelig havde han ſaaledes ſtödt ſig, at Redningsmidlerne ikke kunde andet, end være forgieves. Den tykke Vertinde i dette Huus gav vel af og til at forſtaae, at hun ikke var umedlidende; men hendes Skiænk, og et nöie Öie, hun holdt med de Reiſende, for

at

at være ved Haanden med Forfriſkninger, ; — beſkieftigede hende alt for meget til, at hun kunde have tænkt paa, at blotte ſit gode Hierte.

Klokken 7 kom vi til *Altona*. Paa dette Poſthuus har Poſtmeſteren meget at giöre; dog ſkyndte han ſig det beſte han kunde, for endnu at komme betids til *Hamborg*: hvor Portene, endog om Sommeren, lukkes meget tidligt. Endſkiönt vi havde ſtoert Haſtværk, kunde vores *Löwe* dog ikke undlade at hilſe paa ſin Kone, ſom boer i *Altona*. Hvilket herligt Syn! et Par nydelige Drenge ſprang Faderen imöde, og en mindre rakte Armene op imod ham. Med al den Godhed, den ömmeſte Fader kan have for ſine Börn, omfavnede han dem, og ſkiulte ikke ſine Glædestaarer for os, ſom med Henrykkelſe beundrede denne Scene. Hvor god maae ikke den Huusfader være, ſom ſaa inderlig længes efter et Hiem, ſom han dog aldrig forlader paa længere Tid, end otte Dage! Konen var ſyg; ſaa meget meere haſtede han, for endnu at kunde komme

me ud til hende ſamme Aften. — I denne Skynding havde vi ikke Tiid til, at lægge Mærke til noget i Særdeleshed i *Altona*; en Bye, ſom fortiener at anmærkes for dens Beliggenhed, for Folkemængden, for Handelen, for Promenaderne, mange ziirlige Bygninger, o. ſ. v. — Men, jeg finder nok Leilighed: at tale noget meere herom, da jeg — efter tvende Sommeres Ophold i diſſe Egne, har lærdt at kiende de fleeſte nyttige Indretninger, og alt, hvad ſom kan giöre Opholdet behageligt for en Reiſende. — Vi kiörte over det bekiendte *Hamborger Bierg*: hvor det gemeeneſte Slags af lösagtige Fruentimmere opholde ſig, ſom tillige tiene *Seelen-Verkooperne* til Fiſke Redſkaber, — og kom igiennem Altonaer-Port, Kl. 8 til:

Hamborg. — Nu var jeg da i den Bye, ſom havde forſkaffet mig og min Kone ſaa megen Tidsfordriv i det afvigte Aar. — Jeg kan ikke nægte, at jeg jo glædede mig til, at ſee nogle af de Venner igien, ſom jeg i mange Henſeender ſkyldte

Erkiendtlighed; men — da vi denne Gang ikke kunde opholde os længere, end i tvende Dage; besluttede jeg, saa meget mueligt, at leve incognito. — Herr *Kanzelieraad Albrecht*, Postcontroleur paa det danske Posthuus; — en dansk Mand, og stoer Patriot — var den förste af mine Bekiendtere, som jeg mödte; og — han syntes, at glæde sig ved min Ankomst. — Logis pleier at være den förste Bekymring. — Mine Reisekamerader overloede det til mig, og jeg förte dem hen: *im schwarzen Adler*, et af de störste Giestgiverhuuse; hvor Verten, Herr *Kuhberg*, med den ham egne Höflighed, modtog os, endskiönt næsten alting var optaget. — Den förste Aften glædede vi os meere til Sengen, end til Madden; dog maatte vi spadsere lidt *im Jungfern-Stieg*; en lang Buegang, som ligger ved Alster-Strömmen, og hvor man i godt Veir seer Byens Skiönheder og unge Herrer gaae op og ned i Hobetal. — Om Aftenen söges denne Gang for det meeste af Tienestepiger, som gaae i deres egne Ærinder. Disse ere

ikke

ikke allene smukke af Ansigt, men tillige meget nette klædde. Til Forskiel paa Huus Forretningerne: have Stuepiger smaae Hankekurve med löse Ziirater; *Lättmädels*, eller: Barnepiger, lige saadanne Kurve, uden Ziirater, og Kokkepiger, Dækkekurve med et pænt Klæde, under Armen. — Med disse karakteristiske Tegn, kan ingen af Magistraturen, fra Prætor af, til den Ringeste, tiltale dem; thi — de gaae jo i Huusets Ærinder; og — hvem kan — hvem vil undersöge disse? — Efter en Tiimes Promenade, gik vi hiem, og hviilede ret södt; — förste Gang, siden vi forloed *Kiöbenhavn*.

Torsdagen den 8 *Mai:* besögte vi Konferenzraad W****, som, i en Skrivelse fra Hans Excellence, Geheimeraad *Numsen*, var ombedet, at underrette os om den beste Reise Route til *Paris*, og de fornödne Myndtsorter. Han opholdt sig paa sin Gaard i *Wandsbeck;* men hans Sön, som i Faderens Fraværelse besörger alle Commissioner, aabnede Brevet, og lovede at sende

os Svar. — Herfra gik vi til *Schröder*, Hamborgs, og maaſkee den heele tydſke Skuepladſes, Phænomen. — Vi traf ham i hans Have ved Alſteren, hvor han netop landede fra en liden Söetour, i det Öieblik, vi kom. — Denne Mand lever ſom en Fyrſte, paa ſin Grund. — Huuſet er ikke ſtoert, men — herlig indrettet; Haven er anlagt med megen Smag, og ſaa vidtlöftig, at den i den forige Eiermands Tiid er brugt til *Vauxhall*. — Et Par *Schyter*, (bedækkekede Baade, i hvilke Hamborgerne fare om paa det ſtoere *Alſter-Baſſin*, baade Dag og Nat) ligge tæt op til Haven, og höre ham til. Diſſe *Schyter* ere en af Indvaanernes ſtörſte Aften-Fornöielſer om Sommeren. — Heele Selſkaber blive f. E. eenige om en Soupé, lader anrette i Baaden, hvori der ere baade Borde og Bænke; ofte have de en aparte Baad med Oboiſter; — og fornöie ſig ſaaledes kongelig paa en ſtille Aften. Tvende ſtoere, omtrent indrettede, ſom Kongebaaden paa *Fredensborg*, kaldes: *die Archen*; og ere dyrere end de andre; dog kan man

næſten

næſten have dem en heel Dag, for *en Species Ducat.* — Naar nu en halv Snees af diſſe ſtoere og ſmaae Fartöier, alle illumineerte, krydſe imellem hverandre; ſaa er dette et overmaade behageligt Syn for de Spadſerende i Jomfrue-Stigen, ſom ofte ere Tilſkuere i heele Timer: iſær, naar de blæſende Inſtrumenters Lyd tillige kildrer Öret. —

Schröder er, ſom bekiendt, Entrepreneur for det Hamborger-Theatre; og den ſtrenge Orden, ſom herſker i alle hans Indretninger, foreenet med en vel anbragt Oeconomie; har giort ham til en Mand, ſom har ſtoere Indkomſter, ſom lever paa en brillant Foed i Henſeende til ſit eget Huus, og har den Glæde, at ſee ſit Theater i en herlig Forfatning, ſaavel Decorationer, Garderobe og Meublering angaaende. De fortrinlig gode Skueſpillere og Skueſpillerinder blive ſaa godt lönnede, at de med Lyſt kan dyrke deres Konſt, og de Slettere have dog altiid ſaa meget at leve af, ſom nogen anden Entrepreneur vilde give dem; derimod maae diſſe tillige foreſtaae de ſmaae

Embeder ved Theatret, ſom paa mange ſtoere Skuepladſe have egne Betiente, der fuldkommen lönnes ſaa godt, ſom Skuespillerne, endſkiönt Arbeidet er ſaa forſkielligt, baade theoretiſk og practiſk. — Hverken paa Ud- eller Hiemreiſen kunde vi opholde os ſaa længe i *Hamborg*, ſom vi burde, for at faae den fornödne Kundſkab om *Schröders Theatre*, og Indretningerne ved ſamme. — Derfore vil jeg med min Ven, *Schwarzes* Tilladelſe, ved denne Leilighed, indrykke et Brev, ſom jeg tilſkrev ham fra *Hamborg*, i Sommeren 1787. — Vi havde begge allerede i Aaret 1786, beſögt denne Skueplads, i 8 Uger, og kunde derfor gierne fælde en rigtig Konſtdom: ſaa meget meere holdt jeg det for min Pligt, at vexle Breve med min Ven i denne Materie; og — at jeg *her* fremkommer med Efterretninger om en Skueplads, ſom fortiener Rangen iblandt alle Tydſklands; endſkiönt diſſe ikke ere fra min ſidſte Reiſe; — vil mine Læſere viſt tilgive mig. —

Ham-

Hamborg i Julii Maaned 1787.

At jeg saa sildig tilskriver dig, beste *Schwarz!* det skeer, fordi jeg vilde samle Materialia, som ikke skulde falde dig kiedsommelige. — Om Reisen hertil, — om min Kones Forfatning paa Farvandet imellem *Kiöbenhavn* og *Kiel*, — om Ankomsten, o. s. v. — ikke et Ord. — Du kiender selv saa vel, alt, hvad der kan forefalde; naar man ikke reiser uden Hoved, at det kun vilde plage dit, naar jeg igientog saadanne hekiendte Ting. — Altsaa til det, som moerer os begge, som Konstbrödre. — *Schröders Theater* er endnu det samme Agtværdige, som det var i Fior. — Den skiönne Natur, foreenet med Konst, og fiin Smag, udmærker *Manden selv*, og — et saa fortreffeligt Mönster, virker öiensynlig, paa enhver af hans Selskab, som veed, at Skuespillerkonsten ikke bör behandles, som Haandværk. — At her er Mangel paa gode Skuespillerinder; — det veed du, og det föler min Kone, som besöger hver Forestilling med ald muelig Agtsomhed. — Dog

maae jeg tilſtaae: at *Madame Schröder* har forbedret ſig mangfoldig. — Du kan ikke foreſtille dig ſtörre Forandring, end den, der er foregaaet med den Kone; vel at forſtaae, naar hun ſpiller Karakteer-Roller. — Saaledes ſpilte hun: *Madame Oakly i den jaloux Kone*, ganſke meſterlig. — For Reſten er hun endnu den ſamme kolde og ſtive, ſom Converſations-Dame. — *Schröder* var Manden, og lignede ſig ſelv. — Det vil ikke være dig ubehageligt, beſte Ven! at höre: hvad *gode* Stykker jeg har ſeet? — og deraf vil du erfare: at jeg har havt den ſtörſte Leilighed til, i denne Sommer at kiende *Schröder*, ſom ſtoer Mand; thi han ſpiller imod Sædvane, meget ofte. — 1) *Stille Waſſer ſind tief;* efter det Engelſke: *Rule a Wife and have a Wife*, ſtaaer paa min Liſte iblandt de fornemmeſte. *Mad. Schröder* var *Baroneſſe Holmbach; Brockmann:* Baron Wiburg; *Schröder*: Lieutenant Wallen, og: *Mad. Löhrs:* Antonette. Meere behöver jeg ikke at ſige, for at overtyde dig om, at denne Aften for den tænkende

kende Mand var det ſamme, ſom Regn paa en törſtig Ager. — Taarekilden bröd ud, og min Kone forloed Skueſpillet med den faſte Overbeviisning! at Sandhed og Rigtighed i Declamation og Spil, udmærker det *Hamborger Theatre* næſten i al Henſeende. — 2) *Teſtamentet*: af Schröder. Dette Stykke kiender du, og tager jeg ikke Feil, ſaa har du overſadt det. — Jeg vilde meget önſke, at det blev opförd paa vores Skueplads; thi det er et ypperligt Stykke for Theatret, og — her blev det i det Heele ſpillet ganſke herlig. — Den Scene imellem de gamle Brödre, (hvoriblandt *Schröder* var den forſtilte Tiener, og *Langerhans* Kiöbmanden, gik meſterlig. — Natur og ſand Converſation tabte de ikke et Öieblik af Sigte; — maaſkee vilde diſſe Roller blive meeſt vanſkelige, at beſætte ſaa godt hos os; og — ſpilles de dræbende, kold og uſikker; ſaa vil jeg meget gierne tilſtaae, at *Teſtamentet* for en ſtoer Deel kan udbrede Kiedſommelighed over Tilſkueren. — En vis *Czechtitzky*, ſom opholder ſig her, for at ſpille Gieſte-

roller! — var *Franz Florbach;* ypperlig giorde han de hefrige Scener, endſkiönt lidt overſpændt; men — ſlet havde han ſtuderet den ſimple Natur. Hamborgerne falder ellers paa, at ſkoggerlee, i Stedet for at applaudere ham, og — det kan jeg ikke tilgive dem. — Jeg ſaae ham, iblandt andet, ſom *Hamlet.* — Vel ſandt: jeg kiendte ikke endnu dette Stykke paa Theatret, og derfor giorde det rimeligviis en heftigere Virkning paa mig, end paa andre, ſom havde ſeet Rollen i *ſtoere* Mænds Hænder; men — kunde denne Tragedie ſpilles hos os, og — Hovedrollen blev ſaa godt givet, ſom her af *Czechtitzky*; ſaa er jeg overbeviiſt om, at min Dom bifaldtes. — Med et Ord: glad gik jeg hen, og — taus forloed jeg Huuſet. — O! hvorfor ſkal dog dette, og fleere Stykker i denne Smag, være ufödte hos os? — 3) *Die Entführung aus dem Serail.* En Operette i 3 Acter af *Bretzner;* Muſiquen af *Mozart.* Heri debuterte Herr *Ambroſch* i Belmontes, og *hans Kone* i Blondes, eller Soubrettens Rolle. I al den Tiid, jeg kan ſkiönne, har

jeg

jeg ikke hört ſaadan Sang, ſom denne gode Tenoriſtes — excepté aux Operaes Italiennes. — Ambröſch har Stemme, Smag, Foredrag, Trille, — alting i en Grad af Fuldkommenhed. — Jeg ſad ved Siden af Caſtraten *Calcagni*, (ſom fortiener mange Penge i Hamborg ved Informationer.) — Du veed, min Ven! at man her ikke taaler, at Logerne giver Tonen an; men — *Calcagni* applauderte, og raabte beſtandig: *bravo;* og — Parterret fulgde ham ſtedſe, ſom den, det holdt for „juge competent.“ — Behöver jeg vel at anföre meere, for at beviiſe: at man fandt ſig fornöiet med denne nye Erobring? — Mand og Kone vare begge engagerte for 800 Rdlr., men — ſtrax efter denne Debut, lagde *Schröder* 200de til, og nu have de 1000 Rdlr. aarlig. — Som Skuespiller kommer han ſlet ikke i Betragtning; derimod ſpilte Konen Soubretten meget godt, og ſang nydelig, ſom Seconde-Sangerinde. — *Euſe;* den Mand, ſom vi i Fior ſagde om: *pas mon homme;* giorde *Osmins* Rolle meſterlig. — 4) *Die Adelſucht;*

ſucht; i 2 Acter, af Schröder. Stykket er dig bekiendt. — *Han ſelv,* var den ſamme fortreffelige *Briſach,* ſom rörer, naar han vil röre. — Til Efterſtykke: *Offne Fehde; i 3 Acter,* efter det Franſke. Et comiſk Stykke, fuld af Intriguer; — herlig componert, og ypperlig ſpillet. Jeg giör mig al muelig Umage, for at faae det; men ventelig forgieves; thi det er in Manuſcripto. — 5) *Der Schmuck; af Sprickmann, i 4 Acter.* — *Schröders Captain Wegfort* kiender enhver, ſom et Meſterſtykke, og — i övrigt, ſvarede de andre Spillende, hvoriblandt: Löhrs, Madame Seiler, Madame Langerhans, Madame Schröder, Zuccarini, Klingmann; — i alle Maader til den fuldkomneſte Foreſtilling. — *Die Heyrath durch ein Wochenblatt:* en Farçe i en Act, efter *Bourſaults: Mercure galant,* af Schröder. — Heri ſpilte han förſte Gang: *Skueſpilleren,* ſom han udeloed i Fior. Den var god; det er ſandt; men jeg blev undſeelig paa hans Vegne; thi han efterabede ikke alleene alle muelige ſlette Spillemaader i det Tragiſke; — men gav Publicum

tillige

tillige ſaa mange Finter; — og det ſynes mig, ſömmer ſig ikke for en Entrepreneur, hvis Caſſe befinder ſig ſaa öienſynlig vel ved Publici flittige Beſögelſer; — at man af og til hörte: *das darf nur Schröder thun.* — 6) *Nina*, et Syngeſpil i een Act, — Vores Minna Brandes ſpilte denne, af Kiærlighed gale, Pige. Vi kiende hende perſonlig, og du foreſtiller dig viſt fraværende, ligeſaavel ſom jeg, der ſeer hende daglig, det ſöde Sværmerie i hendes Anſigt; de Öine, ſom kan ſtaae i Vand, ved den mindſte Siæls Bevægelſe. — Hun var, ſom ſagt: Nina; — hun — ſom ikke kan kaldes Actrice, — og denne Rolle ſpilte hun med alt det ſaaledes; at jeg ikke eengang endnu vover, at ſætte mit Nerveſyſtem blot for ſlig en Ryſtelſe. — Endog hendes Sang, ſom ellers paa Theatret, er ſkrigende, og den ellers uböielige Stemme, rörte over al Beſkrivelſe. — Nu kommer en vigtig Dag. — 7) *Der flatterhafte Ehemann;* i 5 Acter, af det Engelſke. *Brockmann*, ſom for hundrede Species Ducater ſpiller Gieſteroller her, og desuden lever

paa

paa den behageligste Foed i *Schröders* Huus, var *Herr von Ellborn*; en betydelig Karakteer-Rolle. *H*ans Figur er indtagende. Vel föer, men höi tillige. *H*ans Gang, Mimik, Deelamation; — alting var saa rigtig, saa passende, at jeg baade tabte Næse og Ören. — Du erindrer dig, min Ven! at *Schröder* nu og da, har stumme Öieblikke, som sige saa meget. — Dette var netop *Brockmanns* Forçe; han giorde Ting, som *Schröder* misundte ham, og vores gode Z·····, hidtil min *H*elt i slige Roller, faldt denne Gang saaledes bort; at jeg endogsaa i hans andre gode Roller, er bleven kræsen, efter at have seet *Brockmann*. — *S*aa billig er Z. — ogsaa, at han ærbödig stryger *S*eil for ham. Med almindelig Bifald blev han modtaget, da han aabnede *S*tykket, og — saa ofte han forloed *S*cenen, — blev der igientaget. — Jeg havde givet meget Godt til, at vores Frederich, som ankom samme Dag, havde seet ham. — *Schröder* var *General von Kracht*; og — tvende saadanne Mænd i Eet *S*tykke; det var en stoer Fest for mig. —

8)

8) *General Schlenzheim.* Ventelig havde Greve *Schimmelmann* foreſlaaet denne, for at giöre Kronprindſen en Compliment i *H*enſeende til den militaire Pomp. — Vi kiende *S*tykket begge ſaa vel: at jeg ikke vil tale noget om Udförelſen. — Til Efterſtykke: *Den fornuftige Daare.* — Ganſke oprigtig taelt: her var *Schröder*ikke *Schwarz;* hverken i Kraft eller Dragt. — Frederich bievaanede dette *S*kueſpil, og fandt ſig meget fornöiet. — *H*an blev modtaget med Pauker og Trompeter. — Men — intet Fryderaab! — I Parterret beholdt man *H*attene paa, og viiſte endnu paa fleere Maader en vis Republicanſk Frihed og Myndighed, ſom — tildeels misfaldt, og — tildeels ærgrede mig meget. — 9) *Fændriken* opförtes i *Altona.* Til Tröſt for din Overſættelſe, og Opmuntring for os alle, ſom ſkal ſpille i dette *S*tykke, kan jeg melde dig, at *Hans Kongelige Höihed* fandt ſærdeles Behag i denne Foreſtilling. — Uſkiönſom maatte jeg ogſaa være, ifald jeg ikke tilſtoed, at enhver, lige fra *Baron Harvitz* af, fordoblede

doblede ſine Kræfter, og — for hvem? — om ikke for *Konge-Sönnen*. — I Efterſtykket: *Die Heyrath durch ein Wochenblatt*: overraſkede Brockmann Publicum med en Epiſode. — *H*an kom ind, ſom Pedant, ſnublede i Dören, og toeg deraf Anledning, at tale et halv Qvarteer i *Sorites*, indtil han endelig fik anbragt ſit Ærende, ſom beſtoed deri at han havde miſtet en *Pudel*, ſom Journaliſten ſkulde lade lyſe efter. Han ſluttede med de Ord: *Jeg er, ſom de ſeer, ikke for mange Ord;* — men han blev geleidet ud af des fleere Klap. — *Minna Brandes* ſang ved denne Leilighed en fortreffelig Arie, ſom Italienſk *S*angerinde. — Jo mindre *H*onneurs vores Prinds fik i *H*amborgernes *S*kueſpil; — des rigeligere godtgiorde Altonaerne ham det. — Den utroelige Folkemængde modtoeg *ham* med det *danſke Fryderaab*, og — glad ſmiilte han ned til de *H*öiröſtede. — Det kildrede mig og min patriotiſke *H*uſtrue uſigelig; og jeg er overbeviiſt om, at hverken du, eller nogen retſindig danſk Mand i et ſaadant Öieblik

kunde

kunde have holdt Taarene tilbage. Om Ankomſten, — om Bortreiſen, — da Folket næſten paa alle hans Veie bar ham og Vognen, — om Palmaillens daglige Illumination og Decoration, — om Skibene paa Elven, og det idelige Oprör i Byen; — om Optoget af *Gymnaſiaſterne*, ſom under fuld Muſik overleverede ham Carmina; — om ſaa utallige andre herlige Optrin i diſſe faae Dage, ſkal jeg fortælle dig det mundtlig, ſom her vilde blive for vidtlöftigt at anföre. — Eet Træk kan jeg dog ikke bie med. FREDERICH beſaae iblandt alle andre offentlige Anſtalter, ogſaa Tugthuuſet, og befriede der, en danſk Mand, ſom havde været fangen i 16 a 18 Aar. Jeg behöver kun at tænke mig denne Mands Fölelſe, og at ſammenligne diſſe med vores Deeltagelſe, for at erkiende alt det Stoere, det Ædle i Handlingen. — Endnu nogle faae Stykker vil jeg anföre, og ſaa holde op med at trætte din Taalmodighed. 10) *Figaros Giftermaal.* I det Heele meget godt ſpillet. Det forſtaaer ſig ſelv, at *Figaro* og *Suzon* (*Klingmann* og *Minna*) ikke ſvarede

 til

til S. og P. — Denne Forfængelighed tilgiver du mig vel, beste Ven? — især: da Sandhed styrer min Pæn? — En liden ubetydelig Piece: *Figaros Reue*: efter *Perissaut* af Schröder, sluttede denne Forestilling. Den maae absolut spilles umiddelbar efter Giftermaalet; og — da i Almindelighed alle Fortsættelser af andre, end Autores selv, tabe; — hvor meget meere da ikke *Perissauts* ved Siden af *Beaumarchais!* 11) *Clavigo.* — *Brockmann* var *Beaumarchais*, og overgik al min Forventning. En Conversations-Tone uden Lige, i den lange Fortælling i anden Akt; — saa frappant, at denne eene Replique blev almindelig applauderet. — Zuccarini var *Clavigo.* — God; men — han stod ved Siden af Br. — og det betydede meget i dette Stykke. — *Schröder: Don Carlos*, ganske mesterlig. *Mad. Schröder: Marie;* Figur og Masque ypperlig; men Organen ikke passende til denne Rolle. — Den femte Akt, hvor Liigprocessionen sees, er høiridelig, men rædselfuld. Madame Schröder laae virkelig i Kisten; og det Öieblik,

blik, da Clavigo tvinger Dragerne til at ſtaae; löfter Laaget op, og ſtyrter paa Knæe for Liget; — det trængte igiennem Marv og Been. — En liden Anmærkning vil jeg her underkaſte dit Omdömme. — Zuccar: döer ſom *Clavigo*; og i Efterſtykket: *Die Heyrath durch ein Wochenblatt*: lader S. ham ſtrax komme frem ſom *Wiſeberg*. Hvad ſynes du om det? Mig forekommer det, da det ſkeer paa een Aften, næſten ligeſaa galt, ſom — naar Parterret, paa viſſe Steder, raaber *Encore:* til den, ſom har ſtukket ſig ihiel? — 12) *Jeannette, af Gotter, efter Voltaires: Nanine.* Atter heri viiſte Brockmann ſig i ſin fulde Styrke ſom Greven. — Skulde jeg nogenſinde komme til at ſpille Rollen; — vilde jeg ſeire, ifald denne Greves dybt indprentede Billede, kunde copieres af mig. — Der ſkal meget til, at udfylde en ſtum Scene ſaa fortreffelig, ſom Br: — hvor han, for at adſprede ſig, lader ſit Huuskapelle muſicere. — *Madame Stark*, en agtværdig gammel Actrice, debuterte i dette Stykke ſom

Grevens Moder, og ſvarede til det ſtoere Haab, enhver, i Fölge hendes bekiendte Rygte, giorde ſig. — Ogſaa hende viiſte Parterret tydelig, hvor velkommen hun var. — 13) *Der Apotheker und der Doktor;* et Syngeſpil i toe Akter, efter *Murcie.* Muſiken af *Ditters von Dittersdorff.* Denne Operette giör en overordentlig Virkning. I Stykket ſelv, er der ſaa megen Handling, at det kunde ſpilles uden Muſik; og — nu kommer det til, at Muſiken ikke allene er fortreffelig, men tillige ſaa overeenſtemmende med Poetens Tanker, at Komponiſten har overveiet, endog ſmaae Ting, ſaa nöie, at han lader Contrabaſſen i en Quartett udtrykke en gammel Officeers Snorken, ſxm ſidder og ſover paa Theatret. Paa enhver Skueplads, hvor Operetten er i Gang, burde denne ikke forbigaaes. — 14) *Gnieren af Moliere.* — Nu er jeg da omſider kommet til det Stykke, ſom ſkal ſlutte min Fortegnelſe for denne Gang, og ſom jeg umuelig kan forbigaae, da *Schröders Harpagon*: ſaa meget meere fortiener Beundring, ſom ingen

med

med Rimelighed kunde falde paa, at den Mand, som spiller *Schakespears*: *King Lear*, til Fuldkommenhed; ogsaa var stoer i dette Fag. — Jeg siger ikke for meget, naar jeg kalder *Harpagon*: *Schröders Triumph*, som komisk gammel Mand. *Monologen*, som slutter den fierde Akt, var et: *non plus ultra!* Aldrig skal jeg miskiende vores Danske Har-Pagon i denne Scene; men — sikkert tör jeg paastaae, at *Ahrends* selv, ved at see Schröder, vilde bruge Munden, til Glædesraab, og begge Hænder, til lydelig Applaus. — Eet Træk lagde jeg dog Mærke til, som ikke bör bifaldes, hvad enten den *Stoere* eller *Mindre* begaaer Feilen. — Frosine böd ham engang Tobak i den lange Scene. — Opmærksom hörte han paa Fortællingen, — toeg et Papiir op af Lommen, og stial 3 à 4 Priiser af hendes Daase. — At det var overlagt imellem de Spillende, kunde man for det förste tydelig see, og i dette Tilfælde taber sligt aktiid; men desuden henregner jeg saadanne Ting til de saa kaldede *Petitesser*, som gaae paa Jagd efter Latter; og — sommer

dette ſig for en Mand, ſom er Stoer? — for *en Schröder?* —

Du ſeer af denne Fortælling, beſte Ven! at diſſe tvende Maaneder have været en lykkelig Epoche for mig; da jeg ikke alleene har ſeet gode Stykker; men tillige fundet vores S. — i det lykkelige Lune, at han næſten har ſpillet i dem alle. — Hvad Orden paa Scenen, — Præciſionen i ſammenſatte Scener og Groupper, — det ſande Coſtume i Klædedragter, og ſaavidt mueligt i Decorations-Væſenet; — og et prægtigt Emmeublement angaaer; — da iagttages ſtedſe alting lige ſaa nöie, ſom i Fior; Garderoben voxer daglig i Smag og Pragt; og jeg har, ved at være i Selſkab med Schröder, bemærket, at han glæder ſig over ſlig en Tilvæxt, ſom om han havde faaet en ſtoer Foræring, da den dog koſter ham mangfoldige Penge. — Hans Sölvtöi bruges endnu ſtedſe, naar Scenen kræver det; — ja han anvender endog mange Penge paa nye Decorationer, eller diſſes Moderniſering; ſom f. E. til *Clavigo;* til *Hamlet;* hvor

jeg

jeg aldrig glemmer det allerkiæreſte lille Theater, ſom præſenteres i Fonden. — Saa gode ellers mange af hans *Decorationer* ere, naar de ſtaae; ſaa langſom gaaer det med *Forandringerne*. Ofte har jeg i denne Anledning tænkt paa vores gamle *Nielſen*, ſom changerer i et Öieblik det, hvortil her bruges tie Gange ſaa lang Tiid. — Jeg har ogſaa taelt derom, og faaet det Svar: at de fleeſte tydſke Theatres havde et langt ſlettere Machinerie, og: Schröder ſelv giör en Forſkiel paa *Forandring*, og *Forvandling*. — *Forandring*, ſiger han: maae ſees, og kan gierne gaae langſom; *Forvandling* derimod, maae gaae ſom et Lynild. — Tanken kan, ſynes mig, forſvares; imidlertiid forekommer det mig dog, ſom om Nielſen *forandrede* vores Theatre endnu haſtigere, end Schröder *forvandler* ſit. — Det forſtaaer ſig ſelv, at en *Entrepreneur* ikke kan holde ſaa mange Arbeidere; og — hvor Theatret ikke har den Dybde, ſom behöves, for at ſtyre Couliſſerne med Valzer; — der kan Forandringerne ikke heller gaae med den

fuldkommene Nöiagtighed: da 8te eller fleere Folk, hver paa sin Post, ikke kan regieres saa let, som eet Hovedtoug styrer de mindre. — Ofte maae jeg vende mig om, for ikke at tabe *Illusionen*, ved at see mange forskiellige Opvartere komme ind, for at tage Meublerne ud, af et Værelse f. E., som skal forvandles til Skov; og — hvor ubehageligt er det ikke, endog efter Forandringen; naar man seer disse löse Faldcoulisser, at veie frem og tilbage, indtil de komme i Roelighed? — Her tænker ingen paa, at giöre slige Anmærkninger; da mange ikke kiende noget bedre; men — du, og jeg, som i Kiökenhavn daglig med Fornöielse kan see alle saadanne Vanskeligheder hævede; — vi maae nödvendig være stolte af et Maskinvæsen, som ophöier os over andre, saavel ved mekaniske Indretninger, som god Bestyrelse.

Du skulde falde i Forundring over, at see enhver arbeidende Skuespillers Garderobe, hvorledes den er föroget siden i Fior. Min Ven *Zuccarini*, viiste os alting nöiagtig,

for

for min Kones Skyld, ſom ikke endnu kiendte denne Indretning. — Den fortreffelige Maade, at enhver har ſit eget Skab til ſine Klæder, hvori de ligge paa Hylder, ſom trækkes ud, tilligemed Klæderne, vedvarer beſtandig, ſaavel for Fruentimmer, ſom Mandfolk. Ingen bruger den andens Garderobe, uden i Tilfælde af Afgang eller Dödsfald; og al Skade erſtattes af enhver iſær, naar den ikke ſkeer uforſkyldt paa Scenen. Hvor ödſler ellers ikke *Schröder*, naar det gielder om Theatrets Ære! — *Czechtitzky*, ſom Gieſt, fik nye Klæder til alle Roller, og kun diſſe bruges ſiden af forſkiellige, ved forefaldende Leiligheder. *Brockmann* bragte ſin egen Garderobe med fra *Wien*, og dog giorde Schr. ham det Tilbud: at han kunde beordre til ſit Brug, hvad han vilde. — Et ſaadant Galanterie, foreenet med den omtalte ſtrenge Orden, giör ham dog virkelig *ſtoer* i mange Henſeender. — Naturligviis har han altiid Spioner ude, efter: *ſmaae Fyrſters Garderober*. Diſſe koſter ham da for det förſte ikke meget, og ſaa har han den

Fordeel, at hans Theater altiid er moderne. — Lige meget for Tilſkueren, hvor det kommer fra; naar det kun er ſmukt. — Mangfoldige prægtige Klæder ſaae vi, ſom aldrig bruges, fordi de ere gammeldags; ja, — Schr. vover ikke engang, at lade dem omgiöre, da han er bange for, at man ſkulde bemærke, at de ikke ere nye. — Heri driver han det nu igien for vidt. Theatret er dog altiid i en ſaa ſtoer Afſtand fra Tilſkueren, at det *Fiine* i Paaklædning, &c. ikke let obſerveres; altſaa kan man der, ofte, meget gierne bruge det, ſom ikke vilde være brugeligt uden for Theatret.

Du ſeer nu af alt dette, min beſte Schwarz, at vores Schröder ikke taber Modet, endſkiönt Syngeſtykkerne, ſom for nærværende Tiid *florere*, foröge hans Udgifter anſeelig. — Men — jeg indſeer ogſaa lidt efter lidt, at din Taalmodighed allerede længe er misbrugt af mig, og — ſlutter derfore uden viidere. — Hvor ivrig ſkal jeg gribe den förſte Leilighed, for igien at underholde mig med dig, naar du förſt lader

mig

mig viide, at jeg denne Gang ikke har kiedet dig for meget? — Imidtertiid er det en af mine störste Glæder, at kunde kalde mig: Din Ven: P.

Med dette Brev, troer jeg, at kunde godtgiöre: at den *Hamborgiske Skueplads* er mig saa vel bekiendt, — at jeg nok tör driste mig til, at bedömme den. — Overbeviist om: at faae en igientagen Bekræftelse paa min eengang fattede fordeelagtige Meening, — nyttede jeg den korte Opholdstiid, og saae: *Die Einwilligung wider Willen*; efter det Franske: *Le consentiment forçé.* — Stykket er saa bekiendt hos os, at man kun behöver at nævne det. — I Udförelsen, maae det fiine Spil foreenes med Forfatterens Tanker, naar det skal behage; og — dette var *her* paa visse Hænder netop Tilfældet, og lykkedes særdeles. — *Löhrs* spilte den unge Mands Fader, mesterlig; — især udmærkede han sig i den Scene med *Soubretten*, hvor han udforsker hende. Saadanne Scener, som denne, hvor Natur og Konst, saa kiendelig skilles fra hverandre; — hvor det

det ſtrax mærkes, naar man gaaer uden för Naturens Grændſer; — maae ſpilles i den Grad af Fuldkommenhed — for at kunde giöre den Virkning, *Löhrs* og *hans Kone* frembragte i Aften. — Ikke et Ord; — ikke en Mine, uden at röbe den eenes Nysgierrighed, dog paa den anſtændigſte Maade ſkiult for Sidemanden, — og den andens inderlige Glæde over: at kunde opholde en gammel Mand med Snak. — Kort ſagt: denne Scene, ſom jeg ſaa ofte har ſeet paa vores Skueplads, var denne Gang ganſke nye for mig. — *Mad. Gielſtrups* talende Anſigt maatte nödvendig falde mig ind; — imidlertiid mærkede jeg tydelig: at det er en vigtig Ting for de Spillende, i Forveien at være eenige om karakteriſtiſke Scener, for ved deres Konſt at give Tilſkueren det ſande Begreb om den rigtige Natur. — En Sön af den bekiendte ſtoere *Reinecke*, ſpilte *den unge Mands* Rolle. Han viiſte meget Anlæg, uden endnu at kunde kaldes *Noget*. — *Schröder*, ſom i Sönnen ærer ſin afdöde Ven; har paataget ſig, at danne ham, og — i den

Skoele

Skoele, maae han blive god, derſom egen Fliid ſvarer til Anlægget. — Tillige opförtes: *Ferdinand und Nicolette*, oder: *Die Liebe ſiegt*; en Operette i tre Akter; Muſiken af *Gretry*, og meget ſmuk; men — ſvær. — *Ambroſch* var *Ferdinand*; der var intet brillant i Rollen; altſaa kunde han ikke heller viiſe ſig, ſom Sanger. — Det giorde mig ſaa meget meere ondt, — ſom mine Venner: *Roſing* og *Saabye*, endnu ikke kiendte ham fra denne ſaa fordeelagtige Side. — *Madame Langerhans*, ſpilte og ſang ſin *Nicolette* med den ubegribeligſte Skiödeslöshed. — Aarſagen kiender jeg ikke; — ſaa meget veed jeg ellers: at denne Kone ikke *uden* Aarſag kan *entrere* ſaa lidt i en Rolle. — *Eule*; *Ferdinands Fader*; hans fortreffelige Basſtemme udmærkede ſig. — Han har en Dybde og Styrke, ſom giör en ypperlig Virkning, og dette generer ham ikke i mindſte Maade. — Meget godt erindrer jeg *Paganellis* Stemme i Italienernes Tiid; — men — *Eules* giver jeg Fortrin. — *Orcheſtret* er ikke ſtoert, og falder temmelig

bort

bort i Forliig med vores; dog styrer Herr *Hönecke*, som *Cembalist*, sine *Musici* saa vel: at Accuratesse og Orden stedse spoeres. — Enhver af de Syngende studeerer desuden, under hans Repetition, sit Partie meget godt; og — sielden hörer man Feil. — Dette Stykke er i det Heele ikke uinteressant, især da Musiken er skiön; men — *Decorationerne* ere ganske fortreffelige. *I förste Akt: et stoert Gallerie;* herlig malet; dog var *dette* ikke nær saa godt, som den danske Skuepladses: *Atrio*; især, naar denne blev opmalet. — *I anden Akt: en Muur*, paa begge Sider af Theatret; omringet af Skov. — Til Höiere stoed *Ferdinands;* og: i Fonden, Nicolettes Fangetaarn. I Midten saaes en Vei, hvor igiennem en herlig Landsbye presenterte sig. Alting var saa perspectivisk, og malerisk Skiönt, som man kunde önske det. — *I tredie Akt: en stoer Skov.* — Naturen selv; — og det i saa höi en Grad, at der midt paa Theatret vare hensatte tvende stoere Eegetræer, som slyngede deres Greene saaledes sammen, at de

dannede

dannede en tyk Bue, ſom hialp meget til Skovens fortreffelige Perſpective. — Ogſaa Loftſtykkerne vare malede i Lövværk. Jeg kan vel ikke nægte, at dette drives lidt for vidt; thi man ſeer dog gierne Luft over Skoven, naar man ikke netop ſtaaer midt i den; men — med alt det, giorde denne uſædvanlig ſtærk beſkyggede og mörke Skov, en ligeſaa uſædvanlig og behagelig Virkning paa mit Oie. — Denne Aften viiſte os: *Schröders* Rigdom paa Decorationer, hvori han beſtandig haver Natur og Smag til Formaal; — uden at vi kunde mærke noget til Feil i Maſkinvæſenet; da Theatret forandredes imellem hver Akt. — Men — hvor meget *koſter* ham ikke ofte den Idée: at et Stykke, ſom kræver Pragt i Klæder, o. ſ. v. maae have alt det Udfordrende; for ikke ved Mangler at give Anledning til den Bebreidelſe, at *Theater-Væſenet* bidrager til det Eene eller andet Stykkes Fald? — Det er virkelig meere, end man kan, — meere end man bör vente af en Entrepreneur. — Et Exempel vil jeg anföre fra min forrige Reiſe. — *Richard*,

coeur de Lion; af Gretry: opförtes efter adskillige yttrede Önsker. — Det kostede *Schröder* henimod 1200 Rdlr. — Den förste Aften var Huuset fuldt, og de tvende folgende, saa tomt; at *Richard* blev henlagt; — altsaa tabte han ved dette Eene Stykke saa meget, som maaskee tvende andre vilde have kostet ham. — Jeg var der hver Gang, og kan vidne om en Pragt, som jeg i det mindste ikke paa noget *tydsk* Theater, venter at see större. —

Endnu et Par Ord om *Salonen*, (Tilskuernes Opholdsted), for at give et Begreb om Indkomsterne. Parterret rummer omtrent sex hundrede, og betales med toe Mark. Intet *Paquet*; derimod er en breed Plads bag Orchestret, uden Bænke, og der kan en betydelig Mængde staae. — Tvende Etager aabne Loger, hver til aatte Pladse, som betales: i *förste*, med *fire*, og i *anden* Etage med *tre* Mark. — Hvem som vil have en heel Loge; maae betale alle aatte Pladse. — Oven paa er Galleriet, hvor man giver *een* Mark. — Tienere, som geleide deres

Her-

Herſkaber. have frie Entré, — (en ikke ubetydelig Ting,) — og dog indbringer Huuſet, naar alting er beſat, over 550 Rigsdaler. — Alle Loger ere beklædde med Papiirs Tapeter, og Parterrets Gulv med uldene Tepper. — Bænkene have intet Rygſtöd. Fruentimmerne gaae ogſaa i Parterret. — *Illuminationen* er ikke brav. Paa hver anden Loge hænger ſtoere Glas-Lampeter med tvende Lys; dette ſkal ſee pyntelig ud, og nytter ikke det allermindſte; ſom det da overalt er en afgiort Sag: at *en mörk Salon* ſætter *Theatret* i et langt ſtörre Lys, end — naar den er prydet med Lyſekroner, o. ſ. v. Hvor meget kunde ikke ogſaa ſpares ved en ſaadan Indretning? —

Fredagen den 9 *Mai.* Afreiſen ſtundede til; og vi havde nok at beſtille med vores Banquier, Raadmand *Poppe de Chapeau rouge*, ſom ved ſin Vexeleer, Herr *Streſow*, forſynede os med de fornödne *Louis d'Ors*, *Frederichs d'Ors*, *Species Ducater*, og *Hannoverſke Sölvpenge;* hvilke ere de Myndtſorter, ſom man kommer ret godt

igiennem heele Tydſkland med. — Megen Tiid til at ſee os omkring, havde vi ikke; imidlertiid ſpildte vi ikke de faae Tiimer, og beſögte den nye *Michaelis Kirke*. Den er overmaade ſtoer, og bygget i en temmelig god Smag. — Alteret, Prædikeſtoelen, Orgelværket, ere meget ſmukke; og de mange *Pulpeturer*, byggede i Forhöininger, ſom *Amphitheatres;* give den heele Kirke, ſom er næſten rund, og kan overſees, i hvor man end ſtaaer, — en herlig Anſeelſe. — En ſtoer *Stoel*, lige over for Prædikeſtoelen, kaldes: *Kirchenſahl*. Her betaler enhver aatte Skilling for ſin Plads ved Indgangen; for diſſe Penge bliver den varmet og reengiort. Denne Indretning er iſær god for Fremmede, ſom ofte blive fra Kirken, fordi de ikke uden Omſtændigheder kan faae en magelig Plads. — Saaledes er der en *Kirchenſahl* i alle Hamborgs Kirker. — Op paa Taarnet maatte vi ogſaa, i hvor vanſkelig det end faldt, at beſtige denne Höide. Man haver omtrent 540 Trappetrin til den Sneglegang, ſom fører op i Spidſen; men her kunde vi

ikke

ikke komme, for Blæst. — Udsigten er naturligviis fortreffelig. Vi oversaae den heele Bye, som er saa folkeriig, — og hvor en usædvanlig Virksomhed hersker. — Overalt kan man slet ikke forestille sig den Tummel og Stöien i disse smalle Gader, uden selv at have erfaret det. — Neppe kan man faae Lov til, at gaae af Veien for de mange Kareter, og *Karrenzieher*; (Folk, som slæbe Kiöbmandsvare paa stoere Lættre med tvende Hiul.) — Bliver man kiört over Ende, saa faaer man oven i Kiöbet Grovheder, i Stedet for Undskyldninger, og — ikke engang *Fortougene* ere sikkere for Fodgiængerne. — Tillige döver den Mængde af Sælgekiellinger og Udraabere, alle Sandser saaledes: at man aldrig kan give Agt paa een Ting i Særdeleshed. — Vi gik endnu lidt omkring i de reelleste Qvarteere, og besaae *Veisenhusets* Façader. — Denne Bygning er den herligste i heele Hamborg, saavel som Indretningen den fortreffeligste, blandt alle offentlige Stiftelsers. — Tiiden mindte os nu paa, at gaae

hiem; og — Klokken Toe, — den almindelige Spiisetid, — satte vi os til et veldækket Bord. — Disse *tables d'hôtes* ere ikke alleene, for den ypperlige Beværtning, men ogsaa for det underholdende Selskabs Skyld, en herlig Indretning. — Man spiser sine fiire suffisante Retter, for toe Mark danske, og drikker en halv Flaske Viin for tolv Skilling. — Selskabet bestaaer i Almindelighed af *Tredive* til *Halvtredsindstyve;* — iblandt dem haver man ofte en *Prinds*, en *General* o. s. v. til Naboe. — Al Forskiel paa Födsel og Rang holder op i den daglige Conversation; som da overalt, i *Hamborg*, en Lomme, meere eller mindre fuld af *Ducater*, bestemmer, efter Omstændighederne, en Mands *sande* Værd. — *Vertinden* sidder med til Bords, og *Manden* lægger for. — Det, som ofte foröger disse selskabelige Maaltiders Glæde, er — at Damerne, som de Reisende have med, — uden mindste Tvang, kan spiise med, ved de offentlige Borde. — Det giver Selskabet Liv, og moerer dem iblant Giesterne, som ikke finde

For-

Fornöielse i, at höre paa Börs- og Vexel-Discourser. — Hvor mange Contracter blive ikke sluttede ved disse Borde, imellem de Handlende? — En *anseet* Mand, en *Magistratsperson*, — en *Millionair*, gaaer ofte fra *Börsen*, til en saadan *table d'hôte*, for at soge en Ven, som beriger ham endnu meere, ved hændelseviis at kiöbe stoere Ladninger af ham, eller at giöre andre vigtige Aftaler. — Denne Circulation, saa behagelig for Fremmede, — saa nyttig for Indvaanerne, have vi ikke i Kiöbenhavn; men — var det ikke at önske: at vi kunde have den? — Om Aftenen seer man ikke saa mange ved de offentlige Borde. — Enten er man da i et aftaelt Selskab, eller: paa Landet, eller i Skuespillet, — og, kort sagt: meere adspredt, end midt i Dagens Forretninger; — dog spiises aldrig förend *halv Tie;* for at give Folk Tiid til at samles. — Det var *Postdag;* jeg skrev altsaa Breve til *den Kongelige Theater-Direction;* for at underrette samme om Ankomsten hertil; og den viidere Afreise; — til min Kone,

og mine Forældre. — Paa *Postdagene*, spiller *Schröder* næsten aldrig om Sommeren; — vi spadserede derfore: *im Jnngfernstieg*, og paa Stadens herlige *Volde*, og gik tidlig hiem, for at giöre vores Bagage i Stand til den paafölgende Dag, bestemt til Afreisen. —

Löverdagen den 10*de Mai*. — *Im Haarburger Keller* havde vi bestilt trende Pladse i den *bedækkede Postvogn*, som afgaaer fra *Haarburg* til *Hannover*, og beskiæftigede os paa denne Formiddag ikkun med Tilberedelser. — En meget behagelig Besögelse fik jeg af Kiöbmand *Schultz*; Broder til vores Kapellmester. — Allerede i de forrige Aaringer havde jeg giordt hans Bekiendtskab: — saa meget meere glædede det mig nu, at kunde fornye det, da jeg som Accompagnist nogenledes var beslægtet med hans agtværdige Broder. — Vi holdt *Kammer-Spiisning*, og *Klokken Tre* gik vi, i *korte Reisetröier*, og *lange Beenklæder*, (den tydske Reisedragt,) geleidede af vores Leietiener, — *nach dem Baumhause*; hvorfra *Post-Everne*, (stoere flade Baade, bestemte til Overfarten fra

Ham-

Hamborg til Haarborg; — med eet Seil,) — afgaaer. — *Litſenbrödrene*, ere bekiendte grove Folk; dog ſlap vi dem temmelig vel i Henſeende til Betalingen, og — nu maatte vi opholde os her, indtil Vandet blev ſaa höit, at Fartöiet kunde flyde. — Imidlertiid traf jeg en gammel danſk Bekiendt, Herr *Windmöller*, ſom opholder ſig i Hamborg ſom *Commiſſionaire*. Han havde beſtandig erkyndiget ſig om mit Ophold, endog i de foregaaende Aar, — og vilde være den Sidſte, ſom gav os gode Önſker med paa Reiſen. — Nu havde Vandet ſin Höide, og vi ſeilede af alle Kræfter. Ganſke uventet, var Hr. *Schultz* med iblant Mængden paa denne *Ever*. — Han ſkulde til *Lüneborg*, for at beſöge ſine Forældre. — Ikke let kan man foreſtille ſig noget behageligere, end denne korte Overfart paa *Elvſtrömmen*. — Paa den eene Side ſeer man *Hamborg* i ſin fulde Störrelſe; ſtrax ved Siden af: *Altona*, ſom ſynes at være Eet med *Hamborg*. — Denne Bye ligger paa et Bierg, og forſkaffer Öiet, iſær fra *Elvſiden*, fortreffe-

lige Afvexlinger. Længere hen, har man de fortryllende Egne af *Blankenese*, (en liden Fiskerbye; beboet af desperate Folk, som — især i forrige Tiider, gik ud paa Fangst efter *Vrag*. Egentlig ere de *Lootser*; og man vil sige: at mange Skibe af Dem med frit Forsæt föres paa Grund, for at sætte dem i des större Contribution, naar de vil giöres *flott* igien,) — og mange andre Naturens mesterlige Beliggenheder. — Til Venstre er det *Hannoverske Land*, som er ligesaa fortryllende ved *Elvens* Bredde, som sandet og tört paa *Heederne*. — Vi kunde med Sandhed sige, at vi flöi afsted; saa stærk var Strömmen; og det blæste tillige. Neppe kunde vi öine Gienstandene med Agtsomhed, förend vi landede ved *Haarburg*. Ofte er man fiire Timer underveis paa denne Fart, og vi giorde Touren i tre Qvarteer. — Allerede i denne liden Bye garnisonerer *Hannoverske Tropper;* deilige Karle, i nette Uniformer, og Halvstövler. — Man bliver modtaget af dem ved Bommen, hvor de fordre Bompenge, og examinere de Reisende,

de, ſom ſædvanlig. — *Everens* Ankomſt, bringer Nyeheder til Byen; — altſaa ſtimler enhver Lediggiænger til, og vi ſaae os ſaa omgivet af fremmede Anſigter, at vi havde nok at beſtille med, at paſſe paa vores Töi. Poſthuuſet ſogte vi ſtrax; drak Caffé, betalte Poſten til *Hannover*, og glædede os til den *bedækkede* Vogn, — (noget ganſke uſædvanligt for os, ſom aldrig havde været længere end i *Hamborg;* og — paa den Vei fryſer man desværre Nat og Dag paa *aabne* Vogne. — Perſonen *im Haarburger Keller*, havde rigtig været ſaa ordholdende, at beſtille de tree *förſte* Pladſe for os, og vi benyttede os uden Komplimenter af dem. — *Klokken 6* kiörte vi afſted. Vognen er egentlig kun indrettet til *ſex* Perſoner; men ved Misbrug, maae den i paakommende Tilfælde rumme *Nie.* Imidlertiid var der for det förſte god Plads. — En Jödekone fra *Göttingen*, og en Meſſehandlere fra *Pfortzheim*, atten Miile fra *Frankfurth am Mayn*, vare tillige med os, fem ordentlige Medlemmer. — Det regnede og blæſte ſtærk;

og enhver af os forſynte ſig ſaa vel imod den foreſtaaende Nat, ſom han kunde; thi, endſkiönt Vognen er bedækket, ſaa lærdte Erfaringen os, at Regnen meget vel kunde liſte ſig ind.— *Kiehlne*, (Meſſehandleren,) en Mand, ſom vi ſiden blev meget nöie kiendt med, ſov, og vi andre loed, ſom vi ſov med, — indtil den förſte Station, *Zarendorff;* hvor vi vare glade over, at kunde faae ſlet afbrændt röd Viin, til en liden Vederqvægelſe. — Hertil kom vi:

Söndagen den 11 *Mai*, Klokken 3 om Natten. *Poſt-Conducteuren Deneke*, en tyk og ubehövlet Mand, havde valgt Jödekonen til Sidemand; og Maaden, paa hvilken han holdt hende med Selſkab, gav os övrige Paſſagerer ſaa meget at lee af, at vi undertiden maatte ſynge, for ikke at bemærkes af det moerende Par. — Mistænkelig over denne upaſſende, og uſammenhængende *Natteſang;* — gav Tykkerten ſig ſtrax i Klammerie med *Svogerne*, ſaaſnart vi kom til Stationen, — for at ſkiule ſin Forlegenhed; — og diſſe, ſom maaſkee ikke kiendte

hans

hans Skieldsord, naar de ikke fortiente dem, betaelte ham paa best mueligste Maade. Imidlertiid skulde den afbrændte Viin drikkes; og Jödinden, som af streng Religions-Iver ikke turde nyde noget, skiænkede for os andre. — Klokken 3 og en halv, fortsatte vi Reisen, og kom til *Witzendorff*, (den *anden Station*,) Klokken 11 og en halv. — Veiret var bestandig meget slet; men — vi fik her en temmelig god Middagsmad; — og, vores gode *Kiehnle*, som nu allerede havde udforsket, at vi skulde fölges ad til *Frankfurth*, stemte sig alt meere og meere til, at være selskabelig og munter. — *Conducteuren* toeg ogsaa Moed til sig, glemte det Forbigangne, og blev paa sin Viis ret lystig. — Egnen her omkring er bierget, og fuld af Skove. Man kommer igiennem mange Huulveie; og *Svogerne* kiöre meget langsom. — Fra *Haarburg* af, bruger man *Hannoverske* Penge; — en liden Anmærkning for Reisende, da de Hamborgiske Myndtsorter ikke kan udgives paa hiin Side af *Elven*. — Klokken 1 og en halv,

kiörte

kiörte vi viidere til *Zelle*- — Veien hertil er overmaade maleriſk. — Megen Heede, eller Lyng; men tillige mange ſtoere og unge Granſkove. Sielden ſeer man et Huus, og kuns faae dyrkede Agere. — Til *Zelle* kom vi om Aftenen Klokken 8te. — Hvor gierne havde vi lagd en Dag over, for her at beſee *Slottet*, de prægtige *Stalde*, og andre Mærkværdigheder, ſom iſær ikke kunde være Danſke Mænd ligegyldige; — men — vi maatte give efter for Poſtens ordentlige Route, ſom vi havde beſluttet, nöie at fölge, og det begyndte at blive ſaa mörkt, at vi ikke engang hunde benytte os af den eene Hviiletime. — Paa *Poſthuuſet* beværtes ikke; vi toeg derfor ſtrax vores Tilflugt til det nærmeſte Gieſtgiver-Huus, og befandt os der ret vel. — Den gamle Vertinde rögte Tobak af en uſædvanlig lang Leerpibe, og förte *politiſke* Diſcourſer i hendes ſtoere Læneſtoel, med Gieſterne. — Neppe havde vi ſadt os til Bords, — da en danſk Mand, en Uhrmager, ved Navn *Schmidt*, ſom havde lærdt hos *Charlo* i Kiöbenhavn,

benhavn, tiltaelte os i vores Moersmaal. — At höre *Danſk* i *Zelle!* — hvor forundredes vi ikke over det! — En anden gammel Perſon, misundelig over denne Landsmand, — kunde ogſaa *Danſk*, og piinte os med et bandſat forvændt Maal. — Denne havde vi viſt ikke ſluppet fra ſaa let, ifald den hannoverſke Tappenſtreeg, og medfölgende muntre Janitſchar-Muſik, ikke havde givet os Anledning til, at forlade Stuen. — Tiiden var omme, og vi forföiede os hen til Poſthuuſet, hvor en talriig Forſamling ventede paa os. — Det var meget mörkt, og neppe kunde vi finde Pladſene. At ſove, var det riimeligſte; men — en uovervindelig Frygt for en bevæbnet og ualmindelig ſtoer Sidemand, — holdt mig vaagen. Hans höie Skabning kunde jeg ſkiemte; men — Anſigtet blev ulynlig, indtil den næſte Station: *Schilderslage*. — Her fik jeg at viide: at Perſonen var Tiener hos Staldmeſter von *Bach* ved det *Würtenbachiſke* Hoff, ſom ogſaa ſad i Poſtvognen, og reiſte, for at kiöbe Heſte. Det var en overmaade

höflig

höflig Mand. Han drak Caffé med os, men klagede meget over, at hans lange Been ikke havde Plads nok til den fornödne Strækning. — Det giorde os ondt, at vi paa denne Grund skulde miste ham, thi han loed til at være meget selskabelig; men — i *Landkutsche*n (saaledes hedder disse Vogne) bliver man snart vandt til, hvert Öieblik at see fremmede Ansigter. —

Mandagen den 12te Mai, (*anden Pindsedag*), Klokken 7 om Morgenen, kom vi til *Hannover*. Her toeg Herr *von Bach* Extrapost, og vi andre Passagerer skyndte os fra Posthuuset, hvor vi strax loed os indskrive til *Göttingen*, til: *die Stadt Amsterdam*, Postens almindelige *Retirade*. Vi havde Tiid til Klokken Eet, og pynede os lidt, for at besee Byen. — En Kræmmersvend fra *Hamborg*, begavet med den ubegribeligste Tienstagtighed, tilböd sig, at være vores Anförer. Dette Menneske var gaaet fra *Hamborg* hertil; — atten stive Miile; og — endskiönt Födderne vare saa ömme paa ham, at han næsten ikke kunde

staae;

ſtaae; ſaa kunde vi dog ikke holde ham fra, at geleide os. — Vi ſaae de *Churfyrſtelige* Stalde, deres ſmukke Bygninger og herlige Indretning; — ogſaa et fortreffeligt *Ridehuus*, ſom ligner det *Chriſtiansborgiſke* meget, men er mindre. — *Stald-Uniformen* er röd, ſtærk beſat med Guld. Fiire og tyve Pager, og ligeſaa mange Laquaier ere altiid tilſtede i *Hannover*, ifald det ſkulde falde *Kongen af Engeland* ind, at komme der engang. I Staldene fandt vi mange guule og ſorte Muul- og andre herlige Heſte. — Herfra gik vi ind i den *Catholſke Kirke*, ſom er meget ſmuk. Der var juſt Gudstieneſte, og Kirken var overmaade fuld. — Forſkiellige Altere ſtoede efter de fiire Verdens Hiörner. I Muurene vare ſtoere Figurer anbragte i *Nicher*. — Fra denne gik vi i *Neuſtädter* Kirken, ſom er *lutherſk*, og bygget med megen Smag. Orgelværket, Prædikeſtoelen, og Alteret ſtaae under hinanden, med mange moderne forgyldte Säuler og Ziirater. En ung Candidat prædikede her, og havde gode Gaver. — Derpaa ſpadſerede vi paa

Volden;

Volden. Den er næſten ſlöifet, og der bliver anlagt ſmukke Promenader, ſom tildeels ere færdige. — Over Stadsgravene bygges en ſtoer hvælvet Steenbroe. — Giæthuuſet er prægtigt. — Slottet er ſmukt, men meget antique. Comediehuuſet er i den eene Flöi, og *Grosmanns* Selſkab ſpiller der. — *Biſkoppen af Osnabrücks Palais* ligger lige over for Slottet, og ſkal have koſter med Meubler og alt, 600000 Pund Sterling. — Slotskirken er ſtoer, og — om man ſaa vil, prægtig. — Overalt, finder man herlige Orgelværker. — *Cathedralkirken* er antique, men — höitidelig. Altertavlen i ſamme er mærkværdig. Ogſaa her var Gudstieneſte. Vi undſaae os næſten ved, at löbe igiennem Kirkerne; men — vores Ledſager vilde have det, og — Anſtændigheden maatte viige for Nysgierrigheden. — Fiire ſtoere og prægtige Gieſtgivergaarde findes i *Hannover*. Lige for det eene, ſtaaer en forfalden Grotte, med mange Figurer og Dyr, ſom i forrige Tiider dannede et fortreffeligt Vandſpring. — En ſtoer nye Allee, ligger i

det

det eene Qvarteer af Byen, og er indrettet til herlige Promenader. — Adſkillige reelle Gader blive anlagte, og heele Sider af gamle Huuſe nedrevne, for at forſkiönne Byen, ſom ſelv maae betale alle diſſe Forandringer. — Ved den ſtoere Allee, ere ſmukke Billardhuuſe; alle med ſtoere fiirkantede Ruder; — et herligt Syn for de Spadſerende, og god Lysning for de Spillende. — Fra Alleen af, ſeer man Egnen af *Herrenhauſen*, et Kurfyrſtelig Lyſtſlot, bekiendt, iſær for dets ypperlige Have, og prægtige Vandſpring. En *Fontaine* er der iblandt andre, hvis Straale ſkal være over tree Qvarteer i Diameter. — Man kan ſlutte ſig til, hvor höit denne maae ſpringe, naar den drives af ſin behörige Mængde Vand. Mange Bierge og Skove ſees der omkring; men — vi kunde desværre ikke faae Tiid til, ſelv at giöre os bekiendt med en Beliggenhed, beundret af alle *Hannovers* Indvaanere. — Nu begyndte vores lamme Veileder at blive törſtig og ſulten. Han foreſloeg, at gaae ind i et Gieſtgiver-Huus;

og vi, ſom troede, at han viſt vilde vælge et af de Beſte, fulgde efter. — Men — til vores ſtörſte Forundring, förte han os ind i et Huus, ſom ſaae elendigt ud, og truede hvert Öieblik med at falde! — Kort ſagt: vi fattede Mistanke. — Den Tavshed, ſom herſkede i Værelſet; hemmelige Samtaler imellem denne Perſon, og et Par ſmiilende Opvartere, og andre ſmaae Ting, ſom nærede Indbildningskraften, — loed os formode, at dette maaſkee var et Hververſted. — Vi kunde ikke yttre os med noget, og ventede roelig paa Udfaldet. — Imidlertiid drak vi alle *Tree* af eet Glas, — NB. uden at erindre nogens Velgaaende, og ſkyndte paa Bortgangen. — Nu var det Öieblikket, da Mistanken maatte hæves, — og — Slutningen blev: at vi havde giordt dem alle Uret. — Huuſet ſtoed i Bygning; — derfor maatte vi tage til Takke med den Afkrog. — Jeg tilſtaaer gierne, at jeg aandede meget lettere uden for, end ved Siden af de ſmaae Glas. — Strax begyndte Spörgsmaale om et og andet, ſom man riimeligviis er meget genegen til, paa

frem-

fremmede Steder, og — denne pludſelige Overgang fra Tavshed til Sladder, var viſt faldet *mig* i Öinene, ifald jeg havde været i Kræmmerens Sted; — men — han viiſte tydelig, at Længſelen efter Vederqvægelſe var uforſtilt, og han kunde derfor ikke give Agt paa andet, end Smör og Bröd, og Liqueur. — I en af Byens Porte, ſaae vi et Hull i Hvælvingen, hvor en ældgammel Greve M·····, arreſteret, ſom Landsforræder, vilde lade ſig glide ned af, men han blev grebet, og ſtrax, uden vidtlöftig Forhör, halshugget uden for, paa en Höi. — Dette hviskede Kræmmeren os i Öret, paa det Skildvagterne ikke ſkulde höre det. — *Garniſonen i Hannover* beſtaaer af *Tre Regimenter*. Soldaterne ere deilige Karle; iſær Livgarderne til Heſt og Foeds. Alle gaae i Halvſtövler, og Munderingen ſidder, ſom ſyed paa Kroppen. — Klokken var nu næſten Tolv, og vi gik, efter fiire Timers Spadſeren, til: *die Stadt Amſterdam*, for at ſpiiſe Middagsmad. — Jeg benyttede mig her af Leilighe-den, og ſkrev et Par Ord til min Kone. —

Præcise Klokken Eet; — den om Morgenen fastsatte Tid, hentede den nye Conducteur os, og vi forföiede os hen paa Posthuuset. —

Atter nye Ansigter; — en meget deilig Jödinde, *Sprintzge* kaldet, skulde til *Göttingen*, og en ung Kiöbmandskarl, ved Navn *Ruhe*, til *Frankfurth*. — Vores *snorrige Fætter* kunde endnu ikke forlade os, men kiörte en heel Miil med, for siden at gaae tilbage. — Vi vidste ikke, at *Sprintzge* var Jödinde, thi Ansigtet var saa Christeligt, som noget andet Menneskes kunde være, og — hun kaldte sig desuden *Hannchen*. (Intet Jödisk Navn.) — Med eet Ord: hendes Skiönhed, og den i höi Grad dermed forbundne Sædelighed indtoeg os saa ganske, — at vi ikke kunde undlade, at sige Sottiser til den Mand, som havde viist os *Hannovers* Herligheder, fordi han begegnede hende uanstændig, og som et lösagtigt Fruentimmer. — Ogsaa dette anfægtede ham ikke; — tvertimod: han loed sig mörbanke paa Armene, og bad desuagtet meget venlig: Farvel. Pigen glædede sig, tillige med os over dennes

Af-

Afgang, og takkede for god Beſkyttelſe. — Nu ſaae hun ſig da fuldkommen ſadt i Sikkerhed. — Med Tilbageholdenhed moerede vi hende ſaa godt vi kunde; ſik at viide, at hun var fra *Caſſel*, og beklagede, at vi ikke ſkulde reiſe længere end tolv Miile i hendes Selſkab. — Veiret var herligt, og Egnen fra Miil til Miil ſmukkere. — Paa den *förſte* Station: *Diehne Wieſe;* opholdt vi os kun meget kort, og kiörte ſtrax viidere. Veien er fortreffelig. Uden for *Hannover* begynder *Chauſſeen*, (breed grundfaſt Vei), og gaaer lige til *Marpurg*, paa hiin Side af *Caſſel*. Overalt ſtaaer *ſtoere* og *ſmaae* Miilepæle. — De beſtandige Afvexlinger af Bierge, Skove, Enge, Kornagere, Bekke, Vandfald, ſtoere Hiorde af Faar og Lam, Bönderbyer og enkelte Kirker, adſpreder Sindet paa ſaa behagelig en Maade, at Öiet aldrig kan mættes. — Paa denne Vei vare vi ſaa glade, at vi ſang uophörlig. — En forunderlig Virkning giorde ellers de *Danſke* og *Norſke* Viiſer paa de Medreiſendes Ören. Ligeſaa gierne *Malabariſk*, ſom

Danſk. Det eene vilde have været ligeſaa forſtaaelig for dem, ſom det andet. — *Kiehnle*, beſtandig oprömt, naar vi andre vare det, trallede, förſt Melodierne med, og ſiden de danſke Ord, — hvilket igien gav os nok at lee af. — Med eet Ord: nu herſkede en ſaadan Siæle-Harmonie i den heele Vogn, at endogſaa Conducteuren, en gammel graae, men meget venlig Mand, ikke kunde holde ſig fra, at ſtemme i med. — Neppe kunde vi drage vores Aande, förend han raabte: *Nun! — friſch und luſtig!* — Vi kiörte igiennem en Bye, *Elſen* kaldet. — Det eeneſte Smukke her, var *Apotheket.* — Reſten var ſtoert, men ſtygt. — Klokken 8 og en halv, kom vi til Stationen: *Brichen.* — Her fandt vi en Samling af meere end 50, deels velklædde, deels gemeene Sværmere. — De dandſede lyſtig, og havde god *Janitſchar-Muſik.* — Vores ſtakkels *Sprintzge*; — (nu vidſte vi, at hun var Jödinde, thi hun maatte til Slutning give ſig tilkiende, da hun aldrig vilde nyde det allermindſte med os,) blev ſaa plaget

af

af Sviirebrödrene, — ifær *Amtmands-Sönnens* grove Talemaader, og uanftændige Geberder, at vi i en Haft fpiifte kold Steg, — drak et Glas röd Viin, og faa kiörte afsted, under de fulde Giefters beftandige Jubelfkriig.

Tirsdagen den 13 *Mai*, om Natten Klokken 2 og en halv, kom vi til *Einbeck*; en ftoer Bye, fom har mange Privilegia, og kan lade hænge og halshugge uden Appellation. — Alle Menneffker vare i dybefte Sövn; altfaa kunde vi her gaae omkring i ftörfte Negligé. — At Byen er meget gammel, feer man paa Huufene. En ftoer antique Kirke og Raadhuufet faldt mig ifær mærkeligt. — Ved Kirken er et Baffin og Vandfpring, — men — det bruges kuns, til at vande Qvæg og Hefte, og ikke til Stads. — Efter en Times Forlöb kiörte vi viidere. — Agerne paa begge Sider af Landeveien, ftoede i fuld Flor. Imellem diffe faae vi fmukke Kiökkenhaver, hvor Erter, og Bönner alt vare meget höie. — Endelig kom vi paa en ftoer Bakke; og her for-

fortrylledes Öiet ved Synet af Byen: *Nordheim*, ſom ligger dybt i en Dahl. For ved Byen, ſeer man en *Ström* og blomſtrende Enge, og — bag diſſe höie Bierge, begroede med tykke Skove. — Alt dette, oplyſt af den klarſkinnende Soel, fortiente at males. — Hvem ſkulde ikke, i et Öieblik, da Natten og Mörket forſvinder, — da Naturen ſynes at kappes, for at fremſtille for de fuldkommenſte Skabninger i ſamme, beundringsværdige Malerier, og Scener, med utallige Afvexlinger; — hvem ſkulde da ikke give en Tanke Sted, værdig diſſe, Sandſerne fortryllende Meſterſtykker? — Hvor meget opmuntrede ikke ogſaa denne *ſærdeles lyſe* Morgenſtund! — Nær ved Byen kiörte vi over en ſtoer Broe, ſom beſtoed af aatte til tie Buer. — *Nordheim* er vel bygget. — Her ligger *Garniſon*, ſaavel *Infanterie* ſom *Cavallerie*. Et Riidehuus er her, hvor Rytterne exerceres. — Vores Værtshuus kaldtes: *Zum Kronprinzen*; og Værten, en ſand *Vielgeſchrey: Cramer*. — Vi maatte opholde os fra Kl. 7 om Morgenen

til

til Kl. 12, fordi man her venter paa den *Brunsvigske Post;* og dette gav os Anledning til, at blive nogenledes bekiendt med den pudseerlige Vært, utroelig beskiæftiged i et Kiökken, som produceerte den elendigste Anretning, man kan tænke sig. — Længsel efter god Mad, og disse forfærdelige Tilberedelser, bevægede mig til at see mig lidt om, for siden med dobbelt *Apetit* at sidde ved Bordet. — Men denne forvandledes til Forundring over en sörgelig Suurkaal, liig Hakkelse; Pölser, som ingen vovede *först* at begynde paa, og muggent Bröd. Det beste var, at Monsieur *Cramer* havde engageret en *Harpenist*, for at regalere os med Taffelmusik. — *Virtuosen* parodierte nogle af vores *danske Möllers* beste Arier, og ærgrede mig ikke lidet. — Ikke heller var det mueligt, at faae ham til at holde op, förend Taffelet var hævet. — Ventelig aftalt imellem ham og Verten; da denne, i hvor eenfoldig han end var, dog vist indsaae, at slig *Disharmonie* ikke harmoneerte med skikkelige Folkes Ören; — og man altsaa, saa

meget haſtigere, maatte recomandere ſig. — Dyr var Knegten oven i Kiöbet. — Men — hvad ſkulde vi giöre? — Paa Reiſer hielper det ikke, hverken at ſkiænde paa Værterne over ſlet Beværtning, eller at foreſlaae en Slags Afkortning i Regningen. — Poſten var nu expederet, og vi toeg bort Kl. *Eet.* — Den herlige Vei, og idelige fortreffelige Udſigter, gav os fuldkommen Erſtatning for det ſlette Middags-Qvarteer. — *Klokken Füre*, nærmede vi os *Göttingen.* — Forſtaden er vidtlöftig, og en utallig Mængde Menneſker ſpadſerede os imöde. Strax inden for Toldhuuſet, begynder en ſtoer Allee, ſom gaaer lige til Byen. Paa begge Sider ſeer man frugtbare Kiökkenhaver, og endelig til Höire: en ſtoer Kirkegaard, med mange Monumenter og Epitaphier; tildeels af Marmor, og i en moderne Smag. Byens Gader ere brede, ſaavel ſom *Trotoirene*, (Pladſen til Fodgiængerne) — og herlig broelagte. — Huuſene ere ſtoere og ſmukke, iſær i Hovedgaderne. — Lige over for Poſthuuſet ligger en ældgammel Kirke, ſom er ſaa ſtoer,

at

at den maae bemærkes. — Tiden var desværre for kort, til at vandre omkring, og vi havde desuden et Par saa interessante Huus-Scener, at vi ikke engang huskede paa *Göttingen*. — Een af Reiseselskabet var bleven saa indtaget i *Sprintzge*, at han ikke kunde skiule sit oprörte Hiertes Fölelser, ved den Tanke, — nu at være paa det Sted, hvor Skilsmissen skulde gaae for sig. — Man kan see paa sligt — ganske *neutral*, — og dog glæde sig. — Saaledes gik det mig. — Overalt har *Humphry Klinker* giort saa megen Virkning paa mig, at jeg ikke med Ligegyldighed kan forbigaae et Optrin, som dette. — Det *unge Menneske* — endskiönt fuldkommen overbeviist om, aldrig meere at faae *Sprinzge* at see, — vilde dog ikke bede Farvel, uden tillige at efterlade sig et godt Rygte hos hende. — Han gav hende et Klenodie, som var groet ham saa stærk til Siælen, at jeg efter tree Dages Umage, med al min Veltalenhed, ikke havde kundet lokke det fra ham. — Det var en fiirkantet Sölvmedaille. —

Begge

Begge Elſkende vare ſaa rörte, at Taarene trillede ned af Kinderne; — og kuns meget lidt manglede der, — ſaa havde Jödinden betaelt Poſten til *Caſſel*, for endnu at nyde den unge Paſſageers Selſkab diſſe faae Miile. — En ung Jöde, næſten lige ſaa ſmuk, ſom hun, kom tillöbende; — han ſkulde til *Caſſel*, — og nu begyndte diſſe *Religions-Forvandte*, at ſladdre deres forvændte Maal; — (maaſkee om Medaillens Vægt;) — nok ſagt: vi ſkulde bort; og — enten forſtilt, eller uforſtilt, — ſaa var Afſkeeden ſaa öm, ſaa hiertebrækkende, at — at — vi tavſe kiörte igiennem *Göttingens* Gader, ud af Byen. — En friſk Kiöbmand, og en pedantiſk Comiſſionaire, eller Juriſt; (nye Anſigter,) fik tillige med os, ſtrax ſaa meget at beſtille med at ſee paa den lille Jödes *Nik*, ſom ſagde Farvel til alle Huuſe, og plagede os med et evigt: *Lebt wohl! Lebt wohl!* — at vi alle *ſnart* glemte Forlibelſen, og fik *Helten*, i Jöde-Romanen, til at lee med os. —

Den heele Vei fra *Göttingen* til *Minden*, er overordentlig bierget, og afvexlende

med

med Skove og ſmukke Beliggenheder. Paa den *halve* Station kiörte vi need af et höit Bierg: *Dransfelder-Berg* kaldet. Her fortalte man os, at den Hannoverſke Poſtvogn for tree Aar ſiden, blev angrebet af Rövere, midt om Natten. En ikke behagelig Efterretning! man viiſte os Stedet, hvor de havde veltet Vognen, og bundet Paſſagerene til Træer; og — glad var jeg, at det ikke var Nat endnu. — Ikke langt herfra ligger Byen *Dransfeld*. Her holdt vi et Oieblik, og hörte en *Anecdote*, ſom var ret artig. — Borgerne i denne liden Bye, fandt paa en liſtig Maade, at drive Franſkmanden herfra, i 30 Aars Krigen. — De blæſte i *Trompeter* fra Taarnet, og rörte Trommerne i alle Gader. — Fienden, ſom troede, at Byen var i ſtærk Forſvarsſtand, blev ved denne blinde Allarm jaget paa Flugten. — I *Dransfeld* ligger 200 Mand i Garniſon; — nok for ſaa lille en Bye. — Herfra til *Minden* er det ſande *Elyſium*, — og Skade! — at vi ikke kunde ſkiönne alting! thi Mörket overraſkede os. — *Klokken Elleve*

kom

kom vi til *Minden*, og laae her Natten over. Værtshuuſet: *der goldene Löwe*, var ſmukt og ſtoert. — Vi ſkyndte os med at gaae til Sengs, og da vi alle logeerte i eet ſtort Værelſe, havde vi endnu nogle ſmaae Löier med den lille Jöde, ſom holdt ſin Aftenbön, — dog uden at giöre hans ſtrenge Religions-Övelſe latterlig, — naar han ikke ſelv gav Anledning dertil. —

Onsdagen den 14*de Mai*. Kl. 7, kiörte vi videre til *Caſſel*. — At ſtaae ſaa tidlig op, efter mange Dages udſtanden Fatigue, falder haardt, men — Conducteuren befaler, og den Reiſende maae adlyde. — Byen er ſtoer, og Indvaanerne virkſomme. Alle Folk vare i fuld Arbeide. — Det loed til, at den eiede mange Manufacturiſter. — En *General* garniſonerer her med en heel *Bataillon*. — Stedſe var Egnen for os, ſom det forjættede Land. — *Minden* ligger i en Dahl, omringet af ſtoere Bierge og Kratſkov — Tæt uden for, ere meget ſteile Veie; iblandt dem, et græſſeligt Bierg, ſom vi maatte gaae op ad. Man kiörer over i

tre

tre Qvarteer, förend man naaer Höiden. — Need af Bierget lænkes Hiulene sammen. — For Reisende, som ikke för have erfaret disse Vanskeligheder, lader denne Passage at være farlig, men Vanen hæver snart al Frygt. — Noget længer frem seer man allerede Slottet *Weissenstein*, og den berömte *Winterkasten*, meget tydelig, endskiönt det endnu ligger fiire Miile derfra. De bestandige Afvexlinger af Bierge og Dale, fremstiller Öiet stedse nye Udsigter. — Saaledes opstoed pludselig *Cassel*, som ligger dybt, og allerede langt fra, seer glimrende ud. — *Weseren* flyder igiennem Byen, og foreener sig der med *Fulda-Strömmen*. — *Hospitalerne* ligge uden for; — en herlig Indretning baade for de Syge, i Henseende til den friske Luft, og de Sunde, som ikke behöve at indsue de usunde Dunster. — Staden er omringet af Muure. Man kiörer igiennem *Die Altstadt*, over en stoer Broe, som bliver prægtig, naar den först er færdig. Denne Deel af Byen seer gammeldags ud; men — saa snart man er over Torvet, hvor

Vagten

Vagten visiterer, kommer man ind i den glimrende *Neustadt.* — Paa en stoer Plads, *Königsplatz* kaldet, staaer fortreffelige Huuse, som fuldkommen ligne Palladser. Det eene af dem er *Postgaarden.* Her loed vi os indskrive til *Frankfurth am Mayn*, og blev bestilt til Dagen efter Kl. 9. Nu var alting bragt i Rigtighed, og vi kunde tænke paa det Nödvendige, — paa vores Middags-mad. — *Kongen af Preussen*, en *Auberge*, hvor adskillige *Göttingiske* Studentere logeerte, som vare i *Cassel*, for at see *Cascaden* paa *Weissenstein* falde *anden Pindsedag*, blev os stærk recomanderet. — Disse unge Lærde, og tildeels friske Fyre, spiiste vi med. — Strax efter *Maaltidet* kiörte vi med Kiehnle og Ruhe til *Weissenstein.* Den herligste *Chaussée* förer dertil, og löber lige ud, saa at man strax ved Udkiörselen fra *Cassel*, seer dette bekiendte Slot, og: *den Winterkasten mit dem grossen Christopher*, fremstille sig perspectivisk. — Adskillige Sveizere veilede de Fremmede, og een af dem tilböd os strax sin Tieneste. — Det

förste

förste, han viiste, var: *den Steen*, hvorefter *Weissenstein* er opkaldet. Den ligger ved Indgangen til *Haven*, som han kaldte det, (egentlig kuns Alleer, og Slangegange i Boscager;) ved en Klippe, hvor *Diana* og *den sovende Endymion* ere udhuggede i Marmor. Videre hen vare smaae Eremitager i forskiellig Afstand. I enhver af disse sad en *Philosoph.* — Saaledes saae jeg *Democritus*, *Diogenes*, *Anaxagoras*, *Plato*, *Socrates*, hver i sin Huule. Den sidste især, var herlig. De ere alle af Gibs. Fordum vare Skiæggene virkelig af Haar, og Klæderne af Rask. — Men da de spadserende Herskaber og Hoffolk, fandt Behag i at pudre og flætte Skiæggene; — loed den gamle Landgreve giöre alting af *Gibs.* — Meget mærkværdig var *Sybillæ Huule.* Længe gik vi igiennem en underjordisk Gang, omkring i en halv Cirkel. Sveizeren tændte en Lampe, hvortil han havde alting i en mekanisk Orden. — Ved Enden af Gangen, stoed *Sybille.* Netop over hendes Hoved, er et muuret Hull, 20 Alen höit; omtrent som

Gehvælvderne paa *Frederichsberg*, der kaste Lys ned i Kielderne. Herfra skinner Dagens Lys meget svagt ned paa Figuren, og giör en besynderlig Virkning. — Jo höiere op paa Bierget, jo meere fortryllende bliver Udsigten. — Som da i Almindelighed alle Veiviisere have smaae Anecdoter at fortælle, eller Anmærkninger at giöre; saa bad ogsaa denne Sveizer os, at vende os om, og at see igiennem Beenene. — Sandt er det, — et meere fortreffeligt Naturens Malerie, kan man ikke forestille sig! — *Cassel* i den dybe Dal; höie Bierge, Skove, Enge, og Kornagere bag ved Byen, og rundt omkring samme; — og saa *Soelen*, som paa denne særdeles klare Dag bestraalede alt dette ubegribelig skiönt. — Omsider begyndte Veien til *Winterkasten*. Vi gik op af Steentrapper, som omtrent ligne Opgangen til *Frederichsberg* Slot fra Fontaine-Siden. — 870 Trin er der til de Stier, paa hvilke man klavrer op til *Hercules*, *den stoere Christopher* kaldet, og stöbt af Kaaber. — Disse tvende *Stier* staae næsten

ganske

ganſke perpendiculaire, og ere farlige at gaae op af, naar man er Hovedſvimmel. — *Herculis Kölle* er ſaa ſtoer, at vi alle 5 paa engang kunde ſtaae inden i den, og endda magelig ſkrive vores Navne. — Til et lidet Beviis paa *Chriſtophers coloſſaliſke Höide*, kan det tiene: at den ſtoere Taae har *fiorten Tommer i Diameter*. — Naar man nu forholdsmæsſig beregner den heele Figur; ſaa er den viſt i det mindſte *fyrgetyve* Alen höi. Imidlertiid ſeer den dog ikke overnaturlig ud, naar man ſtaaer i en vis Afſtand, og betragter den paa ſin Höide af 450 Alen. — *Der Winterkaſten*; (paa denne hviler *Hercules*,) er af Graaſteen, og ſaa antique, ſom — var den et Romerſk Tempel. — Ved dette Syn blev jeg kold, og maatte, ſkiönt ugierne, give den Tanke Plads: hvor finder man vel et Monument, ſom dette! og — hvorledes maatte man förſt blive til Mode, ved at ſee de *ſande græſke* og *romerſke Antiquiteter*! I 50 Aar, fortalte Sveizeren, er der arbeidet paa denne; og, naar man betænker, at enhver af diſſe

uhyre Steene er ſlæbet op af en ligeſaa uhyre Höide, ſaa er det ikke ubegribeligt. — Fra den förſte Trediedeel af, falder Vandet need paa en ſtoer Steenklippe, og jo længere need, jo meere fordobles naturligviis dets Kraft. Paa Midten ſtaaer et Kiæmpehoved, hvoraf den ſtoere Fontaine ſpringer, ſom er tykkere end en Arm. Mange andre krydſe imellem hverandre, og tvende *Centaurer* blæſe ved Vandets Kraft ſaa ſtærk i Trompeter, at man kan höre dem langt uden for *Caſſel.* — I en Niche ſidder en Figur, ſom holder paa Orgelpiber. — Her ſkal man lade ſig indbilde, ifald man vil: at Vandet frembringer Lyden af diſſe; men — jo mindre man er for det *miraculeuſe*, — jo lettere troer man, at det er Folk bag ved Figuren, ſom ſpille paa et Poſitiv. — Alle *Fontainer* foreene ſig i eet *Baſſin*, og herfra ſtyrter Vandet i forſkiellige Geſtalter, forfærdelig höit og langt need, i et andet, hvorfra det igien har ſit Udlöb. — Paa den halve Vei til *Winterkaſten*, er en *ſloer Grotte.* Man kalder den: *Plutos Tempel.* Han

præ-

præsiderer paa sin Trone med *Proserpina*. Til Höire sees: *Tantalus*, *Ixion*, og *Cisiphus*. — Til Venstre: mange *Nympher*, som ved Vanders Konst öse af et stoert Kar i et mindre. — Ved Indgangen til Templet staaer *Cerberus*, og *Hercules* med Köllen, for at dræbe ham. Vinduerne i denne *Grotte* ere brandguule, og Gienskinnet af disse paa Figurerne, giör, at de glindse som Ild. — Ogsaa Egnen til *Cassel* og der omkring bliver Ildröd igiennem disse Ruder, og seer besynderlig nok ud. — Uden for *Grotten* staae under aaben Himmel i *Nicher*, til venstre Side: *Admet* og *Hercules*; til Höire: *Orpheus*, *Euridice*, og *Amor*, med *Furierne*. — Hvor megen Aarsag havde vi ikke til Klagemaal over den ublide Skiæbne, som bragte os toe Dage for sildig til *Cassel*; saa at vi ikke fik dette i heele Europa beundrede, og beundringsværdige *Vandfald* at see. — Indbildningskraften maatte nu erstatte Tabet, og ved nöie at betragte alting; ved idelige Spörgsmaal; skabte jeg mig maaskee Ideer, som ikke existere i Na-

turen. — Paa Hiemveien saae vi *Modellerne* af en *nye Cascade*, som først bliver anlagt, og af *Slottet Weissenstein*, som bliver bygget i *Form af Ruiner*. — Den eene Flöi arbeides alt paa i toe Aar, og *Graaesteenen* ligner fuldkommen den, hvoraf *Monumentet* er opreist. — Det *gamle Slot* nedbrydes. Kort sagt: *Landgreven* bygger, graver Söer ud, og giör Anstalter, og nye Anlæg, som vil komme til at koste uendelige Summer. — Tiiden var kort; vi iilede til Giestgiverhuuset, drak Caffé, og kiörte lige til *Comedien*. — Huuset er meget anseelig uden til; og alting stærk besat med Vagt. Her kan jeg ikke undlade at nævne den prægtige Uniform, som den *Hessiske Garnison* har. — Den er *blaa*, besat med *Sölv-Balletter*. — Ingensteds har jeg seet smukkere udsögte Karle, og rigere *mundeerte*, end disse. *Officerenes Uniformer* ere besatte med *massive Slöifer*, og Hattene med umaadelig breede Lahntresser. — Jeg fik ikke at vide, hvor stærk Garnisonen er i *Cassel*, men — talriig maae den være, da man overalt seer en Mængde af Soldater. Nu

Nu til Skuepladſen igien. — *Salonen* er fiire Etager höi, og har aabne Loger, afdeelte ved *Colonner*. *Landgrevens* er lige for Theatret, og ſmuk decoreret, ſaavel ſom *det Heele*. *Parterret* er ſkildt fra *Paquettet* eller *Parterrenoble*, ſom det kaldes her. — Officerene betale kun halv ſaa meget ſom andre, og gaaer dog paa de beſte Pladſe. — *Balcon-Logerne* ere byggede langt ind paa Theatret, ja: een paa hver Side ſtaaer endog ſaa paralel, at Tilſkuerne i ſamme ſynes lige ſaavel at være paa Scenen, ſom Skuespillerne. — En naragtig Indretning; den betager hiine al *Illuſion*, og diſſe, den ſaa höiſt nödvendige Opmærkſomhed. — *Decorationerne* paa Theatret ere almindelige, og Maſkinvæſenet meget ſlet. — *Det Böhmiſke Selſkab* ſpiller her, og ſvarer i det Heele til de maadelige Indretninger. — Skuespillet begynder ved Herſkabets Ankomſt. *Landgreven* var reiſt til *Berlin*; men *Hans Gemalinde*, *vores Monarks Söſter*; kom med hendes *ældſte Prindſeſſe*, og en anſeelig Hofſtaat. — Jeg tilbage-

 kaldte

kaldte med Glæde den Tiid i min Erindring, da jeg, ſom Barn, nöd den Naade, at tale med denne *Dame*, og betragtede hende derfor meget nöie. — *Ringen* af *Schröder*, blev opfört. — I toe Aar kiendte jeg dette Stykke fra *Hamborg* af, hvor det blev ſpillet i den Grad af Fuldkommenhed, ſom jeg her, efter Sigende, ikke kunde vente at finde Skyggen af. — Imidlertiid moerer ogſaa det Slette, og — ved at ſee eet Stykke ſpilles af forſkiellige Selſkaber, faaer man Anledning til, at anſtille Forliig, ſom altiid har ſin Nytte. — Herr *Böhme* diſtinguerer ſig, ſom Entrepreneur, meget fra *Schröder*. — Denne agter ingen Omkoſtninger, ſom jeg i Forveien har viiſt, — for at forvandle Theatret i den ſande Natur; og *Böhme* lader fem være liige, naar han ikke tydelig ſeer den reene Gevinſt for ſig. — Han ſelv, var *den gamle Holm*; en menneſkelig Udtale; og — for Reſten: en ſand *Abekat*. Franſk kunde han, ſom Rollen vel ogſaa kræver; i det mindſte, i Henſeende til en rigtig Udtale; men — det Ord:

Nuance,

Nuance, havde han vist aldrig hört nævne. — Den fiine Scene imellem ham og Baroneſſen i anden Akt, blev ſpillet ſaa yderlig ſlet, at jeg ikke kiendte den igien. — En vis *Bilau* (den förſte i dette Selſkab) var *Grev Klingsberg*. — Uendelig bedre end *Böhme;* man kunde ſee paa ham, at han kiendte Verden, og vidſte at ſnoe ſig efter Omſtændighederne. — Hans Væſen var frit, og Figuren ſmuk; allerede nok, til at hæve ham over ſine Colleger, ſom enten havde *Stivhed* eller *Arlequinade* til deres *Forçe*. — At han ikke ſpilte Rollen fiin, ikke forſtoed den paa mange Steder; kort ſagt: ikke var at ſætte i Ligning med *Schrödees*, med *Brockmans*, med *Schwarzes Klingberg*; — det ſkal jeg give ham under min Haand. Hans Kone var *Baroneſſe Schönhelm*. Figuren undtagen, og viſſe rörende Steder i Declamationen, nævner jeg hende kuns. — Men nu — *Oberſtinde Darring*; — *Madame Marchall*. Et ſandt Meſterſtykke. Den Diction, det Anſeende ſom Enke af Stand, det inderlig gode i

Anſigtet, og den fortreffelige Converſations-Tone, glemmer jeg aldrig. Maaſkee bidrog det noget til den Fuldkommenhed, jeg fandt hos hende, — at hun ſtoed iblandt ſaa mange Maadelige; men dog tör jeg vove at ſætte hende paa ethvert ſtoert Theater, og tvivler meget paa, at nogen ville underkiende min Dom. — De övrige kiender jeg ikke af Navn, og — Gavn giorde de ſlet ikke. — En *Capitain Selting* f. E: ſaa ſtiv, ſom en Soldat, der ſkuldrer, og ikke tör dreie Hovedet; en *Louis von Holm*, ſom ſelv ikke forſtoed, hvad han ſagde, o. ſ. v. Jeg kunde ofte ikke ſkiule min Undſeelſe over ſomme af de beſte Steder, enten galt, eller yderlig latterlig fremſagte. — Med alt det fik Stykket Bifald, og, til *Smagens Ære*, — vil jeg haabe, at det gik mange af Tilſkuerne her, ſom det gik min gamle Ven i *Wandsbeck*, en herlig Klaveerſpiller. Han havde et Inſtrument, næſten uden Strenge, og ſpilte dog ligefuldt. Jeg ſpurgde: hvad Glæde han havde af det? — *Jeg tænker mig til Reſten*, ſvarede han. —

Paa

Paa Parterret saae vi *Conferenceraad Koefoeds* Sön, som studerer i *Göttingen.* En Landsmand, og endda en bekiendt Landsmand! — Dette Möde glædede paa begge Sider, og han förte os hen: *im goldenen Helm,* hvor vi spiiste til Aften i et talrigt Selskab af *Göttingske Studentere,* klædde i et Slags Uniform, som giör en *Engelsk Prinds* til den ringeste Particuliers Ligemand. — Over Taffelet spillede et *Chor* af *Böhmiske Oboister,* saa fortreffelig, at jeg næsten glemte Madden. — *Es lebe hoch!* var Studenternes bestandige Skaal; og vi gik glade hiem hver til sit.

Torsdagen den 15 *Mai.* Vores Ven *Koefoed* förte os endnu lidt omkring i denne deilige Bye, som f. E. *auf dem Königsplatze;* i *Bibliotheque-Gaden,* hvor det *kostbare Museum* er; — en Bygning, opfyldt af de sieldenste Konstsager. — Uden for denne Pallads staaer: *Landgreve, Friderich den Andens,* Statue pedestre, opreist af hviid Marmor, 1783. En prægtig Have, *die Aue* kaldet, og *Menageriet,* ligger i Enden

af

af denne Gade, og — saa langt Øiet rækker, seer man de prægrigste Bygninger, alle sneehvide. — Nu gik vi til Posthuuset. — Paa denne Plads giorde *Koefoed* os opmærksom paa et mærkværdigt *Echo*. Naar man staaer i Midten, og raaber höit, — faaer man i det mindste sex Gange Svar. — Det moerede mangfoldig, og — vi loed det *Casselske Echo* igientage vores *Danske Farvel*, saa ofte mueligt, og kiörte afsted Klokken Nie.

En ung *Förster* fra *Schleswig*, som skulde til *Hanau*; saa beskeeden, at han neppe turde tale, forögede vores Selskab; og — uden for Byen, fik vi et Par *Blinde*, (saaledes kaldes Conducteurens *Extra-Passageers*,) med. — Disse har man ofte megen Fornöielse af; thi de söge bestandig at opmuntre de ordentlige Medlemmer, for ikke af dem at viises ud af Vognen. — Et Fruentimmer, som vi for Velanstændighedens Skyld, gav den beste Plads, — drev det dog ellers saa vidt med hendes Spög, at vi snart overantvortede hende til Conducteurens

videre

videre Omſorg. — Paa den halve Station *Düeſſen*, lugtede vores Anförer, at Madden ſtoed paa Bordet, og vi loed os forföre til at ſpiiſe en god Linſeſuppe i en meget uſel Kroeſtue. — Klokken 3 og en halv kom vi til den förſte Station: *Wabern.* Det regnede beſtandig, og Himlens Mörke giorde ſamme Virkning paa vores Humeur. Her ligger Landgrevens Lyſtſlot. Det er ikke ſtoert, men bygget i den beſte Smag. Haven ſkal være prægtig. — Vi kiörte ſtrax viidere; en vis Herr J*** fra *Leipzig*; en Herre, ſom ſaae ud til at fortiene det *Epitheton: Gepudert zum Ergötzen*, naar han kom i ſine beſte Klæder; blev vores niende Paſſageer. Denne kiedſommelige Perſon reiſte med en forunderlig Oeconomie. Hans Pakke laae beſtandig paa Vognen, — men han ſelv gik ved Siden af, naar han ſaae, at der ikke var Plads til *Blinde.* — Ikke altiid er man oplagt til, at ſidde ſaa indklemt, og nu var det os iſær til ſtörſte Uleilighed, da den tykke Luft trykkede, og næſten havde qvalt os. — Naturen ſörgede imid-

imidlertiid for os paa en anden Maade. Den meget skiönne Udsigt, og höie Bierge og Klipper, foranledigede til Betragtninger, som opmuntrede Sindet. — Paa denne Station staaer en *gammel Steensäule* paa en Höi, beskygget af tvende stoere Lindetræer. Der, blev for nogle Aarhundrede siden, en vis *Hertug of Brunsvig*, som vilde reise til *Frankfurth*, for at lade sig krone til *Keiser*; overfaldet af *Mansfelderne*, og dræbt. — Noget længere frem ligger et stoert Bierg, — hvor 40 Rövere for omtrent aatte Aar, angrebe den hannoverske Postvogn, brak Armene paa Postilionen, plyndrede alle Passageers, og bandt dem. — Vi passeerte dette farlige Sted ved höi lys Dag, og jeg vil, sandt at sige, meget hellere höre slige Fortællinger, end om Natten sættes blot for et ligesaa sörgeligt Exempel; thi — endskiönt Postvognen altiid er vel forsynet med ladede Geværer; — saa ville vel nie Mennesker, (Fruentimmer iberegnet) ikke kunde udrette meget imod en heel Skare af glubende Stratenrövere. — Ellers er der en herlig

Ind-

Indretning i disse Lande. — Fra *Wabern* af comanderes en Husar, for at convoyere Vognen om Natten. Denne betales ikke, og kan dog i det mindste give Signal, til at sætte sig i Forsvarsstand, naar der er noget at befrygte. — Til *Jesberg*, (den anden Station fra *Cassel*,) kom vi om Natten, og saae intet viidere, end en smuk Postgaard, og en delicat kold Kalvesteeg. — Hviile var der ikke at tænke paa, den undtagen, som man kan liste sig til, at faae i Vognen. —

Fredagen den 16 *Mai.* Nu blev Veien alt meere og meere bierget. Hvert Öieblik hörer man de svære Lænkers Raslen, som standser Hiulene i deres Fart, og op ad maae man gaae; — ofte ubeleiligt, men dog billigt, for at lette den gruelige Byrde. — Paa Bierget er af og til planeret et lidet Stykke, og der hviiler Hestene, — ellers var det slet ikke mueligt, at faae Vognen op. — Klokken 4 og en halv kom vi til *Holtzdorff*, (den tredie Station.) — Naar Conducteuren skyndte sig, saa havde heller ikke vi noget at opholde os efter, men

fortsatte

fortsatte strax Reisen. — Bestandig ledsagede os blomstrende Agere og skyggefulde Egne paa denne, Skabningens herligste Morgenstund. — I en Bondebye, *Zwern* kaldet, holdt Postilionen. *Plougstuude* og *Fuhrmænd* i hviide Skiorter undtagen, var her intet at see, uden lutter stygge Ansigter, som fuldkommen harmonerte med Stedets usle Huuse, og Fangehullerne i samme. Jeg kan ikke begribe, hvorledes det er mueligt, at Folk kan leve i Værelser, hvor de ikke engang kan aande frit. Ikke et ordentligt Vindue saae jeg; kuns smaae Huller, saa stoere, at netop et Hoved kunde trænge sig ud igiennem Aabningen. — De omtaelte *Fuhrmænd*, ere Folk, som transportere Stykgods lige fra *Frankfurth* af, til *Hamborg*, *Lübeck*, og omliggende Steder. De have Vogne paa toe Hiul, og undertiden 8 Heste for disse, den eene spændt bag den anden.— Strax uden for *Haarburg* plöier man alt med Stude, og, jo længere man kommer ind i det *Hessiske*, jo meere brugeligt er det. — Fra denne Bye af, blev Egnen meget roman-

tisk.

tisk. Man seer steile Klipper, höie Bierge, med unge Skove; paa begge Sider af Landeveien blomstrende Frugttræer, og omsider *Fulda-Strömmen*, som i forskiellige Mellemrum, danner breede Vandfald; — et, for mig ligesaa behageligt, som fremmet Syn! — Denne Ström löber lige til *Marpurg*; (den fierde Station.) — Allerede langt fra, viiser denne Bye sig, bygged paa et höit Bierg. Den begynder i en Dal, og paa Halvveien kiger en stoer, ældgammel Kirke frem. — Indkiörselen til Byen er antique; Gaderne meget snævre; Huusene usle, höie, og true med at styrte, i Henseende til deres forunderlige Bygningsmaade. — En General garnisonerer her med eet Regiment. Paa Torvet staaer et ruineret Vandspring, og Byen er fuld af Fontainer. *Universitetet* bestaaer af 500 Studentere, som ikke endda have saa lidet at sige. — Postgaarden er det eeneste brillante Huus, jeg saae. — Ved Siden af dette, er: *der Marstall*, (en stoer Landgrevelig Hestestald,) og Ridebanen. — Tvende Veisenhuuse skal her være; — et

Beviis paa Fattigvæſenets gode Indretning. *Marpurg* lader ellers til at være folkeriig, og fuld af virkſomme Haandværkere. — Vi ſpiiſte paa Poſtgaarden, og kiörte viidere frem Klokken Tolv og en halv, igiennem en ſkyggefuld Allee, over en halv Miil lang. — Paa begge Sider ſtoed *Rugen* i Karls-Höide. Overalt maae man falde i Forundring over *Kornet* i det *Heſſiſke*. Jeg har aldrig ſeet frugtbarere Agere, end diſſe; og midt i dem, planter Landmanden Frugttræer, ſom paa denne Tiid vare Sneehviide af Blomſter. — *Ruiner* af *gamle Slotte*, *demolerte* i *Syv* Aars Krigen, ſtaae hiſt og her paa Bierge. — Over Floden *Lane*, er bygget en Broe, ſom kaldes *Kreuzerbrükke*, fordi enhver Paſſageer til ſammes Vedligeholdelſe, her maae betale toe *Kreuzer*, eller: toe danſke *Skillinger*. — Paa hiin Side af Broen, begynder det *Heſſen-Darmſtadtſke Land*. Det förſte Sted, var: *Lollel*. Her holder man lidt, og kommer ſaa til *Gieſſen*. (Den 5te Station.) En ſkiön *Chauſſée*, gaaer lige til *Byen*, ſom er en gammel *Fæſtning*. Her ſtuderer omtrent *Toe Hundrede*,

for

for det meeste Landets egne Börn. Huusene syntes at være smukkere, end i *Marpurg*. Vi maatte ombytte vores Myndtsorter i *Hessen-Darmstadtske* Penge, som bestaaer af *Kreuzere*, *En Batzen*, (saa meget som 4 Skilling) *tre Bätzner*, *sex Bätzner*, og *nie Bätzner*, og toeg strax igien afsted, efter at en gammel Jurist, som var vores Reisekamerad fra *Göttingen* af, og nu skulde til *Wetzlar* i Processs-Anliggender, havde overöst os med tusende Velsignelser, i Curial-Stiil. Manden havde vist studeret til denne Tale, saa formelig var den. Med alt det, offrede han os nogle Taarer, og — hvem vilde ikke modtage en god Meening med et godt Hierte! — Vi toeg igiennem en nydelig Kiöbstad, *Butspach* kaldet, og maatte strax uden for denne, gaae op af et gyseligt Bierg, som pressede Sveden ud af os. — Udsigten er altiid nye og fortreffelig paa Toppen af disse Bierge. — Hvorhen man vender Öiet; — hvor man kiörer; — er *Giessen* et Canaan; kuns med den Forskiæl, at Melken overalt er slet. —

Löverdagen den 17 Mai, om Natten, kom vi, til *Nauheim*, (den ſiette Station.) Stedet er kuns lille, men der er et ſtoert Saltværk, ſom var i fuld Drift. — Mange Karle, i bare Skiorter, arbeidede her, omkring de gloende Ovne. — Staden *Friedsberg*, temmelig ſtoer, og med en god Beſætning af Garniſon, ligger ſtrax herved. Vi kiörte igiennem denne Bye, uden at holde, og — henimod Klokken Tie nærmede vi os *Frankfurth am Mayn*, *den ſtoere Keiſerlige frie Riigsſtad*.. — Paa begge Sider af den herlige Chauſſée, ſom förer til Byen, ere deilige Lyſtſteder, riige Viinhaver, og en Mængde af ſtoere Frugttræer. Staden er meget faſt; Gravene breede, men Volde og Muure lave. De Gader, ſom vi kiörte igiennem, til Poſthuuſet, vare overmaade ſnævre og mörke, da Huuſene ere ſaa meget höie. — Fra Poſtgaarden ledſagede man os til et prægtigt Gieſtgiverhuus: *der Weidenhoff*, kaldet. — Underveis ſaae vi en Tildragelſe, ſom kunde bleven meget ſörgelig. — En ſvær Möller-

Vogn

Vogn kiörte igiennem en ſnæver Gade, og rev tre Sælge-Kiellinger over Ende, ſom ikke paa nogen Maade kunde gaae af Veien. Enhver blev ſtum, og ventede paa det Öieblik, at ſee dem knuſet; men — de ſlap med ſönderrevne Klæder, endſkiönt diſſe alt vare forviklede i Hiulene. — Mölleren kom förſt langt bag efter; en ſlem Vane, ſom alle Arbeidskarle i heele Tydſkland have, at lade Heſtene raade ſig ſelv, eller, naar de ſkal ſtyres, da at ſtyre dem med Comando, uden at bruge Tömme. — I *Frankfurth* fölte vi ret, hvor tungt det falder, at ſkilles fra et Reiſeſelſkab, ſom man har havt i aatte Dage, og paa en vis Maade er bleven fortroelig med. — Ikke een af de Gamle beholdt vi; men — det ſtörſte Tab var, vores gode, ærlige og tienſtagtige *Kiehnle*. — Hans Savn giorde meere end ondt, og jeg vilde virkelig glæde mig over, ifald Skiæbnen engang igien ſamlede os. — *Diligencen*; (ſaaledes kaldes Poſtvognene, ſom gaae herfra til *Manheim*, *Strasborg*, o. ſ. v.; herlige Kareter,

forſkiellig indrettede, til 8 a 12 Perſoner;) kiörte ikke til *Manheim*, förend Dagen efter ved Midnatstiid, og vi kunde altſaa i Magelighed benytte os af diſſe 24 Timer, for at tilfredsſtille vores Nysgierrighed. — *Der Weidenhoff*, er et Huus, ſom har over 80 Værelſer til Logerende; deraf kan man ſlutte ſig til Störrelſen. Vi levede Kongelig, ſaavel i Henſeende til Logis, ſom Beværtning. — Man kan overalt ikke indſkrænke ſig i Tydſklands *Auberger*, ſom man vil, men maae rette ſig efter den engang indförte, og blandt alle ſkikkelige Folk brugelige Levemaade, naar man ikke vil anſees for ſær. — Opvarterne, kaldes: *Kellner*, og ere klædde i korte grönne Tröier, og grönne Forklæder. De Reiſendes Navne og Beſtemmelſe er det förſte, de ſpörger om, da enhver Gieſtgiver om Aftenen, desangaaende maae give Rapport ind til Magiſtraten. — Efter Maaltidet gik vi omkring i Byen, under en Leietieners Anviisning. — Han förte os ud af *Alten Thor*, til Indvaanernes Aften-Promenade; en lang Gang, imellem höie og

tykke

tykke Hækker, hvor man kan ſpadſere, endog efter Portens Lukning, ſom altiid ſkeer tidlig, i de frie Rigsſtæder. — Derpaa ſaae vi Raadhuuſet, *der Römer* kaldet. Her ſpiiſer Keiſeren, efter *Kroningen.* — Denne Bygning er overmaade antique, men höitidelig. Den har en majeſtætiſk Höide, og indvendig ſtaaer Gehvælvder, underſtöttede af Colonner. — I Meſſetiden er alt dette opfyldt af Kramboder. Uden for den ſtoere Sahl er en Altan. — Her viiſer Keiſeren ſig for Folket, naar han kommer ud af Domkirken, hvor Kroningen er gaaet for ſig. — Veien fra Kirken til *Römeren*, er belagt med Skarlagen, og gives ſiden til Priis. — Nu maatte vi beſöge Dominicanerne. — Dette Kloſter er meget ſtoert, og riigt. Egentlig ſkal der være tredive Munke, men for nærværende Tiid er der kun atten. De har et Privilegium, at kunde tappe Viin paa viſſe Tider af Aaret, og fortiene derved mange Penge; thi Viinen er extra god. — Vi drak en Flaſke herlig Rhinsviin for atten Kreuzer, og denne

aabnede Veien for os til Klosterets Indersie. Adskillige af Munkene spadserede i deres hviide Ordensdragter omkring i Haven. — Vaskerhuuset, hvor enhver selv maae vaske sin Kutte, var i et Gehvælvd, under Jorden. — Igiennem en lille Gang kom vi til den indersie Have, omgivet af en muuret Buegang. Midt i Haven stoed Klosterets *Skytshelgen.* — Buegangen tiener Munkene til deres Processions, og i Nicherne seer man Malerier, som forestiller *Lidelses Historien.* — Da dette var det förste Kloster, jeg saae, kunde ingen Ting undgaae min Opmærksomhed, og jeg længtes efter den fölgende Dag, for at bivaane Messen. — *Carmeliter*, *Capuciner*, og *Nonne-Klosterne* saae jeg kun uden til. Ethvert af dem er omgivet af forfærdelig höie Muure; og Munkenes Kammere, eller *Zeller*, vende ud til Gaarden og Haven. — Opfyldt af et ganske nyt Begreb om *Catholicismus*, og *Papisterie*, gik jeg hiem, og spiiste til Aften i vores gode ærlige Reisekamerads, *Kiehnles*, Selskab. —

Sön-

Söndagen den 18 *Mai.* Det var *Trinitatis*, og vi gik af den ene Kirke i den anden. I *Cathrine-* og *Nicolai*-Kirke, (begge *Lutherske*,) var det saa fuldt, at vi neppe kunde trænge os ind. — *Domkirken*, den förste *Erkekatholske* Kirke, vi saae, var höitidelig, og Gudstienesten indprentede stoer Ærbödighed. — Mange smaae Altere staae rundt omkring.— For det Mellemste, messede tree Præster. Denne Messe kaldes *Hochamt*, og geleides af Sangere i Choret, Orgelværk, og Kirkemusik. — For det eene af de smaae Altere messede en gammel *Capuciner.* Graat var Haaret, langt Skiægget, og — tavs drak han i den heele Meenigheds Navn, saa tæt, at jeg hvert Öieblik formodede, at han vilde seile omkuld. — En Baldachin af röd Flöiel stoed uden for Choret, og blev hilset af alle Forbigaaende. Den bruges til Procession, og ventelig behöves intet meere, for at giöre den hellig. — Fra Domkirken gik vi til *Dominicanerne.* En ung Munk spadserede i Buegangene, studeerte paa Middags-Prædikenen, og tilloed

os, at gaae op paa Orgelværket. — Her var Föde for Siæl og Öie. — En gammel ærværdig Munk, — NB: alle Kirke-Tienester forrettes af Klosterets Medlemmer; — var Organist. Hans Ansigt var klart, men tillige alvorligt; og paa Orgelværket spilte han saa fortreffelig, at Glædestaarer stoed mig i Öinene. Jeg trængte mig tæt op til ham, og nægter ikke, at jeg jo var misundelig, saavel over hans Smag, som den Cromatiske Færdighed. Han skabte Præludia, som rörte; og andre, som opvakte Beundring, i lige saa höi Grad, som *Abbed Vogler*, uden derved at angribe Indbildningskraften, med at finde det i Udförelsen, hvad de trykte Placater lovede. — Den Opmærksomhed, som han maaskee læste i mine Öine, opmuntrede ham til, at lade os höre Værkets heele Styrke, og han arbeidede utroelig med Hænder og Fødder. — Med den störste Glæde kunde jeg have tilbragt en heel Dag med, at höre paa denne ærværdige Pater, som tillige tydelig viiste, at sand Iver for hans Religion, ikke bidrog

lidet

lidet til den Umage, han giorde sig. — Nysgierrighed förte os ind i *Nonnernes Kirke*. Her forrettes alle Tienester af Fruentimmere; Messen undtagen, som læses af Dominicanerne, efter Tour. — Nonnerne, höres kuns, og sielden seer man et Glimt af dem igiennem Sprinkelværket, bag hvilket de sidde. — Ulykkelige Skabninger! — de Devote kommer aldrig ud, og deres Levemaade i Klosteret skal være saa indskrænket, at en eeneste Dag vilde falde enhver anden kiedsommelig; og disse — ere nödsagede, at tilbringe deres heele Levetiid i et Slaverie, — en Virkning maaskee, af et eeneste Oiebliks feilslagne Haab. —

Nu var det snart Tiid at reise, og vi skyndte os hiem. I Forbigaaende saae vi endnu de stoere *Auberger: das Darmstädter Haus*, *das rothe Haus*, og mange andre herlige Bygninger i vores Gade, *der Zeil* kaldet. — Jeg veed meget vel, at mine Læsere ikke vil finde disse Anmærkninger moersomme; men — dog troer jeg, at det kan have sin Nytte: i en *Dagbog* at nævne

Ting,

Ting, ſom karakteriſerer, iſær ſtoere Stæder, i Henſeende til diſſes Indretninger for fremmede Reiſende. Erfaring holder jeg altiid for en bedre Veileder, end f. E. en Leietieners Tienſtagtighed, der, ſom oftest indretter ſine Raad til Fordeel for Lommen; og derfor haaber jeg, at man paa mange Steder vil undſkylde en Vidtlöftighed, ſom har nyttige Efterretninger til Formaal.

Diligencen ventede paa os, og vi kiörte affted i denne herlige Vogn, indrettet til 8 Perſoner, efter den ömmeſte Affkeed fra vores Meſſehandlere, ſaa ſtærk bunden til os, ſom om vi havde kiendt hinanden i lige ſaa mange Aar, ſom Dage. — Selſkabet beſtoed kun af tree; en geiſtlig Perſon fra *Frankfurth*, og en Modehandlerſke fra *Paris*, ſom ſkulde til *Manheim*. Hendes Mand fulgde hende med paa Veien. Samtalen var ikke underholdende. — Hun taelte intet uden Franſk, og for med Ære at kunde converſere en Modehandlerſke fra *Paris*, maae man allerede have giordt ſig bekiendt med nogle af hendes Vittigheder.

Præſten

Præſten var en forædt Krabat, og ſlumrede ſödt, ventelig, efter et vældigt Middags-Maaltiid. — Det förſte Sted, vi kom igiennem, var *Nied*; kuns derfor at mærke, fordi den lille Floed *Nied*, hvoraf Byen har ſit Navn, undertiden raſer ſaa ſtærk, at man ikke engang kan kiöre over en meget höi Broe. — Herfra kom vi til *Höegſt*, ogſaa en liden Bye, ſom Kuurfyrſten af *Maynz*, *Emmerich Joſeph*, havde beſtemt til Sommer-Reſidence; men han döde for Tiden. Her ſeer man en Pallads i Qvadrat, ikke alleene prægtig, men næſten ſaa ſtoer ſom *Chriſtiansborg* Slot i Kiöbenhavn. En vis Tobakſpinder *Bolongoni*, ſom lögte forgieves om Borgerretten i *Frankfurth*, endſkiönt han tilböd ſig at betale 20000 Gylden, anholdt hos Kurfyrſten *Emmerich*, om Tilladelſe, at blive Borger i *Maynz*; han fik den, og byggede denne beundringsværdige Pallads, til Trods for *Frankfurtherne*, nær ved deres Stad, og dog paa fremmed Grund. Denne Mand döde uden Arvinger. Hans Formue blev deelt imellem tvendeÖdſkendebörn, hvilke

endnu

endnu eie Bygningen. Den eene af dem har for kort Tiid siden declareret Banquerot i *Amsterdam* paa sex Tönder Guld. — *H*vor stoer maae da ikke *Bolongonis* Riigdom have været? — *Hoegst* er en Bondebye, men ligner, som alle Tydsklands Bönderbyer, vores Kiöbstæder. — Paa begge Sider af Landeveien finder man, næsten hver 200 Skridt, en *Jesus*, eller *Maria*, af Steen; ventelig for at vedligeholde Pöbelens Bigotterie. I Förstningen kunne vi ikke undlade, at giöre Anmærkninger over denne urimelige Billed-Dyrkelse; men den geistlige Reisekamerad, og Tanken, nu at være i et Erke-Katholsk Land, hvor en banket Tröie vist havde været den ringeste Erkiendtlighed for vores Umage, fordrev snart al Lyst til Latter. — Man kiörer stedse paa en breed Chaussée, og igiennem en evigvarende Allee af Frugttræer, som Bonden, efter Kuurfyrstens Befaling, maae plante, til de Reisendes Forfriskning og Vederqvægelse. — *H*erligere Ruug-Agere, end her omkring, har jeg ikke seet endnu. Egnen er ellers bierget; — i

Dalene

Dalene ligge Bönderbyer, og paa Toppen af Biergene ſees ſmaae Kapeller. — Fra *Singlingen* af, begyndte *Viinbiergene.* Planterne vare alt ſaa ſtoere, at man ſatte Stokke ved dem. Denne Naturens Skueplads var ſaa meget meere nye og intereſſant, ſom den hidtil havde været mig ubekiendt. — Klokken fire kom vi til Stationen *Hadersheim*, (*ein Landſtädtchen.*) Byen er ret ſmuk, og regelmæsſig bygget. I fem Minuter var der forſpændt, og vi kiörte ſtrax viidere, men med en ſövnagtig Svoger, ſom ikke giorde andet end grine, naar vi ſkyndte paa ham. — En Miil herfra begyndte de rette Viingaarde, de *Hochheimiſke* nemlig, — hvor den *beſte Rhinsviin* voxer. — Her var lige ſaa ſtoer Overflödighed paa Viinplanter, ſom paa Ax, i Korn-Agere. — Denne Riigdom gaaer lige til *Maynz*, ſom ligger en Miil længer frem, og allerede langt fra, paa hiin Side af *Rhinſtrömmen*, giör en ypperlig Virkning. — Vi kiörte over et höit Bierg, og Öiet tabte ſig her i de beundringsværdigſte Udſigter. Omſider naaede vi den berömte

Maynzer

Maynzer Skibsbroe, ſom er bygget paa lutter Pramme, og gaaer tvert over Strömmen. — Det er en forunderlig Ting, at kiöre over ſaa ſtoer en Broe, ſom bevæger ſig; — iſær, naar tvende Vogne mödes. Dette hændtes netop denne Gang, og jeg kunde umuelig forſtille mig ſaa meget, at man ikke ſkulde have mærket min Angeſt for at falde i Rhinen, da Vognen engang var nær ved at dumpe i et *H*ull. — De andre ſaae ikke Faren, og loe hiertelig af mig; men — min Tröſt var: at jeg kunde have giort det ſamme, ifald de havde ſat i mit Sted. — Strax inden for Broen, begynder Staden *Maynz*. — Den er ſtoer og prægtig. — Vi indqvarteerte os paa Poſtgaarden, da vi ſkulde ligge her til den paafölgende Morgen, og gik ſtrax ud med en Leietiener. — Tree tuſende Mand garniſonerer i *Maynz*, og giöre temmelig ſtoer Parade. Veilederen taelte meget om Dom- eller Petri-Kirken. Denne var altſaa det förſte, vi ſaae, og — iblandt alle os hidtil bekiendte Kirker, den prægtigſte. — *H*öitidelig, i *H*enſeende til

Stör-

Störrelſen, og umaadelig koſtbar. — *Colossaliſke* Säuler og Pilarer bære en majeſtætiſk Kuppel, ſom fremſtille Öiet den perſpectiviſke Proſpect af Alteret, og Choret. — Gudstieneſten var ligeſaa höitidelig, ſom Kirken proppet fuld. Organiſterne udmærke ſig overalt i de Katolſke Lande, ved virkelig Kundſkab i Muſiken; og den beſte Leilighed have de til, at viiſe deres Styrke, da Orgelværket maae udfylde den ſtörſte Deel af det Tauſe i denne Religions Dyrkelſe. — Mangfoldige ægte forgyldte Statuer ſtoed her omkring; — med eet Ord: alting glimrede af Pragt, og den umaadelige Störelſe af det Heele, formindſkede ethvert Individium uendelig. — Tiiden var kort, og vi vilde dog gierne ſee nogle af Stadens Mærkværdigheder, i det mindſte uden til. — Langs med *Rhinſtrömmen* ligger Töihuuſet; *Grev Eſtels*, Kurfyrſtens Broders, Pallads; Maleficant-Taarnet; paa denne Tiid fuld af Tyve, Mordere, og falſke Myndtere; (iblandt de Sidſte mange Stoere Folk.) — Viidere hen, ſaae vi Stedet, hvor *Maynſtrömmen*

ſtrömmen flyder ind i *Rhinen*, og foreener ſig med denne ved Skibsbroen. — Langt fra laae Kurfyrſtens Lyſtſlot: *Favoriterne*, kaldet. — I Staden fortiener at anmærkes: *Reſidenzen*; uden til gammel, men inden i ſkal den være overmaade prægtig. — *Das Dalbergiſche Haus*; den herligſte af alle hidtil ſeedte Bygninger. — Den hedder ellers; *die drei Sauköpfe*, fordi trende Brödre, ſom byggede den, og förte tree Svinehoveder i Vaabenet, loed ſætte diſſe over Porten. — Den ſtorſte Gade i *Maynz*, er: *die groſſe Bleiche*. Her ligger: *Marſtallen* og Ridebanen; *Univerſitets-Bygningerne*; *Redoute-Huuſet*; — bag dette er *Theatret*; tvende Palladſe med Billed Gallerier; den ſtoere mærkværdige Fontaine, o. ſ. v. I andre Gader ſaae vi: *la maiſon au Vauxhall*; her kan 700 Menneſker dandſe i een Sahl; *la maiſon de Mayence*, en fortreffelig *Auberge*, i den nyeſte Smag; det ſtoere *Domkapitel*; Facaden er af lutter Corintiſke Säuler, uden Vinduer, og Dagens Lys falder oven fra ned i Huuſet. — Grev

Schliks

Schlüks Hotel ligger tæt herved; vi vilde giöre vores Opvartning, men de vare ikke i Byen. — Nu maatte vi hiem, og ſatte os til et vel dækket Bord; men man taelte her ſaa lidet, at alting beſtoed i Hviſken. — Jeg troer, heraf at kunde drage den Slutning, at den oprigtige, aabenhiertede Omgang, ikke er diſſe Indvaaneres Hoveddyd. — Denne, os ganſke ubekiendte Maade at converſere paa, mættede meget haſtig, og vi ſkyndte os afſted. — Imidlertiid havde den offentlige Tilbageholdenhed giordt ſaa ſtærk Indtryk paa mig, at jeg var ganſke mörk, endog uden Selſkab; og jeg fik i denne Nat det ſtörſte Beviis paa: at Glæde, og et muntert Sind ikke ſtedſe er Fölgen af den ſværmende og adſpredende Cirkel. — *Kiöbenhavn* ſtoed mig beſtandig for Öine, og det var ikke mueligt, at qvæle Tanken paa glade, og der tilbragte ſörgefrie Timer. — Den heele Dag igiennem, havde hverken det Skiönne, jeg ſaae, eller moerſomme Samtaler, været i Stand til, at ſtemme mig til ſand Deeltagelſe; men — min heele

Opförſel var vranten, og taarefulde mine Oine. — Hvem kan underſöge Aarſagen til et ſaadant Luune? — Ikke havde jeg noget at bebreide mig; og — jeg fandt den ikke. — Aldrig bör jeg glemme denne Dag! — Tilgiv mig derfore, Læſer! at jeg her nævner en Hændelſe, — mörk for mig, og uintereſſant for enhver anden; uden for ſaa vidt, at man deraf vilde drage et Exempel: paa Reiſer ikke at lade Tungſindighed faae Overhaand. —

Mandagen den 19 *Mai.* Den ſövnlöſe Nat, og foreſtaaende tidlige Bortreiſe, hialp til, at ſtaae op Klokken fiire. — Bort med al Kummer, og — hen til Diligencen. — En forunderlig Samling af Reiſende, fandt vi her. — Kiöbmanden fra *Paris* blev tilbage, men Modehandlerinden beholdt vi. En Italiener fra *Piemont* havde overtalt en tydſk Pige til, at tage ham til Beſkytter; da hun, ventelig ogſaa efter hans Overtalelſe, ſkulde tiene i *Piemont;* en Comiſſionaire fra *Cöln*, *Hermann* kaldet; en Student fra *Manheim*; en jödiſk *Rabbi* fra *Polen*;

Polen; — og en *Sveizer*; altſaa tie, ſadde inden i Vognen; og paa Bukken, en vis *Carnoli*, en liden Skole-Diſcipel fra *Manheim*, ſom var deſerteret fra ſine Forældre, og blev opkapret i *Maynz* af en Conducteur. Kort ſagt: vi vare 12 Perſoner, og Fødderne paſſede ſaa godt i hverandre, ſom Anchiovis i ſmaae Tönder. Klokken halv tie kom vi til Stationen *Oppenheim*. Paa den eene Side af Veien laae Kurfyrſtens omtaelte Lyſtſlot, *Favoriterne* kaldet. Bygningerne ere fortreffelige, og Havens Anlæg i Terraſſer, ſaavel ſom de prægtige Statuer i ſamme, et behageligt Syn for Forbigaaende. — Lidt længere frem, danne gyſelig höie Viinbierge, en umaadelig lang, grön Væg. Arbeiderne ſee ud, ſom Liliputere. Paa den anden Side flyder *Rhinſtrömmen*, hvis frugtbare Brædde fordoblede ſin Skiönhed, oplyſt af den klarſkinnende Soel. — I fem Minuter er man færdig paa Stationen, og vi opholdt os ikke et Öieblik. — Egnen bliver ſtedſe bierget, og alting vidnede om den riigeſte Viinhöſt. — Vi kiörte igiennem adſkillige

Bönderbyer, liig, gamle forfaldne Fæstninger; iblandt disse især: *Weisenau.* — Underveis saae vi en Tildragelse, som opvakte Latter, da den löb saa vel af. — Mod Strömmen trækkes Fartöierne af Heste. En Melkepige havde sat sig til Hviile paa Kanten af en Höi, og Hestene, som trak paa et Skib, og maatte anvende alle Kræfter for at komme frem, gik noget fra hende. Hun tænkte ikke paa Touget, og dette toeg hende ganske uformodentlig med, saavel som Melkebytten. Dette Luftspring saae rigtig nok farligt ud; men Pigen kom lykkelig efter adskillige Vendinger paa Beenene igien, og bar sig saa underlig ad, at man nödvendig maatte lee. — I Vognen gik det ret lystigt til. Paa Rabbis Vegne, tömmede Passagerene alle Tobaksdaaser; — hans med, og: Profit, var Ordet. — Italieneren kunde ikke taale, at man saae paa sin Donna, og — hvor megen Anledning til Ærgrelse fik Staklen ikke netop nu! — Hun sang omsider efter vores Overtalelse, og spurgde: om hun endnu havde langt til *Italien?* —

Her-

Herman fra *Cöln*, en munter og vittig Mand, fortalte Anecdoter, og oprettede ved en behagelig Conversation, hos Modehandlerinden, Savnet af hendes Mand. *Carnoli* paa Bukken, önskede, at Veien til *Manheim* maatte være dobbelt saa lang, for at være saa meget længere fra de forventende Hug, — o. s. v. Alle disse forskiellige Sindsbevægelser, og Legems-Övelser, saavel som en Religions-Strid imellem Rabbi og mig, — forkortede Tiiden, og — nu vare vi i *Worms*, hvor Middagsmadden skulde forandre Scenen. — Denne Bye er en gammel *Keiserlig frie Rigsstad.* Fordum var den meget fast; men Franskmanden har ödelagt den saaledes, at Ruinerne see gyselige ud. — Mange smukke Huuse findes der. *Biskoppens* Slot er stoert, men gammelt. — Vi spiiste paa Postgaarden temmelig maadelig, men betaelte dyrt. Rhinsviinen bliver alt bedre og bedre. — Over Bordet, loed en Virtuos sig höre paa tvende stoere Valthorn. Han secunderte sig selv saa godt, og udtrykte Echo saa naturlig, at man med störste Rime-

lighed kunde formode, at der vare tvende Par, i forskiellig Afstand. — Jöder, &c. falböd deres Vare, snöd os alle lidt; — (en Tröst for enhver især,) — og henimod Klokken 4, kiörte vi viidere frem. — Paa den halve Station kom vi igiennem *Frankendahl*; en herlig liden Stad, bygget ganske i den nyeste Smag. — Stoere regelmæssige Gader, og for störste Deelen hviide Huuse. — Kurfyrstinden af *Pfaltz* har her et meget skiönt Lystslot. — Her begynder det *Pfalziske*; og — strax uden for Byen en herlig breed Chaussée, som gaaer lige til *Manheim*. — Vi benyttede os af Diligencens Ophold, og spadserede næsten alle en god Miil; glade over, at kunde strække de Been, som fra Soelens Opgang af, havde været saa indklemte. Endelig Klokken henimod 7, naaede vi *Manheim*, Kurfyrsten af *Pfalzes Residence*. — Alt længe för Ankomsten, havde denne Stad viist sig i sin Pragt. — Stoere, majestætiske Alleer af Poppel-Træer, löbe til Byen, og herfra igien andre, til forskiellige omliggende

Stæder.

Stæder. — Poſtgaarden, *der goldene Pflug*, var os anbefalet i *Kiöbenhavn*, ſom et godt Gieſtgiver-Huus, og her toeg vi ind, — endnu ganſke uviſſe, enten vi nu, eller paa Hiemreiſen, ſkulde opholde os i *Manheim*. Vores Reiſekamerad, Herr *Hermann*, giorde alt Sit til, at overtale os til det Sidſte, da han ſkulde til *Strasborg*; og vi beſluttede at fölge hans Raad. — Indſkrivningen var da det förſte Arbeide; — og det andet, et godt Aftensmaaltiid. — *Rahbek* og *Samſöe*, havde logeert her. — Poſtmeſteren, Herr *Frölich*, en eiegod Mand, og lykkelig i ſin talriige Families Skiöd, tænkte med Glæde tilbage paa den Tiid, da han havde tömmet et godt Glas Rhinsviin med diſſe Venner fra *Kiöbenhavn*, og vi fornyede deres Minde i ſaa godt et Glas, ſom vi endnu ikke havde fundet nogenſteds. — I dette Huus herſkede Fortroelighed, uden Tvang. Velſkabte og deilige Börn klyngede ſig om deres beſtandig milde Moder, og huuslige Samtaler fordreve ſnart al Tilbageholdenhed. — Diligencen ſkulde tidlig bort den paaföl-

gende Dag, og vi længtes efter Sengen. — Oven over ethvert Logis, ſtaaer Priſen, og Værterne vil naturligviis gierne lade ſig betale pro Perſona; men — man behöver ikke at give meere, end den faſtſatte Priis, endſkiönt toe eller tree kan logere i eet Værelſe. En Anmærkning — ikke unyttig for de Reiſendes Pung! —

Tirsdagen den 20 *Mai.* Klokken 7 var alting i Stand, og vi kiörte bort, uden at have fleere i Selſkab, end vores *Hermann.* Morgenſtunden var herlig, og vi nöd en i al Magelighed, da vi kuns vare fiire i Vognen. — Lidt uden for Byen, kom en Perſon til os, ſom vi anſaae for en *Blind,* men — han ſaae ſaa vel, att vi omſider i ham kiendte vores Conducteur. Manden var ſnakſom, og ſaa tienſtagtig, at han ſnart transporterte et Par Menneſker ind til os, ſom uden hans Hielp, enten maatte have gaaet, eller og betaelt. — Under dette Comando ſtoed Diligencen kuns den förſte Station, og ſiden ſtyrede vi os ſelv. — Paa Routen fra *Manheim* til *Strasborg*, kan jeg

ikke

ikke gaae ſyſtematiſk til Værks. — Eet Vanhæld har mutileret min Journal; og et andet, beröver mig netop nu, da jeg ikke kan ſtandſe med Trykningen, den Hielp, ſom min Ven *Roſing*, af ſin Journal, kunde meddeele mig. Altſaa maae Hukommelſen erſtatte mit Tab; — og — til min Tröſt, overtydes jeg, arbeidende, ſtedſe om, — at — *aſſociatio idearum*, gienkalder Ting, ſom — ſelv i det Öieblik, da de hændtes, ikke ſyntes mig at være mærkelige. — Ingen Station, — hvor beqvem Tiid gav os Leilighed til, at tænke paa Vederqvægelſe, undgik vores Opmærkſomhed; og — den Sædvane, at hviile om Natten, kom os ret vel tilpas. — Vel er det Ord: *Frühe auf*! et Tordenſlag, iſær, naar det betyder, *Klokken Toe* eller höit *Tree*; — men, — dog langt hellere nogen Hviile hver Nat, end ſlet ingen i ſaa mange. Jo længere frem man kommer i *Elſas*, jo geſvindere det gaaer paa Stationerne; thi det nye Forſpænd ſtaaer i Almindelighed parat ved Diligencens Ankomſt.

Natten

Natten imellem *den 20de og 21de* laae vi paa et Sted, hvor de franske Ordonancer allerede vare hæftede paa Væggene; og Madamen i Huuset, saavel som alle hendes Folk, taelte ligesaa godt Fransk, som Tydsk. Beværtningen begyndte ogsaa at blive fiinere, og Madden at forslaae mindre. Et Beviis paa den ætherske Fiinhed, som vi nu alt meere og meere nærmede os til. — Ligesom vi sadde i den fornöieligste Samtale i Vognen, lugtede vi, at det brændte. — Vi flöi ud, og opdagede, at det var Bagiulene, som nær havde tændt Ild paa det Heele. — Ikke lidet forskrækkede det os; imidlertiid dæmpede vi Heeden saa godt vi kunde, med Vand af Gadekiær, og listede os langsomt frem til nærmeste Station. — Her fik en Smed fat paa Vognen, og vi tænkte nu at være ganske trygge. — En Katolsk Præst giorde Selskab med, og paa Veien ventede en fiin Jurist, som efter mange Complimenter, behagede at tage Sæde. — Vi kiörte næsten bestandig igiennem Skov, og det var et fortreffeligt Veir.

Sam-

Samtalen var Franſk; — alvorlig; og ſtedſe om *Parlements-Uroeligheder i Paris.* Iſær klagede Juriſten jammerlig over Rettergangs-Standsning i Provindſerne, ſom Uroelighederne forvoldte. — Midt i denne politiſke Diſcours, ſkreeg nogen bag Vognen, at den brændte, og nu var denne endt med eet. — Juriſten bad Farvel, og gik ind i den tykke Skov, uden at ſee Vei eller Stie; Gud veed! hvor han blev af! men — vi andre havde nok med Baghiulene at beſtille, og Tanken, i et Öieblik at kunde beröves alt det, vi havde med os, foruroligede ikke lidet. — Poſtilionen tröſtede ikke desmindre noget, med det Haab, at naae Stationen *Lauterburg*, hvor vi ſkulde faae en anden Vogn. — Meget langſom og bange kiörte vi nu viidere, næſten uden at tale et Ord. — Omſider kom Forlösnings-Timen, og man forſikrede os i *Lauterburg*, at vi ikke kunde have kiört tie Skridt længer, uden at ſee den heele Diligence i lys Lue. — I ſtörſte Haſt pakkede man af Vognen; men — nu var der ingen anden at faae. Poſten maae expederes.

Altſaa

Altſaa toeg vi imod Poſtmeſterens Forſlag, at fordeele os i tvende ſmaae Chaiſer. Han lovede tillige, at det ſkulde gaae meget hurtigere, end med den ſtoere Vogn. — Jeg havde med alt det, den beſynderligſte Skiæbne, — dog frivillig. — Der manglede en Plads, og en af Paſſagerene blev ombeder, at ride paa en *Bidet*, (paa Danſk: *en liden Kleppert.*)—Dette forekom mig ſaa pudſeerlig, at jeg uden Omſtændigheder beqvemmede mig dertil. Enhver Poſtillion; enhver Coureer, rider med Coureer-Stövler, og en liden Pidſk, ſom ſmælder forfærdelig. — Hvorfor ſkulde da ikke jeg ogſaa completere Cavalcaden? — Altſaa aftted ſom et Lynild! og enhver, ſom kom os imöde, reſpecterte min Pidſk, (der ſamme i Frankerig, ſom Poſthorn andenſteds,) ſaa meget, at de ſtrax kiörte af Veien. — Jeg benyttede mig ſaa vel af denne nye Charge, at jeg tabte Chaiſerne af Sigte; og — ubekiendt med Veien, maatte jeg være glad til, at nogle Tömmermænd i en Bondebye, kunde ſee paa mig, at jeg var fremmed. De viiſte mig tilbage igien,

igien, og omſider fandt jeg mine Compagnons, ſom holdt ſtille, for at vente paa Coureren. Nu gik det igien raſk over Bierge og Dal, indtil den nærmeſte Station. — Her giorde Poſtmeſteren Anſtalter til, at rumme os alle. — Poſtvæſenet er unægtelig ſaa godt indrettet i det Franſke, at det er en Glæde at reiſe. — Ingenſteds bliver man opholdt; ja — enhver giorde endog Undſkyldninger, fordi Af- og Paapakning medtoeg Tiid, og dog vare diſſe Poſtmeſtere ikke Skyld i det, at Diligencen brændte i *Lauterburg*. — Denne Höflighed, foreenet med en os hidtil ganſke ubevandt Hurtighed, gefaldt os naturligviis meget. — Sielden finder man en Poſtilion, ſom trygler om Drikkepenge, naar man ikke vil kiöre extra; og endnu ſieldnere höres grove Ord af diſſe. Alt dette vidner dog om en Orden og Subordination, ſom lætter de Beſværligheder, Reiſer altiid medförer. — Paa Stationen er Anretningen ſtrax færdig, naar man önſker nogen Forfriſkning; og enhver Vært ſkynder paa den viidere Afreiſe, i Stedet for at opholde Paſſagerene.

Ons-

Onsdagen den 21 *Mai*, henimod Aften, kom vi til *Strasborg*, en fortreffelig Fæstning. — Folkemængden; de prægtige Promenader inden for Byen, alle stærk besögte; de mange Militaire, klædde som Franskmænd; — kort sagt: alting, gav os et lidet Begreb om det Stoere, som vi siden fandt i Byen selv. I Porten examineerte man os nöie, og tvende Visiteurs fulgte os hen til Postgaarden, (tillige et stoert Giestgiver-Huus;) *der Rabe*, kaldet. — Her ventede man Diligenceen, og ikke adskillige smaae Vogne; dette opvakte nu for det förste Forundring; men — efter mange Spörgsmaal begyndte man omsider at veie Bagagen, og det saa ugudeligt, at Kapper og Flaskefoder blev kastet med paa Vægten. Tredive Pund har enhver frie; Resten betales Pundeviis uden Naade og Barmhiertighed. — Herr *Hermann* kiendte *Strasborg*, og gav os det Raad: at logere i *la Ville de Lion.* — Maaskee ogsaa dette bevægede Post-Inspecteuren til, at behandle os saa strængt. — Visiteurene gik med os, da vi havde clareret,

og

og et Par Livres, — (saa meget som omtrent tree Mark danske,) befriede os snart for deres Nærværelse. — Visitationen i Frankerige er ellers meget nöiagtig, især, naar man vil blive noget paa et Sted. —

La ville de Lion var saa besat med Fremmede, som opholdt sig i *Strasborg*, for at bivaane den fölgende Dags *stoere Fest: la fête de Dieu* kaldet; at vi alle Fiire maatte tage til Takke med eet Værelse. Vi fik neppe Tiid til, at pyndte os lidt, förend Klokken ringede i Gaarden; — et Tegn til Spisetiden! — Ved *table d'hôte* fandt vi en forunderlig Blanding af Nationer saavel, som af Stænder. — En Mængde af franske Officiers, hvis Udseende var ganske forskiellig fra andre Militaire; adskillige Portugisere, Spaniere, og Italienere; med et Ord: en ganske nye Scene for os. — Det var mig ikke mueligt, at tælle de uendelige Retter saa hastig, som de bleve spiiste. — Enhver griber til det Fad, der staaer nærmest, uden at lade det circulere. — Altsaa kommer man her ikke langt med Undseelse.

For et ſaadant Maaltiid betales 36 *Sous*; omtrent 40 Skilling danſke; og Viinen koſter 1 *Livre*, eller 20 *Sous*. — Bedre kan man aldrig önſke ſig at leve, for ſaa taalelig en Priis. — Vi converſerte med vores *Herman*, og hörte paa det talrige Selſkabs ſværmende Stöien, indtil Sövnen mindte os paa Sengen.

Torsdagen den 22 *Mai*. — Klokken 6 ſtoed vi op, for at blive tidlig nok færdig til Proceſſionen. — En ægte franſk Friſeur, friſerte og barberte os; men Kniven, ſom han brugte, udmærkede ſig ſaa vel, at jeg i lang Tiid ynkede mit ſtakkels Anſigt. — Gaderne vrimlede af Folk, og Proceſſionen havde allerede taget ſin Begyndelſe ud af *Cathedral-Kirken*. — Vores Leietiener anviiſte os et Sted i et Huus, hvor vi meget magelig kunde ſee det heele Optog. — Paa begge Sider af Gaden ſtoed Soldaterne i fuld Parade under Gevær; alle i hviide Strömper, nette friſerte, og med en liden Cataugan i Nakken. — Adſkillige Koner gik foran, og ſtröede vellugtende

Blomſter

Blomſter paa Veien. — Allerede langt borte hörte man den höitidelige Lyd af mange unge Pigers harmoniſke Sang, — og nu begyndte Optoget. 1) En Mand i ſorte Klæder, og en röd Kappe. (en Kirkebetient.) 2) Tvende Præſter in Pontificalibus, ſom bar Faner, hvorpaa Lidelſes Hiſtorien var maled. Paa begge Sider af dem gik Pigerne af Opfoſtrings-Huuſene. 3) En Mængde af ſyngende Piger, reenlig og ſimpel klædde; en Bouquet i Bryſtet, og et brændende Voxlys og Pater noſter i Haanden. De ſang geiſtlige Melodier, men ſaa harmoniſk, at man i klare, reene og ſtærke Toner tydelig kunde höre Mellemſtemmerne. Imellem erhvert Vers giorde de et lidet Ophold, og ikke engang nu, da jeg ſkriver dette, er det mig mueligt, at tænke paa det höitidelig Langſomme, paa den tavſe Ærbödighed, uden Fölelſe. — Græde maatte enhver af os; — græde maatte enhver, ſom ſaae dette Syn; — eller og fornægte al menneſkelig Fölelſe. — 4) Andre Præſter, med Faner, prægtigere end de forige, — ind-

virkede med Sölv; ſom foreſtillede *Mariæ Beſögelſe* og *Himmelfart; Jeſu Korsfæſtelſe* og *Himmelfart*, o. ſ. v. Der hængte Sölv-qvaſter ned af Fanen, ſom blev baarne af Geiſtlige, eller og af ſmaae Piger og Drenge. 5) Et herligt Chor af ſyngende Piger, og efter diſſe, alle Hittebörn af Qvindekiönnet, i blaae Tröier, hviide Huer, og Forklæder. Paa hver Side gik et voxent Fruentimmer, ſort klæd, og ſom Nonne; — ventelig havde diſſe Opſyn med Stiftelſen. 6) Atter et ſyngende Chor, og ſtrax efter dem Hittebörnene af Mandkiönnet, anförte af tvende Capuciner-Munke. 7) Et nyt Chor, og Konerne af Fattig-Hoſpitalerne i graae Dragter. 8) Adſkillige Canonici i Ordensdragter. Deres ſtærke brodeerte Kapper blev baarne af Tienere. — 9) Et Optog, ſom rörte uſigelig. Aatte unge Piger i hviide Klæder, og Blomſter-Krandſe og Girlander, havde en Bör paa Skuldrene, hvorpaa *Chriſti Kiſte* af ſtöbt Sölv, og et *Sölv Crucifix* ſtoed. Paa alle Sider hængde Girlander ned, ſom blev baarne af ſmaae Piger. Et Chor af Geiſtlige

blæſte

blæste i dæmpede Instrumenter, hvis Lyd, foreenet med de syngende Personers, udgiorde den herligste Harmonie. — 10) Atter tvende Faner, endnu prægtigere, end de forrige, — af Guld Brocade. 11) Mange fornemme Geistlige og Verdslige i riig besatte Kapper. 12) Et stoert Chor af syngende Mandfolk, alle med brændende Voxlys i Hænderne. 13) *Mariæ Liigkiste*, af stöbt Sölv, med drevne Ziirater, paa Skuldrene af aatte Drenge i hviide lange Skiorter, og Krandse om Hovederne. Baldachinen over Kisten blev baaret af unge Geistlige, og Girlanderne rundt om samme, af pyntede Drenge. 14) En fornem Geistlig med *Crucifixet* af Guld, og en anden med *Hostien*, (*das Heilige* kaldet.) — Foran disse gik Munke med prægtige Rögelsekar, som med et besynderligt Tempo udbredte overalt den fortreffeligste Lugt. — En anden havde en Klokke, og naar han ringede, faldt Folket saavel som Garnisonen, med störste Ærbödighed paa Knæ. — 15) Mangfoldige ærværdige Mænd i kostbare

Dragter; Kapperne alle baarne af Tienere. 16) Et ſtoert Chor af ſyngende Piger og Koner.— 17) Alle Cathedral-KirkensRiigdomme, beſtaaende i Guld- og Sölv-Kar, og ſtöbte Helgene. 18) Et Chor af Oboiſter med dæmpede Inſtrumenter, — o. ſ. v. — Jeg kan umuelig erindre alle de mangfoldige Forandringer; men— det kan jeg oprigtig tilſtaae, at min Siæl var ſaa opfyldt af den helligſte Ærbödighed, ſom denne höitidelige Proceſſion indprentede, at jeg tavs gik ud af Huuſet. — I en anden Gade mödte os igien dette Optog. Lidt ſaae vi endnu paa det, men den ſtærke Trængſel nödte os til, at vende om igien. — Greven af *Artois's* Curaſſeer-Regiment, (lutter Franſkmænd,) holdt i fuld Parade nærmeſt Kirken. Kort ſagt: alle katholſke Militaire ſtoede i Gevær; de proteſtantiſke derimod kunde, ifald de ikke vilde giöre Ceremonierne med, blive borte. — Man fortalte os, at denne Proceſſion var meget prægtigere, end den Stoere i *Paris*; da her alle Stadens Kirker gaae under eet omkring; — i *Paris* derimod

ha-

har enhver Kirke ſit Optog for ſig ſelv. — Det glædede os ikke lidet, at vi havde truffen ſaa lykkeligt et Öieblik til vores Ankomſt i *Strasborg*; næſten overbeviiſte om, at vi nu havde ſeet det eeneſte i ſit Slags.

Leietieneren förte os ind i *Cardinalens Pallads;* en prægtig Bygning. Der ſaae vi iblandt andet: *Cardinalens Bibliotheque; Kongen og Dronningen af Frankeriges Sovegemak*, o. ſ. v. Pragten var omtrent ſom paa *Chriſtiansborg*. Alting meget forgyldt, laqveret og indlagt. — Nu ſpadſerede vi igien, og mödte henimod Klokken Eet, *Enden af Proceſſionen*, nemlig *Canonikerne* og *Domherrerne*, ſom i ſtoer Pomp vendte tilbage til Domkirken. — Efter Maaltidet ſaae vi os lidt om i et Caffehuus, (offentlige Steder, hvor enhver, endog de anſeeligſte Mænd i Byen med Ære kan ſöge,) og herfra gik vi ind i den proteſtantiſke Kirke, for at ſee det koſtbare Monument af *Marechal de Saxe*, forfærdiget af italienſk Marmor. Det er ſaa meſterlig giordt, at ingen Fremmed reiſer igiennem *Strasborg*, uden at ſee

det. — Nu besögte vi Domkirken. Den er bygget, som Kirken i *Maynz*, men meget större. — Det var netop Vespertiid, og den höitideligste Tavshed og strængeste Andagt herskede her, — endskiönt Kirken var meget fuld. — Kun af og til hörte man Lyden af en Klokke ved Alterne, og strax knælede den heele Forsamling paa dertil indrettede Stoele. Pulpeturene vare ~~endan~~ behængde med kostbare Gobelins Tapeter, for Dagens Fest-Skyld. Fiire Sveizere eller Kirkebetiente i röde Klæder, stærk besatte med Sölv, patrouillerte omkring. Kirken er saa umaadelig höi, at Folkene i samme see ud som Fluer. — Vi gik op paa Taarnet; det beundringsværdigste maaskee i Europa, i Henseende til den konstige Bygningsmaade. Det bestaaer af lutter smalle Steensäuler, som neden fra, see ud som Trappetrin, men ere saa langt fra hinanden, at det heele Taarn næsten er giennemsigtig.— Man gaaer op af en Vindeltrappe, indtil de syv stoere og smaae Klokker. Noget höiere oppe er en Plads, saa rummelig, at en Mænge-

de

de af Menneſker magelig kan dandſe under aaben Himmel. — Her har Taarnvægteren det Privilegium at holde Værtſkab, og da Opgangen paa viſſe Dage om Aaret er almindelig for Pöbelen, ſaa fortiener han mange Penge med ſit Öl og Brændeviin. — Det omtalte Monument af *Marechal de Saxe* kiöbte vi hos ham *en Medaille* af Tin for *en Livre*. — Omſider kommer man til ſaa ſmalle Trapper, alle af Steen, — at man med ſtoer Umage neppe kan trænge ſig op. — Min Ven S**** blev Hovedſvimmel, og maatte gaae baglængs ned, for ikke at falde. — Da Taarnet overalt er aabent, ſaa er det et ligeſaa gyſeligt, ſom herligt Syn, fra dets överſte Höide at ſee ned paa Gaderne. Det er næſten umueligt, at ſkille begge Kiön fra hverandre, og Stöien paa Gaderne, eller de mangfoldige Vognes Raſlen, kunde vi neppe höre.— Glade over en lykkelig Ankomſt paa Jorden, gik vi nu beſtandig i vores troe *Hermanns* Selſkab, ud af Porten til Promenaderne, ſom beſtaae af ſtoere, herlige Alleer. — Det vrimlede af

Menneſker. — *Grand-Marechallen af Conta*, ſom opholder ſig i *Paris*, har her en ſtoer Have, hvor Leietieneren förte os ind. — Den forfalder, — da Eieren ikke er tilſtede, — ſaavel ſom Bygningen; og bruges kuns til Kiökken-Urter; men — bag ved den, ligger en liden Skov, fortreffelig indretter i Buegange, og udhuggede Alleer. Den ſtoere Mængde af Nattergaler, ſom opholde ſig her, lokker enhver til Beſögelſe. — Heeden var ſtærk, og den gode Leilighed til Forfriſkninger, forförte os til at gaae ind i en Ginguet, — (ſmaae Huuſe, ſom ligge i Enden af Alleerne, hvor man kan faae Limonade, Iis, &c.) — Her var en ſmuk Forſamling af unge, galante Damer, og franſke Officiers. — Munterhed udmærker diſſe, og forplanter ſig uformærkt endog paa andre, ſkiönt ikke ſtemte til Spög og Glæde. — Det halve *Strasborg* er Franſk, og en Forſmag paa *Paris*, i Henſeende til Smag og Moder; men Borgerſtanden er ſaa national, at endog de Fornemmeſte iblandt dem, gaae med tydſke Huer, og med Haa-

ret

ret i mange Flætter. — Vel drive de det saa vidt med denne Stads, at en Hue ofte koster 10 Louis d'Ors, og meere; men — Moden bliver dog stedse den samme. — Paa Hiemveien faldt det prægtige *Arsenal* og *Casernerne* os især i Öinene. Ethvert Regiment har sin egen stoere Bygning, og Indretningen i samme skal være ganske herlig. — Klokken Nie er den sædvanlige Spisetiid, og — trængende til Hviile, gik vi strax efter Maaltidet til Sengs. —

Söndagen den 23 *May*. *Hermann* havde loved, ved sit Bekiendskab i *Kehl*, et lidet Sted, omtrent en Miil fra *Strasborg*, at viise os *Beaumarchais* der værende stoere *Bogtrykkerie*, og vi kiörte tidlig afsted i en superbe Fiacre, som kostede 4 Francs. (i danske Penge en Rigsdaler.) — Vi opholdt os i Værtshuuset: *der Adler*, indtil en vis Herr *De Metran*, som var en af dette stoere Værkes Inspecteurer, afhentede os. — Bygningen ligner i alle Maader en Colonie, og er saa riig paa Arbeidere og Haandværkere af alle Slags, at den har sit eget Kapelle. —

Dette

Dette kan med Rette kaldes *det ſtörſte Bogtrykkerie i Europa*, da 50 Preſſer paa eengang ere i Virkſomhed. — Paa denne Tiid var den ſtoere Udgave af *Voltaires Skrifter* i Arbeide, hvortil ikke behövedes meere end 25 Preſſer, da Værket ſnart er færdig. — Man viiſte os den heele Indretning. 1) En ſtoer Sahl, hvor alle Sætterne arbeide. 2) *Trykkeriet;* et umaadelig ſtoert Værelſe. 3) Stedet, hvor Arkene blive törrede og ſamlede. 4) Et Værelſe, ſom bruges til at brochere, eller hæfte Bögerne. 5) Skrifternes Magazin. 6) Skriftſtöberiet. — Overalt herſkede Virkſomhed, og Fruentimmerne havde lige ſaavel deres Forretninger, ſom Mandfolkene. Enhver *Sætter* og *Trykker* kan fortiene 12 Livres om Dagen. Snedker, Smed, Maler, Muurmeſter, — kort ſagt: alt, hvad der behöves til Vedligeholdelſe, findes der paa Stedet; ſaa at *Beaumarchais Bogtrykkerie* udgiör en lille Verden for ſig ſelv. — Han har kun været der toe Gange ſiden Stiftelſen; — men for hans Arbeideres, for hans Over- og Under-

Betien-

Betienteres Fornöielse og behagelige Adspredelse, sörger han, skiönt fraværende, saa rigelig, at ingen af dem önsker sig et bedre Liv, end det, de före her. — Den unge Herre *de Metran*, et Menneske af den fineste Opdragelse, overvældede os med Höfligheder, og — ikke engang var det os tilladt, at give smaae Douceurs til dem, som viiste os omkring. —

En ikke liden Forskrækkelse fik jeg her over en Hændelse, som i Grunden er saa naragtig, at jeg ikke kan undlade at anföre den. — I det jeg brugte mine Öine paa det Beste, med at see op paa Hylderne, traadde jeg paa en stoer Pudelhund. — Bæstet sov, sprang op med et heftigt Skriig, og jeg, som meente, at han nu vilde fare i mig, flöi til Side, og faldt. — Hunden, endnu meere bange for mig end jeg for ham, giorde et Par Kulbytter, og her laae jeg i det forunderligste Selskab, paa Gulvet. Enhver maatte næsten briste af Latter; — jeg selv med, — da den förste Angest var forbi. — Imidlertiid takkede jeg min Gud, at Pudelen

ikke

ikke havde hævnet ſig, hvilket han uden ſtoer Umage kunde have giort, mig til liden Baade. — Nu kiörte vi igien tilbage igiennem det ſtoere *Citadelle Kehl*, ſom er overmaade faſt, ſaavel i Henſeende til Grave, ſom Muure og Volde. I Citadellet boe lutter Soldater, alle pyntede ſom Dukker. Et ſtoert *Arſenal* var her, og paa denne Plads laae en utallig Mængde af Kanonkugler. Igiennem de herligſte Alleer kom vi Kl. 11 igien til *Strasborg*. — Vi ſpiiſte Kl. 2 i et ligeſaa talrigt, ſom muntert Selſkab, og gik efter Maaltidet ind paa et Caffèhuus, hvor Concert d'Amateurs holdes om Vinteren. — Her kom unge Herrer ind med Kaarder og Chapeaubas, og *Hermann*, ſom kiendte *Paris* meget nöie, fortalte, at vi omtrent kunde giöre os et lidet Begreb om Levemaaden der, ved at ſætte den i Ligning med denne. —

Den paafölgende Dag var faſtſat til vores Afreiſe, og vi giorde os ganſke klar, indtil Comedie-Tiden, (Klokken 5 og en halv,) da vi, længſelfulde efter at ſee et

franſk

franſk Selſkab ſpille, iilede hen til *Skueſpil-Huuſet.* — Dette er ſtoert, og har tree Etager Loger. *Amphitheatret* er i Baggrunden; — forhöiet, og med Bænke. — I Midten *Parterre*, uden Bænke, og foran *Paquet. Orcheſtret* var temmelig ſtærk beſat, og ſpilte Symphonierne med en uſædvanlig Præciſion. — *Theatret* er meget höit og breedt. — *Foröderen* af *Destouches* blev opfört. — *Decoration* og *Garderobe* var ſmagfuld. Stykket i det Heele blev givet rigtig, og nogle declamerte fortreffelig. — *Geſticulationen* var for det meeſte *Svulſt.* — *Foröderen* ſelv var for ſtolt og ſtiv i de toe förſte Akter; ikke den *Libertin*, ſom man allerede tænker ſig ved Navnet. I Omgang med *Julie* var han ikke nok den ömme Elſker, ſom endog Kammerpigens Taarer, kan bevæge til, at give ſin Elſkerinde Foræringer af 100000 Fl. — I den femte Akt holdt han et forſkrækkeligt Huus, baade med Udraab, og overdrevne Armbevægelſer, — iſær i *Scenen* med *Paquin*, og i den ſidſte *Scene* med *Julie* blev han tragiſk, i *Stedet* for

for at viiſe al muelig Omhed imod hende. *Julie*, en deilig Skabning, men — ikke Elſkerindens Tone; — en dyb Alt. — Hun var kold; nogle Steder declamerte hun fortreffelig; og i den Scene i fierde Akt, hvor hun forlader *Cleon*, udmærkede hun ſig. — *Cydaliſe;* et intereſſant Anſigt. — Herlig klæd, men — det var ogſaa alt. Ventelig var denne Dame ellers Publici Yndling; thi ſaaſnart hun loed ſig ſee, hörte man en almindelig Mumlen. *Greven*, en utaalelig Krabat, og *Marquien* ikke meget bedre. — Dennes Fader havde en ypperlig Organ, og ſpilte med den, Rollen egne, Værdighed; kuns glemte han undertiden, at han var gammel, og löb ud, i Stedet for at gaae vaerſom. — *Cleons* Farbröer; en herlig gammel Mand. Paaklædningen var naragtig. En gammeldags ſkildret Kiole, og röde Strömper. Han ſtemte ſig for höit i Begyndelſen, og kunde derfor ikke ſtige, ſom han burde; for Reſten havde han Anſigt, en god Diction, og alt, hvad Rollen krævede. — *Pasquin;* en ypperlig Tiener. At

detaillere

detaillere hans Spil er overflödigt. — Han kiendte sin Rolle, og soutenerte den indtil Enden; især var den Scene i femte Akt med *Cleon*, i al Henseende saa mesterlig, at jeg med Glæde tænkte ti Aar tilbage, paa den Tiid, da *Schwarz* spilte *Pasquin*, og jeg var *Cleon*. — Da han bad Farvel til sin Herre, maatte enhver give sine Fölelser Raadighed; — og Parterret viiste tydelig, at det bestoed af en stoer Deel tænkende Mænd, som finde meere Siæleföde i det Rörende, end i Gasconader, — ofte sögte og fremsagte, for at ryste Tilskuernes Lunger i et Öieblik, aldeles stridende imod sund Fornuft og god Smag. — *Finette*; Soubrettens sande Ansigt og Öie. Hun taelte gesvind, men dog forstaaelig. Hendes Gesticulation var kort og passende, og hun nuancerte meget godt. — Bipersonerne, fortiente alle Navn af Fyldekalk. — I övrigt maae jeg ved denne Leilighed anmærke: at alle sammensatte Scener gik saa accurate og præcise, saa man burde önske, at man paa ethvert Theatre vilde indstudere dem saale-

des. — Ventelig repeteres en ſaadan Scene ſaa ofte, indtil den nærmer ſig til Sandheden; — og hvilken Skuefpiller vilde vel kiedes over Gientagelſer paa Pröven, naar Foreſtillingen lönner med Publici opmuntrende Röſt: *det var Natur!* — Soufleuren hörtes ikke, og beundre maatte jeg alles Færdighed i at memorere. Til Efterſtykke gav de: *Les amours d'été*; en liden Operette. Farce i höi Grad. — Alting var Recitativ og Romance. — Orcheſtret gav for det meeſte kuns Accorden an, og loed Sangeren ſiden raade ſig ſelv. En egen Maade! — og os ganſke ubekiendt. Iblandt Stemmerne var en god Baſs, og en ſtærk Tenor. *Bondepigen* ſpilte og ſang overmaade naiv. Een af hendes Romancer rörte uſigelig. Decorationen var meget ſmuk; En ſtoer Mölledam med Huus, og et Landſkab i Fonden. — For Reſten vil jeg ikke ſige noget om Stykkets Indhold, da det aldeles ikke intereſſerte mig. — Paa alle Pladſer ſtaae Skildvagter, for at forebygge Uordener, og befordre Stilhed. I Parterret

var

var tvende Ovne; altſaa fryſer Tilſkueren ikke om Vinteren. — Ganſke tilfreds med dette franſke Spectacle, gik vi hiem, tilbragte denne ſidſte Aften i vores gode Ven *Hermans* Selſkab, meget fornöiede; og vi vare ſaa glade, at vi ſang over Bordet, og fik Takſigelſer for vores Munterhed, endog af de Fornemmeſte iblandt Gieſterne, ſom ſkiænkede dette ubekiendte Sprog deres Opmærkſomhed, da de fandt det beqvemmere til Sang, end de fleeſte andre. — Længe havde vi raadſlaaet om Maaden, paa hvilken vi mageligſt og letteſt kunde komme til *Paris*, og omſider valgde vi den, at tage en Karet med toe Heſte, ſom directe, uden Relais, ſkulde befordre os dertil i aatte Dage, for 13 Louis d'Ors. — Naturligviis maatte Heſtene hviile om Natten, og dette fandt vi tillige at være meget fordeelagtig for vores Helbred. — Efter at have ſkrevet nogle Breve til mit kiære Hiem, gik jeg til Sengs; og ſov ret vel til den paafølgende Morgen. —

Löverdagen den 24 Mai. Wassermann, (saaledes kaldte sig vores Kudsk,) — en *sand Strasborger*,— det er at sige: Tydsk og Fransk efter Behag, — vækkede os meget tidlig med Equipagen. — Den idelige Omskiftelse af Venner og Bekiendtere paa Reiser, lætter altiid Skilsmissen; imidlertiid havde vi saa stærk bundet os til *Hermann*, som ved Selskabelighed, ved Tienstagtighed, med at give os den fornödne Anviisning, i Henseende til de os ubevandte franske Myndtsorter, viiste sig imod os, som en ualmindelig Reise-Compagnon; — at Afskeeden paa begge Sider var tung. — Afsted maatte vi, og Klokken 6 og en halv forloed vi *Strasborg*, — ved Udkiörselen paa nye overbeviiste om, at det var den formidableste Fæstning, som vi hidindtil kiendte. — Igiennem en lang Allee af Frugttræer, kom vi til *Enzheim*, en Bondebye. — Her stoed *Wassermans Faer*, for at bede Farvel, eller rettere sagt: paa en höflig Maade at modtage den halve Fragt. De franske Penge ere lette at tælle. En Louis d'Or har fiire stoere

Dalere,

Dalere, hver paa ſex Livres, og af diſſe havde vi i *Strasborg* forſynet os med en god Poſe fuld. — Efter mange ſmaae Comiſſioner fra Faer til Sön, — begyndte da endelig Reiſen. — Vognen var ſaa magelig indrettet, og ſaa ſmuk inden i, at vi inderlig glædede os over den Reſolution vi havde fattet, ikke at kiöre par Poſte ordinaire. Den ſtærke Heede var vores eeneſte Plage. — Soelen brændte ſaa heftig, at Kudſken ikke kunde holde ſine Öine aabne, og os havde det heller ikke været muelig, derſom en farlig Afgrund paa den ene Side, — og Heſtene, ſom ſaa gierne vilde gaae paa Pynten, ikke havde tvunget os til, at paſſe paa. — Adſkillige Kloſtere ſeer man paa Veien; iblandt dem *Johannis-Kloſteret*. — Nogle af de *hviid-klædde Nonner* ſkimtede vi langt fra, inden for deres Vinduer. — En höi og tyk Muur omringede dette, ſom alle Kloſtere; altſaa er diſſe Helliges Skiæbne den, at aande frit paa deres Territorium, men ikke at kunde tage mindſte Deel i Verdens uſkyldigſte Adſpredelſe uden

for denne indmuurede Kreds. Paa Venstre saae vi uhyre stoere Klipper og Bierge, hvoriblandt *St. Udilien-Bierg* er mærkværdig. Hertil giöre *Strasborgerne* deres Valfart meget ofte om Sommeren. Oven paa Bierget ligger et stoert Munkekloster, hvor Levemaaden skal være særdeles epicurisk. — En deilig Giestgiver-Gaard, anlagt paa Bierget, for at modtage de Valfarende, bliver efter Sigende, flittig besögt af Klosterets Pater Prior, og Værtinden har den Glæde, at see denne ærværdige Mands Træk afmalede i nie velsignede Drengebörns Ansigter. —

I en dyb Dal ligger Byen *Moltzheim*, omringet af höie Bierge, meget behagelig.— Klokken 11 kom vi til *Dorlizheim*, en Bondebye, hvor vi spiiste til Middag, god Mad — men lidt for meget i Selskab med Kudske, Tienere og Bönder. — Overalt var det den eeneste Uleilighed vi havde af denne private Kiörsel, at vi maatte tage ind, hvor *Wassermann* vilde, og disse Kudske vælge gierne de Steder til Ophold, hvor Værterne skrive deres og Hestenes Fortæring paa de Reisendes

Reg-

Regning. Dette kan aldrig ſkee i ſtoere Auberger; altſaa freqventerer de beſtandig ſaadanne, ſom oven i Kiöbe forſkaffer dem Takſigelſer, uden at ſlide paa Pengene. — Klokken 2 kiörte vi herfra, og et fortryllende Syn af de höieſte Bierge og Klipper, begroede med Gran- og andre Træer; — ſmaae Floder og Vandfald, Möller, og Byer i Dalene, var ſtedſe afvexlende for Öiet. — Ved Foden af et ſtoert Field, laae Byen *Mutzig*, ſom ſaae beſynderlig ud, da den var bygget op ad Fieldet. — Klokken 5 kom vi til *Schirmeck*, — Begyndelſen af *Lothringen*. Her ſkulde vi have Forſpænd, for at hielpe os op paa et forſkrækkeligt Bierg; men — det ſloeg Feil, og Heſtene maatte hviile i halvanden Time, for at ſamle Kræfter. Det var gyſeligt, paa begge Sider at ſee ſig omringet af ſaa uhyre Klipper; dog rigelig havde Naturen ſörget for, ved Afvexling af Skove paa Fieldene, rindende Bække, enkelte Huuſe, frempippende Kilder, o. ſ. v. at bortjage alt det Rædſomme, ſom eenlige Steder medfore, der med

Rette i farlige Lande kunde kaldes: Opholdsted for Tyve og Rövere. — Omsider kom vi til Foden af Bierget, og maatte gaae. — Jo höiere op, jo meere höitideligt blev det. Bækken susede i Dalene; Faarene brægede paa de grönnende Enge, og flittige Arbeidere dyrkede den Jord, som kunde dyrkes paa Fieldene. — Nu saae man et Par Böndergaarde; nu igien et Kapelle, hvor Egnens Beboere, ventelig af Frygt for, at besmitte Kirken, som helligholdtes til den forestaaende Fest, knælede i Flokketal uden for Dören. — Lidt höiere op, saae vi en Mölle, hvor Jernet blev dannet til Stænger. Dette var et stoert Værk; — saa stoert, at det havde sit eget Kapelle. — Aldrig blev Egnen kiedsom. — Paa en vis Höide viiste *Wassermann* os et Bierg, hvor der efter Sigende er en Fiskepark af utroelig Dybde, som besöges af mange tusinde Mennesker. Vandet i denne skal være ganske rödt, saavel som Fiskene. — Jo höiere vi kom, — jo lysere bleve lavere, — dog saa höie Bierge, at de skiulte Horizonten. — En Broe

maatte

maatte vi over, ſaa forfalden, endſkiönt den heele Vei er Chauſſée, at der var et Par Huller paa den, af en halvanden Alen i Omfang. For nogen Tiid ſiden faldt en Heſt derfra ned i Afgrunden, og dens Skiæbne er let at giette. — Efter tvende Timers Forlöb, naaede vi Toppen af dette beundringsværdige Bierg, og befandt os nu paa en ſtoer Strækning af fladt Land, næſten ikke muelig at overſee. — En ſtoer Meiergaard laae her oppe ved Foden af et andet Bierg, ſom der förſt toeg ſin Begyndelſe, og er ſaa höit, at man i Maimaaned kan ſee Soelen ſtaae op imellem Eet og Toe om Morgenen. — Nu ſatte vi os igien i Vognen, og ned ad gik det en Hob lettere, end op ad; dog plagedes vi af en græſſelig Damp, da Kullene til forommeldte Jernværk brændes her omkring. I *Ranon ſur la plaine*, en liden Bondebye, laae vi Natten over. — En gammel *Ranunkel*, ſom ventelig laaner ſit Navn af Stedet, beværtede os maadelig og dyrt, med Fiſkemad. Jeg ſpurgde efter Kiöd; men — hun ſvarede, at de ingen

Slagtere havde i diſſe Egne. — Vi toeg til Takke, drak Sorgen bort, og gik til Sengs Klokken 12.

Söndagen den 25 Mai. Tidlig maatte vi op, — og intet hellere önſkede vi. — Den reſpectable Værtinde gav os Caffé ind i et Leerfad, og vi maatte beqvemme os til, at ſpiiſe den med Skeer. — Til et Beviis paa, hvorvidt man kan drive Uforſkammenheden, betaelte vi, efter Fordring, fiorten Livres for denne ſlette Beværtning, og kiörte ſaa afſted. — Endnu havde vi Bierge, og romantiſke Beliggenheder; men i *Raveaux*, en ſmuk liden Bye, begyndte det flade Land. — Her var Middags-Qvarteer; men — hvorledes? — temmelig godt for ſultene Maver, og ikke for de *Damers Tables*, ſom vi inden faae Dage ventede at ſee. Verten umagede ſig af alle Kræfter, for at viiſe os, at det var ham, ſom havde Overherredömmet, og baade han og Konen ſnöde os paa den galanteſte Maade. — Strax efter Maaltidet fortſatte vi Touren, kiörte forbi en Glashytte, *Bachera* kaldet, og

nær-

nærmede os Staden *Luneville*. Paa Veien saae vi en *Evechée*, eller *Bispestoel*, og et *Abbedie*, *St. Culain*, — meget skiönne Bygninger. — Omtrent en halv Miil fra *Luneville* begyndte en stoer Allee, som tillige med Markene og Beliggenheden, erindrede os paa vores *Kiöbenhavn*, og Græsningen uden for Portene. — Henimod Aften kom vi til *Luneville*, en smuk og ziirlig Bye. — Gaderne ere breede og reelle; Huusene alle hviide og lige höie. Vi kiörte forbi et stoert Slot, som tilhörer *Hertugen af Lothringen*; over herlige Pladse, og logerede i *l'Auberge du Sauvage*. Værten gav os et skiönt meubleret Værelse; det, hvor *Keiser Joseph* paa sin Giennemreise havde spiist; — og beværtede os fyrstelig. De mangfoldige smukke Piger, klædde a la Françoise, Herrer med Chapeau bas og *K*aarde, og Damernes sminkede *K*inder, vare en Miniature et Forsmag paa *Paris*. Vi havde störste Aarsag til at vente en stærk opskruet Regning, da Verterne i disse Byer selv bestemme Fortæringen; men her fandt vi det tvertimod meget billigt,

end-

endſkiönt Beværtningen var uſædvanlig god. Manden i Huuſet ſkaante vores Lunger, ved ſelv at fóre politiſke Diſcourſer, og — da vi engang til en Forandring ſaae paa den deilige Opvarterſke, blev han ſtrax bange for Fölger, ſom han dog ikke havde Aarſag til, at befrygte af os, og fortalte, at hun var hans Söſterdatter; — en ſtærk Bevæggrund til ærbödig Omgang mod hende! — Uden for vores Vinduer patrouillerte Stadens falbudne Skiönheder Arm i Arm, og jagede efter Engagements, ſom findes her ligeſaa let, ſom de ſöges. Klokken 12 gik vi til Sengs. —

Mandagen den 26 Mai. Allerede Klokken 4 og en halv var alting i Byen i fuld Bevægelſe; vi fik en god Caffé, og kiörte haſtig afſted. — Paa den eene Side havde vi beſtandig riige Viinbierge, hvis Ende tabte ſig for Öiet. Hiſt og her ſtoed en enkelt Meiergaard, og vi kom igiennem nogle ſmaae Bönderbyer, ſom i Henſeende til Bygning og Pænhed fuldkommen ſvare til, — endog den ringeſte Landmands

gode

gode Levemaade. Alle Huuſe ere ſneehvide, og Tagene ganſke flade. Igiennem *St. Nicolas*, en ſmuk Bye, ſom næſten lignede *Luneville*, kom vi Klokken 11 til *Nancy*; den fornemmeſte Stad i det franſke *Lothringen*. — Forſtaden er overmaade ſtoer. Man ſeer adſkillige Palladſer, og ved Indtrædelſen, en fortreffelig ſtoer Kirke, hvis Chor endnu blev bygget paa. — Porten til Staden ſelv er prægtig. Man viſiteres; iſær ſpörges ſtærk efter Tobak, ſom er aldeles forbuden, at före med ſig. — En Madame blev raabt ud af Vagten, for at erkyndige ſig om vores Navne og Logis. — Gaderne ere meget breede, og Huuſene byggede i den beſte Smag. — *Waſſermann* kiörte os ind i *Hotel de Halle*; — langt fra ſaa godt, ſom det i *Luneville*; imidlertiid levede vi ogſaa her ret vel. Byen er ſaa mærkværdig, at vi maatte have en Leietiener, for at före os omkring. — Denne viiſte os 1) *la place Royale*, eller *place de Louis XV*, ſom ligner meget *Friderichs Pladſen paa Amalienborg*. I Midten ſtaaer

en

en bronçeret Statue pedeſtre af *Ludvig den 15de* paa en Marmor Pied'eſtalle. Et af de fiire ſtoere Palladſer paa denne Plads, er Comediehuuſet; de andre tilhöre Particuliers. 2) *La place d'alliance*, Her blev 1756 ſtiftet et Forbund imellem *Frankerige* og *Keiſeren*. I Midten ſtaaer et prægtigt Vandſpring af Blye og Steen. Fama ſeer man i Spidſen; — for Reſten er det ziiret med Allegorier paa Alliancen. 3) *Les promenades de la ville*; omtrent ſom *Friderichsbergs Hauge*, men meget mindre. 4) *Caſernerne*; — ſtoere, höie, og fortreffelige Bygninger. 5) *Gouvernement-Huuſet*, hvor *Marechal de France* boer i fiire Maaneder om Aaret. Dette ſaae vi indvortes, og fandt det net, men ikke prægtigt. Iblandt Malerierne fortiene at anmærkes: *Carl den 12te af Sverrig*, *Stanislaus af Polen*, og *Ludvig den 15de*, alle tree ypperlig malede. 6) *Hertugerne af Lothringens Capelle*, af ſorte Marmor-Piller. Det er overmaade höit, og hvælved. — Her ſtaaer et Alter, med mange maſſive Sölvſtager, hvor Munkene i

Naboe-

Naboeklosteret, *les Cordeliers*, kaldet, hver Dag Klokken 11 og en halv maae læse Siælemesser for de afdöde Hertuger. — Nu gik vi hiem over *la place de Grève*, en stoer Plads, som om faae Aar, vil frembringe en Mængde af prægtige Bygninger. — Heeden var saa umaadelig stærk, at vi ikke vovede at opholde os et Öieblik; men — nok havde vi allerede seet, for at kunde bevidne med andre, at *Nancy* med Rette fortiener Navnet af en meget skiön Stad. — Leietieneren bragde os nu Placater om Liniedandsere, fremmede Dyr, o. s. v. som var at see paa Markedet, der holdtes paa denne Tiid. — Vi gik derhen, og bivaanede mange muntre Scener. — Marktskrigere af alle muelige Slag havde bygget forskiellige Skuepladse i en lang Række, og hver Hytte havde sin Udraaber, som efter en naragtig Formular sammenkaldte Folket ved uophörlig Skrigen. Det Vigtigste for os, var en Löve af overordentlig Störrelse; en Leopard, med den deiligste spættede Hud; og en besynderlig stoer Abekat, ganske broget, og af ualmin-

delig

delig Skabning. — Disse trende Dyr vare indsluttede i Jernbuur, paa en svær Vogn; og — den Lyd, de gav fra sig, var saa rædsom, at den alleene forskrækkede, uagtet man i störste Roe og ganske sikker kunde betragte Dyrene. Ved Siden af disse, dandsede Abekatter i Arlequins og andre Dragter paa slap og stiv Linie, med og uden Balance, saa naturlig som Mennesker, og en liden Ungersk Hest, giorde ganske forunderlige Ting efter hans Herres Befaling. Han giettede f. E. hvor mange Penge man havde i Haanden, Folkes Alder; om et Uhr var af Guld eller Tombak, o. s. v. — Det er altiid beundringsværdigt, at man kan afrette et Dyr saa vel, at det uden Feiltagelse, kan forstaae de skiulte Vink, som Tilskuerne ikke engang mærke. — Tusinde Bagateller loe vi af, uden at give Agt paa dem, og gik til Bords. Markedet lokkede saa stærk ved Dagen, at vi ogsaa maatte see det illumineret; altsaa derhen igien strax efter Maaltidet. — Hvilken Folkemængde! hvilken Stöien var her nu. — Löven brölede, og mange forskiellige

ſkiellige Chor af gode Oboiſter, og yderlig ſlette Bierfidlere, dövede aldeles. — Vi ſpadſerede igiennem de mangfoldige Gader af Boutiqver, beundrede der en Samling, næſten af alt, hvad man kan nævne og tænke ſig, og moerede os herlig til Midnat. —

Tirsdagen den 27 Mai. Præciſe Klokken 5 kiörte *Waſſermann* frem. — Det vi ſaae underveis var ubetydelig, — Viinbierge, enkelte Abbedier, og Moſel-Strömmen undtagen. — I *Novian*, en Village, eller Bondebye, ſpiiſte vi til Middag, meget godt. — Strax uden for *Nancy* gik et Par unge Fruentimmere, ſaa afmattet af den heftige Varme, at vores Kudſk toeg dem til ſig paa Bukken, men — vi blev ſnart ſaa medlidende, at vi inviterte dem ind til os, da de paa ingen anden Maade kunde beſkyttes imod Soelens Straaler, ſom brændte utroelig paa deres Hoveder. — Af Mathed beſvimede ſtrax den eene. — Man maae være galant mod Damerne, ſiger *Ricaut de la Marliniere* i *Minna von Barnhelm*, og —

hun kom ſig ſnart igien. — Diſſe Piger vare ellers de forunderligſte Contraſter. — *Mariane Barthelemi*, fyrig i yderſte Grad, og ikke et Öieblik roelig. — Enten ſang hun, eller fortalte Anecdoter, ſom med den, Franſkmanden egne Vittighed, fornöiede os meget. Den anden derimod, *Thereſe Etienne*, var ſtille, ſmilede vel beſtandig, men blev blodröd, naar hun talte et Ord. — Begge ſkulde til *Paris*, og — nu var det förſte Skridt giordt. — Trække os tilbage kunde vi ikke, ſaa længe de viiſte ſig anſtændige; altſaa beholdt vi diſſe Fremmede den heele Vei igiennem. — I *Apresmont* maatte *Waſſermann* tage en Heſt til Hielp, for at kunde komme op af et höit Bierg. Denne Leilighed benyttede *Roſing* og jeg os af, og betragtede ſpadſerende de fortreffelige Udſigter, dobbelt Skiönne paa ſaa herlig en Aften. Klokken 9 kom vi til *St. Michelle.* — Her blev vi Natten over. Byen er meget antique, og ligger i en dyb Dal imellem höie Bierge. — Oven paa et af diſſe, er bygget et ſtoert Capuciner-Kloſter,

hvorfra

hvorfra man kan overſee en umaadelig Strækning. — *Caſernerne* for et Dragon-Regiment og *Cathedralkirken*, — ypperlige Bygninger, — er alt, hvad der fortiener at anmærkes her. — I Dag var her ſkeedt toe Ulykker. Et Barn blev klemt ihiel imellem Muuren og en Arbeidsvogn; og en Dragon, 24 Aar gammel, ſom vilde bade ſig, druknede i Strömmen. — Han var ſaa elſket, at næſten den heele Eſqvadron fiſkede, for at finde ham. — Vores Vertinde gav os meget god Mad, og ſörgede i Særdeleshed for, at logere de tvende Pigebörn ſaa langt fra os, ſom mueligt. — Hvem ſkulde vel formode ſaa ſtræng en Omhyggelighed for gode Sæder i franſke Provindſer? — og iſær hos en fuldkommen franſk, og fuldkommen galant Værtinde? — Mistanken opvakte Latter, og, bevogtede af et Par Piger, ſom formodentlig ſkulde lukke Dören efter os, gik vi til Sengs.

Onsdagen den 28 *Mai*. — Allerede Klokken 5 kiörte vi bort. Heeden forfulgde os, og Sövn var den naturligſte Virkning.

Igiennem *Villotte*, en liden Bondebye, hvor jeg ſaae den förſte Viinpreſſe med utroelig tykke Bielker, — ikke kiendte jeg för en ſaadan Maſkine; — kom vi til *Bas le Duc*, en temmelig ſtoer og ſmuk Bye. — Værtshuuſet var ganſke beqvemt, og det loed til, at Beværtningen vilde blive god, men tvertimod; — den var maadelig, og Betalingen overmaade dyr. — En beſynderlig Skik har Franſkmanden. Enhver maae bringe Kniv med ſig; Sölvſkeer og tregrenede Gafler beſörger derimod Huuſet. I Förſtningen holdt vi den Mangel paa Knive for Fattigdom, men — da vi, endog i de ziirligſte Huuſe, ſavnede dette nödvendige Reedſkab, maatte vi omſider beqvemme os til, tvende Gange om Dagen at anſee det for en ſtoer Godhed, naar man ikke gav os Knive, ſom enten vare ureene, eller udueligе. — Veien er beſtandig Chauſſée, og Reiſende, ſom hver anden Miil faaer Forſpænd, kan flyve afſted, ſaa jævn er den; vi derimod, ſom ſkulde kiöre omtrent 60 danſke Miil med eet Par Heſte, maate

fare

fare i Mag. — Nogle ſmaae Landsbyer paſſeerte vi, og kom ſaa til en Broe: *le Mont* kaldet, midt over *Chauſſeen*, — ſom udgiör Grændſen af *Lothringen*. Et Par Toldbetiente modtoeg os der i en liden Hytte. Den eene var Militair, og ſultne ſaae de begge ud. Deres Pligt er, nöie at viſitere alting, men — vores *Waſſermann* havde ſagt os, at vi ſkulde giöre Begyndelſen med 24 Sous, og diſſe giorde ſaa haſtig Virkning, at Viſiteurene ikke engang gav dem Tiid til, at löſe den paa Vognen ſtærk med Jernkieder lænkede Bagage. — Landet er fladt; — mange Viingaarde finder man paa begge Sider; men for Reſten, intet Underholdende. — Klokken 9 kom vi til *Elveque*, beſtemt til Natteleie, ſpiiſte god Aftensmad, og gik ſaa ſnart mueligt var, til Sengs, uagtet det tordnede og lynede meget ſtærkt.

Torsdagen den 29 Mai. Tidlig ſtoed jeg op, og efter en tækkelig Frokoſt med de franſke Pigebörn, kiörte vi afſted. Egnen var overmaade deilig. Beſtandig blomſtrende Agere, ſom fortryllede Öiet med de

herligste Farver, og riige Viinbierge; — smaae Frugtskove, især ved Landeveien, næsten overalt beplantede med Kirsebærtræer. Vi toeg forbi *Changy*, et Slot, som tilhører *Chevalier Teriac*. Det er stoert, ligger prægtig, og har sit eget Kapelle. I *la Rivie*, en Bondebye, var for tre Uger siden afbrændt en stoer Gaard. De bedrövelige Ruiner saaes langt omkring, og Konen af det i Aske liggende Huus, gik i det forbrændte Korn, for at vende det. — Hun fortalte os selv dette betydelige Forliis, græd, og — hvem kunde vel have nægtet hende en frivillig Hielp! — Selv *Mariane* og *Therese* bidrog med störste Glæde til en liden Understöttelse; og dog erfarede vi siden, at disse Damers Capital var saare ubetydelig. — I *la Chaussée* spiiste vi; men — Caffé vovede vi nu næsten aldrig meere at begiere, da den paa de fleeste Steder spiises med Skeer; og — denne Maade mishagede os meget. — Fra dette Sted af, forloed *Wassermann* den rette Vei, for at vinde 4 Lieux. Langt fra saae vi et stort Kridtbierg,

som

ſom i alle Maader fuldkommen ligner Möens Klindt. — Paa Höire flyder *Marnen*, en dyb, men ſmal Flod, ſom löber lige til *Paris*, og der foreener ſig med *Seinen*. — Kridtbierget kiörte vi lige forbi, og maatte igiennem en dyb Aae, ſom ikke kan paſſeres, naar Vandet er höit. — Denne Gang gik det netop an. — *Chalon*, — egentlig den rette Route, loed vi ligge paa Siden. Henimod Aften opholdt vi os lidt i *Cheneje*, en Bondebye. Her vare alle Stedets Beboere i fuld Arbeide, med at ſtröe Grönt og Blomſter paa Gaderne, for at höitideligholde *la fête de Dieu*, ſom havde vaeret i 8 Dage, og nu endtes. — Iblandt adſkillige andre Scener, var den ikke ubetydelig, at ſee en Præſt, dog ikke i fuld Ordensdragt, at feie Gaden uden for ſin Dör. I *Chintry* ſloeg vi os til Roelighed, og fik iſær en ganſke fortreffelig Viin, ſom næſten havde forfört os til, at glemme Sengen. —

Fredagen den 30 *Mai*. Det var ſtærk Regnveir, ſom det da i de ſidſte tvende Dage af og til havde regnet og blæſt meget; —

en ſand Forfriſkning efter den ſaa længe udſtandne gyſelige Varme! — Her begyndte den ſtoere breede *Chauſſée*, ſom gaaer lige til *Paris*. — Naar det blev for qvalmt i Vognen, ſad R**** gierne paa Bukken, for at nyde den frie Udſigt; men denne Gang var Touren til mig, og af lutter Höflighed imod Mademoiſelle *Mariane*, ſom ogſaa ſad her, og ſkiulte ſig under min Kappe, blev jeg artig vaad. — Aarſagerne til Damernes vexelviiſe Emigration paa Kudſkeſædet, var denne. — Kudſkene fra *Strasborg* maae betale noget viſt for Tilladelſen, at kiöre til *Paris*, og tillige angive Paſſagerenes Antal. — Naar nu Poſtmeſteren paa en eller anden Station, ved Sedelens Foreviisning, finder Tallet overcomplet; ſaa koſter det Kudſken lige ſaa meget i Mulct, ſom den heele Tour indbringer ham. — Bukken kan han derimod udfylde, hvormed, og ſom han ſelv vil. — Egnen var temmelig tör. Kornet ſtoed ſlet; — man giöder Jorden her omkring med en kalk- eller krideagtig Materie, i Stedet for med Mög. Paa

höire

höire Side laae *Verdu*, en liden Bye, hvor den beste Champagne Viin voxer. — Herfra faaer Kongen af Frankerige al sin Viin. — Paa den anden Side ligger paa en höi Bakke Ruinerne af et ældgammelt Slot, hvor den förste Dronning i Frankerige, *Reine Blanche*, boede. — De nedfaldne Stumper tör efter Kongelig Befaling ikke borttages; men dog formindskes Ruinerne stedse; ventelig af Folk, som ere Elskere af Antiqviteter, eller og af manglende Muursteen. Noget længere frem begynder en lang Allee af Valnöde-Træer, plantede paa Agrene til begge Sider af Veien. — Paa Post-Stationen *Etoge* spiiste vi til Middag. I Enden af denne Bye ligger et sinukt Slot med Taarne, som tilhörte *Comte d'Etoge*. Han forærede sin Kammertiener det heele Væsen, og döde. — Denne döde ogsaa, og nu er det igien tilfaldet Kongen. Der er en prægtig Have ved Slottet, og en meget nydelig Skov, indhegnet med dybe, ziirlig muurede Gröfter. Lige over for Slottet ligger et *Maréchaussée-Huus*. Saaledes kaldes i de franske Pro-

vindser *de Ridende Vagter*, som forebygge alle muelige Uordener paa Landeveiene. Ikke Personerne alleene ere aarvaagne, men end- og Hestene saa vel afrettede, at en Spidsbub, som de engang ere paa Spoer efter, ikke paa nogen Maade kan undlöbe. — En herlig Indretning til de Reisendes Sikkerhed! — Vi maatte afsted i hvorvel det regnede og tordnede græsselig. De som vare i Vognen, trak Vinduerne op, og — Bukke Passagerene indhyldede sig saa godt, at al Observation af Beliggenheden var forbuden. — Vel ere Veiene fortreffelige i Frankerige naar Veiret er godt, men i fugtigt Veir er Jorden saa leeret, at man bestandig glider, og det er meget naturligt, da Grunden næsten overalt er Kride. — Alle Huuse blive byggede af denne blöde Steen, som först af Ælde hærdes; og — da den med ringe Umage kan hugges i forskiellige Former, saa seer man stoere Bygninger fuldförte, kort efter deres Grundlæggelse. — Mange enkelte Værtshuuse kom vi forbi, som for det meeste — uden

til,

til, ligne Huule, opreiste af Qvadersteene, endskiönt de indvendig ofte ere usle nok. — Valnödder i utroelig Mængde, og majestætiske Poppeltræer staae bestandig paa begge Sider langs med Veien. — Klokken 7 kom vi til *Montmirelle*, en Bye, hvor vi maatte blive Natten over; da den eene Hest neppe kunde naae Qvarteret, end sige, — gaae videre frem. — Her fornöiede jeg mig meget over mange smaae Esler, som kom ganske alleene hiem fra Marken med svære Dragter. — De fleeste havde Muulekurve, og enhver af dem fandt sit Huus ret godt. Overalt i *Frankerige*, saavel som fra *Hannover* til *Strasborg*, er det meget brugeligt, at have Esler til Lastdragere. Hvor ofte mödte vi ikke en velklæd fransk Matrone, siddende tvers over en Esel, kun halv saa stoer, som hun selv, — med Födderne i en stoer Kurv, og paa den anden Side en Kurv med Grönt, eller andre Vare? Jeg erindrer endnu meget vel, at en gammel blind Mand paa Veien fra *Cassel* til *Frankfurth* tilböd mig en liden, blandt Esler ret smuk Person, som bar

tvende

tvende ſtoere Kurve med Selzervand, — Varene iberegnet, for 6 Gylden; ſaa meget ſom 3 og en halv Rigsdaler. — Vores Logis her paa Stedet var kuns ſlet, og — desværre maatte vi igien öſe Caffeen op med Skeer af et ſlemt Suppefad.

Löverdagen den 31 *Mai.* Jo meere vi nærmede os til *Paris*, — jo villigere vare vi til, at ſtaae tidlig op, og Klokken 5 kiörte vi allerede viidere. — Vi gik ned af eet ſtoert Bierg, og op igien af et endnu höiere, — hvilket toeg meget paa Kræfterne, iſær for de ſtakkels Françoiſer, ſom hvert Öieblik vare nær ved at falde, paa den af Regn ſaa ſlibrige Vei. *Toe Lieux* fra *Montmirelle* ligger en *Bourg*, ſom hedder *Vieux maiſon*, og fortiener at anmærkes for det her værende Slot og mange ſmukke Huuſe. Atter *toe Lieux* længer frem ligger *Flagny*. Her begyndte de ſmaae Steenſtötter, eller *Miilepæle*, ſom viiſe, hvor mange *Bordes*, eller: *halve Lieux*, der ere til *Paris*. Den förſte var betegnet med No. 37. — Paa Venſtre laae paa et Bierg et ældgammelt Slot,

bygget

bygget af *Louis XIV.* Det kaldes: *Jouar.* Udſigten der, ſaavel ſom den heele Egn her omkring, er overmaade fortryllende. Utallige Frugttræer! og iblandt diſſe: Kirſebær-Træer, ſaa tunge, at de allerede næſten moedne Kirſebær, ſkiulte Bladene. Til Spiiſetiden kom vi til *La ferté ſur Jouar.* Her var Konen död nogle Uger tilforn. Manden, Kok af Profeſſion, ſprang os imöde, og ſpurgde med Nathuen i Haanden, og en overordentlig *franſk Legereté: Meſſieurs! voulés Vous du maigre, ou du gras?* — Det er en bekiendt Sag, at Fredag og Löverdag ere tvende Faſtedage i katolſke Lande; men — paa Reiſer have, ſelv Katolikerne, den Tilladelſe, at ſpiiſe, hvad de vil, og derefter indrette gode Værter altiid Kiökkenet. — Altſaa var vores beſtandig færdige Svar, ogſaa denne Gang: *du gras.* Men Kokken, ligeſaa meget Spasfugl af Profeſſion, ſom Kok, beværtede os med Æg og Grönt, og vores Harme over denne for Maverne ſaa ubehagelige Spög, forſkaffede os dog ingen Steeg. — Taalmodige,

ſkiönt

ſkiönt utilfredsſtillede, kiörte vi bort Kl. 2, og holdt ſtille i *Meaux*, en Bye, paa hvis Störrelſe det kan være Beviis nok, at vi fandt No. 1020 paa et Huus. — Mange Kirker ere her; iblandt dem iſær een meget anſeelig, bygged i Smag af *Strasborger Münſter* eller *Cathedral-Kirke*. — Intet, uden Tanken paa *Paris*, nu kuns aatte Lieux herfra, kunde glæde mig, og næſten havde jeg misundt *Prindſen af Condé*, ſom joeg os forbi i fuld Galop, den Fordeel, at være i *Verſailles* ſamme Aften, da vi ikke engang kunde vente at komme til *Paris*, förend Dagen efter ved Middagstiid. — Madamen, ſom rækkede lidt Forfriſkning ind i Vognen til os, opregnede lige ſaa mange Retter, ſom *Plump i Forvandlingerne* for ſine *Grever*, og troede, derved at overtale til Hviile; men — omſonſt. — *Waſſermamm* fik Forſpænd, og joeg afſted, paa en overmaade breed Chauſſée af huggede Steene i Midten, og Leergrund paa Siderne. — Klokken 9 kom vi til *Claye*, det ſidſte Natte-Qvarteer. — Her ſaae vi en liden

Pro-

Proceſſion af Geiſtlige, ſom ſkulde berette en Syg, — fik et ſuffiſant Maaltiid, beundrede atter en Mængde af kloge Esler, og gik til Sengs Klokken 12.

Söndagen den 1 *Junii.* Aldrig för, ſmagte Söve-Caffèen ſaa godt, ſom her; thi vi vidſte, at denne for det förſte, blev den ſidſte. – Paa en vis Maade giorde vi vores Toilette, mærkede paa Damerne, at *Paris*, Stedet, hvor *Waſſermann* ſkulde have ſin Fragt, var lidt for nær for Folk, ſom ikke kan betale, og — Klokken 7 kiörte vi viidere. — Een Lieux fra *Claye*, ligger *Ville Pariſis.* Man begynder alt her at faae en Forſmag paa det ſtoere *Paris.* Fortreffelige Lyſtgaarde, ſom ligne Slotte, Haver, omringede af *M*uure, og ziirede med prægtige Statuer, vidne om den ſaa almindelig bekiendte — Hovedſtadens Smag. Igiennem *Bondi*, oglaa et lidet nydeligt Sted, kom vi til *Pantin.* Her var Luxus ſtegen til en temmelig Höide. Den heele Bye beſtoed af Palladſer. — Billardhuuſene, — ſom ſaa nær ved *Paris* dog kun beſöges ef Crapulen,

ligne

ligne Hôtels. Mange ſminkede Damer paradeerte i Vinduerne, ſaaledes indrettede, at man kan beundre deres heele Skabning. — Lige ſaa mange mödte os i Cabriolets og koſtbare Equipager, ved Siden af Cavaliers, ſom ganſke contraſterte til deres deilige röde Farve. — Lykkeligviis holdt vi vores Indtog paa en Söndag; thi da kiöre ſtoere Selſkaber ud paa Lyſtgaardene tidlig om Morgenen. Min heele Siæl var ſaa opfyldt af Forventning og Længſel, at jeg ganſke tavs, betragtede Skiönheder, Bygninger, Haver; — kort ſagt: de utallige Afvexlinger, og uroelig ſaae det ſtoere Öieblik imöde. — En prægtig Bygning, liig en Romerſk Tempel; — endnu ikke ganſke færdig, — kiörte vi forbi, og hörte, at det var Stedet, hvor *Muuren omkring Paris*, ſom bygges af General-Toldforpagterne, ſkulde tage ſin Begyndelſe. — Her vilde de ventelig have Hoved-Viſitationen, da Huuſet var ſaa ſtoert, og over al Beſkrivelſe prægtigt. — Omſider kom vi Klokken 12 til en Barriere, hvor man viſiteerte os meget

ſtrængt,

ſtrængt, og endda loed ſig betale en Slags Acciſe for vores Taalmodighed. — Efter dette Arbeide kiörte vi ind i *Fauxbourg St. Martin*, en af Forſtæderne til:

PARIS.

Hvem vilde vel ikke blive underlig til Mode, ved at ſætte ſin Foed i en Stad, ſom i ſaa mange Henſeender bör kaldes: en af Europas Faae? — Men — hvor særſkildte Aarſager fandt ikke jeg til Betragtninger? — Min ærværdige gamle Fåer havde i ſex Aar opholdt ſig her; — en elſket Broer var efter et ligeſaa langt Ophold nyelig kommen hiem, og nu ſkulde ogſaa jeg være ſaa lykkelig, at blive bekiendt med en Stad, hvor jeg med Föie kunde vente god Modtagelſe af min Families Venner. — Indbildningskraften, — ſtedſe riig paa Opfindelſer, — var i dette Öieblik ſaa ödſel hos mig, at jeg neppe kunde ordne en eeneſte Tanke. — Dertil kom den uſædvanlige Sværm af Menneſker, ſom vrimlede omkring et Repoſoire, (en forhöiet Plads, hvor

Catholikerne hviile med deres *bon Dieu*, naar de fra en eller anden Kirke gaae i Proceſſion,) — fordi *la paroiſſe du St. Laurent* ſkulde i Dag gaae omkring med Kirkens Riigdomme, for at hædre denne Helgen. — Igiennem *Porte St. Martin*, kom vi til det virkelige *Paris*, — kuns en meget liden Deel af det Heele, og næſten beboet af lutter Haandværkere og Kræmmere. I en Auberge for Strasborger-Kudſke og Poſtilions toeg vi for det Förſte ind, indtil der kunde giöres Anſtalter til et bedre Logis. — Man anviiſte os et Kammer, ſom meere lignede en Svineſtie, end en honet Retirade; — ventelig, fordi man ærgrede ſig over, ikke at kunde beholde os der. — En gammel Leietiener, *Frederic*, kaldet, havde min Broer recomanderet, og Han var den förſte, vi ſögte at faae i Tale. — Hvem veed, om ikke nogle af mine Læſere faldt paa den Tanke, engang at ſee *Paris?* Skulde det da vel være urimeligt, at anbefale dem denne Tiener? — iſær, da jeg tör ſtaae inde for, at enhver ikke allene vil finde ham ærlig,

men

men ogſaa dydig? — Han flytter viſt ikke ſaa længe han lever, og under det Navn af *Frederic*, söger man ham: *dans la Cour des Dragons, chés Mr. Alexandre, Marchand ferrailleur.* — Han paatoeg ſig, at beſörge et godt Hôtel for os, og vi havde netop ſaa megen Tid, ſom vi behövede til vores Toilette, for ikke at komme for ſildig til den ſtoere Opera, eller: *l'Academie Royale de Muſique.* — Klokken 5 gik vi derhen, thi dette ſaavel, ſom erhvert Skuefpil i *Paris*, begynder præciſe Klokken 6. — Opera-Huuſet er ſtoert, og har en Façade, ſom i Pragt overgik alt, hvad vi i dette Fag hidtil havde ſeet. — Dette kaldes dog kuns *Interims-Huus*; da det rette Theatre for nogle Aar ſiden brændte, og blev bygget op i halvfierſindstyve Dage, for ikke at ſtandſe et Skuefpil, ſom karakteriſerer tildeels Hoved-Stadens nödvendige Luxus. — Folkemængden, og den ſtærke Vagt, ſpaaede Tillöb. Vi gik ind i Parterret, ſom koſter 48 Sous, endſkiönt man ikke kan ſidde der. — Hvilket Syn! Höide, Breede, Dybde, — alting

var i det Mindſte dobbelt imod vores. — Fem regulaire Etager, foruden tvende Gallerie Etager, og endnu andre Pladſe, oven over diſſe. — Formen er en halv Cirkel. — Toe Lyſekroner, hver med 24 Lys, maae oplyſe den heele Salon. — Kuns lidt vilde det forſlaae, derſom man ikke her föelte, at det er langt bedre, at ſidde i Mörke, og ſee ind i et vel illumineret Theatre, end Modſadt. — Amphitheatret er 3 Alen höiere end Parterret, og ſaavel Mandfolk ſom Fruentimmer gaae derind. — Orcheſtret er ſaa ſtoert, at det kan rumme over hundrede Muſici. Intet Clavecin ſeer man. Pulpeterne ſtaae paa Jernſtænger, og kan dreies omkring; derimod har enhver Muſicus ſin egen Stoel. I Henſeende til Lyſene i Orcheſtret bruges en Maade i *Paris*, ſom er meget oeconomiſk. De ſtaae i Blikforme, og Veien pipper frem af et lidet Hull, ſaa at de ikke brænde halv ſaa geſvindt, ſom hos os, da ingen Trækvind kan komme dem nær. — Henimod Klokken 6 tændtes Lamperne, og fortryllede Öiet med Synet af det

ypper-

ypperligste Forhæng, forestillende: Parnassus, med Apollo og de nie Muser. — *La Caravane*, Opera i 3 Acter af *Gretry*, skulde opföres. Enhver stemte sit Instrument i et Værelse under Theatret, for ikke at plage Tilskuernes Ören med en uharmonisk Lyd. Capell-Directeuren, *Monsieur Rainé*, som tacterer, gav Signal. — Det stöiende Parterre blev med eet saa stille, at man kunde have hört en Muus pibe; — alle Buer holdtes i Veiret, — og — nu det förste Strög i et Orchester, som bestoed af 87 Personer! — Iiskold bliver jeg endnu, ved at tænke paa et Öieblik, som trængte igiennem Marv og Been. — Ikke een Tone, som veeg et Haarsbred; — den störste Præcision, og et Crescendo, som maae höres! — det kan ikke beskrives. — Dækket gik op. Strax den förste Decoration fortryllede. — Man saae en Skov paa begge Sider med faae Telte, og i Fonden en Vei op af Bierge, som tabte sig i et uendeligt Perspective. — Caravanen kom ned af denne Vei, med Cameler, saaledes indrettede, at de bevæge-

de ſig ſaa naturlig, at man ſkulde troe, de vare levende. — Diſſe blev fört ud igien, og et ypperligt Chor af omtrent 50 Perſoner aabnede Stykket. — Intet meere vil jeg ſige herom, end at jeg önſker enhver, ſom ringeagter Chor, at höre dette, for at erfare, hvad Virkning ſaa rigtig en Harmonie giör paa Siælen; og, om der kan tænkes noget ſkiönnere, noget meere kildrende for Öret, end en Samling af ſaa mange Menneſker, ſom alle, fra den Fornemmeſte til den Ringeſte, kappes om Fortrin i Accurateſſe. — Jeg blev ſaa henrevet, at Taarer maatte give mine Fölelſer Luft. — Ethvert Theatre har ſin *beau jour*, og Söndagen var ikke Hoveddagen for *la grande Opera;* altſaa hörte vi denne Gang ikke de förſte Solo-Sangere. — Fruentimmerne havde for det Meeſte kleine Stemmer, og kun een brugte ſit Bryſt. Mandfolkene derimod vare meget gode. — Tvende ypperlige, ſaavel ſtærke, ſom dybe Baſſer; en god Tenor, og en höi Contra-Alt, (meget almindelig i *Paris.*) — *Caravan-Anföreren* ſpiltes af *Laïs*; en ung Mand, med

med en giennemtrængende Bas-Stemme, og et fortreffeligt Ansigt til *Buffo-Roller.* — *Sultan*, eller: *Bacha*, — *Cheron;* den interessanteste Figur, det vellystigste Ansigt, det utvungneste Væsen; et Öie, som bestandig taelte, og viiste Længsel efter uopnaaede, og Glæde over opnaaede Önsker. — Med eet Ord: han var, som en Sultan bör være, der seer sig omringet af et udsögt Serail. Mesterlig spilte han sin Rolle, og fortreffelig var han klæd i en röd Flegels Thalar, med riigt Broderie, og Brocades Underklæder, stærk besat med Steene. — Denne undtagen, vare de andre intet, som Acteurs betragtede. — Lutter afmaalte Trin, convulsiviske og monotiske Armbevægelser, og saare liden Interesse i Ansigterne. — *Bachas Fortroelige* — *Mr. L'Ainé;* en höi Contra-Alt, og temmelig villig Hals. — Paa nogle Steder giorde han smaae Fermater, som ikke vare nye i Henseende til Tanken, men han udförte dem meget godt. — *Elskeren, en fransk Officeer*, — *Mr. Rousseau;* en ganske god Tenorist, men — Smagen

 var;

var fordærvet, og han havde saa liden Sandhed og Ædelhed i Actionen, at alting næsten bestoed i Kast med Hoved og den heele Krop. — *Elskerinden*, en nydelig lille Pige. Hun var *Doubleuse*, og Navnet kunde man ikke sige mig. — Med en interessant Figur og et godt Ansigt, foreenede hun Præcision og Reenhed; men — Bryst havde hun ikke, og i en meget cantable, dog tillige svær Arie, kom hun adskillige Gange ud af Contexten; en Feil, som det franske Publicum ikke forbigaaer med Tavshed. — *Mademoiselle Gavaudan* spilte en Dames Rolle. — Hun sang af fuldt Bryst, og reent; havde megen Ild, og hendes furieuse Arier kom hun ret vel fra. Det Cantable manglede hun, og — Passager hörte jeg ikke i den heele Opera, nogle faae undtagen, som Contra-Altisten havde i en Arie. De övrige Personer, som f. E. *Mr. Moreau*, den franske Officeers Fader; *Madem. Audinot*, en Dame, o. s. v. havde i denne Opera intet udmærkende. — Musiken i det Heele var meget god, og fuldstemmig; — dog kræve-

de

de den netop saa præcise og pompeux Udforelse, som denne, naar den skulde frappere. Iblandt de mange herlige Nummere, gav jeg tvende Terzetter Fortrinet; — den eene, imellem Elskeren, Elskerinden og Jöden; — den anden imellem Sultan, Jöden, og Confidenten. — Begge giorde en ypperlig Virkning, og især den sidste, som blev udfört med al muelig Nöiagtighed. — Decorationen i den anden Act, var: en prægtig Stue i Tyrkisk Smag. — Den tredie Decoration: et Tempel. — Stoert er Theatret i sig selv, men de fortreffelige perspectiviske Malerier giöre, at man ikke alleene seer Objecterne langt borte, men ogsaa ganske smaae. Her hielper nu et Konstgreb meget, som burde udöves paa ethvert Theatre. — De höie Folk stilles foran, og de Lave i Baggrunden; altsaa maae jo naturligviis de svage og mindre Malerier i Perspectiven, give sig langt bedre ud, end naar de blive skiulte, f. E. af en höi Soldat, hvis Hue ofte præsenterer sig oven over Taget af et höit Huus. — Paa Biérget, som Caravanen kom ned af, iagttog man

endog Sandſynligheden ſaa nöie, at de ſmaae Folk i Fonden omſkiftedes med Större, jo meere Toget nærmede ſig til Forgrunden. — Den fierde Decoration: Sultanens Audience-Sahl. Alt, hvad man kan kalde Pragt og Smag! Ved Machineriet har man den ſtoere Fordeel, at Loftet over, og Kielderen under, er ligeſaa hoi og dyb, ſom Theatret i ſig ſelv er höit; altſaa er det Synlige netop en Trediedeel af det Heele, og ved Changements trækkes en Væg — ikke Gardin — op paa Loftet i det ſamme Öieblik, da en anden kommer op af Kielderen igien. — Paa et ſaadant Theatre kan der frembringes forunderlige Ting, — og dog gaae Forandringerne meget langſomme; men der er ogſaa alt, hvad man kan have at indvende; thi naar Decorationen ſtaaer, er den ſaa ſammenhængende i Henſeende til Qvinter og Lofter, og ſaa vel oplyſt, at man tydelig troer, at ſee Naturen for Öine. — I Stykket afvexlede beſtandig Chor og ſmaae Entrées, ſom ikke blot beſtoed i Dands, men tillige i den naiveſte og meeſt gratieuſe Pantomime.

tomime. Iſær ſluttede de med en ſtoer Dands, ſom gierne kunde kaldes Ballet, i Stedet for Divertiſſement. — Alt, hvad Theatret eiede af Solo-Dandſere og Dandſerinder, ſyntes at arbeide paa denne Aften, og dog vare mange af dem kuns Doublanter. — Parvïs dandſede de i forſkiellige Genres. — En meget ſmuk og föelſom Pige ſvævede næſten i Luften. Hoved, Arme, og Been, — alt var ſaa ſammenhængende, at man kunde ligne diſſe Deele ved Hiul i et Uhrværk, ſom drives, det eene af det andet. — En anden, ligeſaa tækkelig, var en naiv Bondepige, og ſaaledes hver for ſig, noget andet. I det Serieuſe kom en herlig Figur frem; — et deiligt ungt Menneſke, ſom dandſede efter vores Tanker, — ganſke fortreffelig; men — længe efter mærkede vi, at han dog kuns var en Sinke imod andre i det Fag, og han blev næſten udleet, i Stedet for at applauderes. — Det Sidſte er altiid det Beſte, og det var: den berömte *Guimard*, i en pantomimiſk Pas de deux med *Mr. Nivelon*. Den begyndte med en Menuet, og blev til

en

en ſtoer Handling imellem diſſe tvende Elſkende, ſom vexelviis gav hinanden de meeſt henrivende Kierligheds Beviiſer. De leegede ſom Börn, over i et Qvarteer. Jeg forſtaaer ikke Dands; men — den fortryllende Grace i Krop og Arme, den nydelige Simplicitet i deres Pas, udgiorde et ſaa interesſant Enſemble, at de maatte vinde et udmærket Bifald. Denne *Guimard* er over 50 Aar gammel, og — dog ſkulde man ſværge paa, at hun var en Pige paa 15 Aar, naar hun ſtaaer paa Skuepladſen. — Figuranterne vare alle ſmukke Figurer; de paſſede nöie paa, og holdt iſær beſtandig Linie. — Dragterne i Almindelighed, brillerte meget. Hovedperſonernes —Alle overmaade riige, og Choriſter ſaavel ſom Statiſter, klædde i Atlaſk. — Det forſtaaer ſig ſelv, at et Skuefpil, ſom koſter ſaa meget ſom den ſtoere Opera i *Paris*, ogſaa maae udmærke ſig. — Naar Huuſet er fuldt, indbringer det 9000 Livres, og diſſe forſlaae ſaa lidt, at *Hans Allerchriſtelligſte Majeſtæt* ikke ſielden maae ſpæde til, med nogle 100000 Livres. — For ikke

lang

lang Tiid ſiden, brændte *le Theatre des menus plaiſirs*, ſom giemte Opera-Decorationer for meere end 1100000 Livres. — Et ſaadant Forliis agtes ikke for noget beſyn. derligt. — Hoffet erſtatter Skaden, og beviiſer dermed, at *dette Spectacle* paa alle muelige Maader *ſkal ſouteneres*, — det koſte hvad det vil. — Fuldkommen tilfredsſtillede, forlod vi *denne Foreſtilling*. — Storhed, Pragt, Nöiagtighed, Alting maatte beundres, og ſukkende, hviſkede vi til hverandre, at den *Stoere Opera hos Os* aldrig kan blive andet, end en ſvag Skygge af det, den *burde* være, ifald man vilde, at den ſkulde ſvare til et *Stoert Navn*. —

Vores *Gamle Frideric* toeg imod os uden fore, og — *Argus-Öine* havde neppe forſlaaet, for at ſlippe vel fra de utallige Vogne. — *Garde toi*, er de Franſke Kudſkes *Varſkou*; men — neppe hörer man Ordet, ſaa er man alt overkiört, thi de flyve afſted. — Tillige er den heele *Boulevard*, hvor *Operahuuſet* ſtaaer, ſaa udmaiet med Markt-Skrigere, Konſtnere, *Damer* paa

Stel-

Stelladser, som — *accompagnerede* af et Par pyntede *Chapeaus*, — med Viften i Haanden, synge Franskmandens *favorit Viiser*, at man bliver ganske fortumlet i Hovedet. — Efter en Times temmelig gesvinde Marche, kom vi omsider til *l'Hôtel d'Anjou, i Faux-bourg St. Germain, rue Dauphiné.* — Her skulde vi boe, og fandt Værelserne saa smukke, som *Kongelige Skuespillere* med Rette kunde vente dem. — Tvende *chambres garnies* med indmuurede Spegle og indlagde Gulve; Senge med röde Damastes Omhæng, o. s. v. for 6 *Louis d'Ors Maanedlig.* — Det förste Spörgsmaal var: *Er her table d'hôte?* Ja, *om Middagen*, svarede *Frederic*, og vi, som ikke kunde taale at gaae sultne til Sengs, loed hente kold Postei hos en Traiteur, og drak en god Flaske petit Bourgogne til Madden. — *Rosing* var den förste, som inviterte os i *Paris.* — Den paafölgende Dag var hans Kones Geburtsdag, og denne skulde vi om Aftenen celebrere paa vores Værelser. —

Man-

Mandagen den 2den Junii. — Det förſte Arbeide var: at tilmelde den *Kongelige Direction*, efter den mig givne Befaling, hver aattende Dag at correſpondere med Samme, vores Ankomſt, og ſaa, at ſkrive Breve til min Kone. — En Friſeur, af det ægte franſke Slags, giorde nu ſin Opvartning, og — af lutter Ærgrelſe over de mange vanhellige Kamme, ſom hidtil havde arbeidet i mit Hoved, trak han mig ſaa græſſelig i Haaret, at jeg rödmede, ſaavel af Piine, ſom Vrede. Omſider fik han ſin Villie frem; — jeg ſaae mig i Speilet; — men — dette Syn glemmer jeg aldrig! — *Lucas* i Bondepigen ved Hoffet ſyntes at have været hans Mönſter! — Jeg erklærede reent ud, at jeg ikke gik ſaaledes paa Gaden, med mindre han kunde viiſe mig Mage til mit Hoved. — Hurtig ſom en Fugl ſprang han ned af Trapperne, trak en fremmed Mand op med ſig, — og nu maatte jeg give efter, da dennes Friſure var en ſand Pendant til min. Hos Miniſtren, *Herr Geheimeraad og Baron von Blome*, giorde vi ſtrax vores

Op-

Opvartning, og her fandt jeg Breve fra min Kone, S*****, L**** og P*******. Miniſteren toeg ſærdeles vel imod os, men — den frie Entrée, — en betydelig Poſt paa de franſke Theatres, giorde han meget vanſkelig, da det vel kunde gaae an for Een, men ikke for Tree. Han gav os det Raad, at faae Kanzelieraad *Laurent* til, ved ſit Bekiendtſkab med de franſke Acteurs at bidrage hvad han kunde, for at giöre det mueligt; men — ſandt at ſige: — lagde vi det ikke meget paa Hiertet. At give mange gode Ord, holdt vi for vanærende, — iſær, da vi reiſte paa Kongelig Bekoſtning, — og i ſig ſelv, var Udgiften dog ikke ſtörre, end at den kunde beſtrides, uden at giöre Vold paa os i andre Ting. — Fra Herr *von Blome* gik vi til Legations-Secretair *Könemann*, ſom vi ikke forefandt, og ſaa til Legations-Præſt Magiſter *von Haven*, hvor vi ſladrede en god Time med ham og hans elſkværdige Blondine, (en ſtoer Sieldenhed i *Paris*.) — Igiennem det Kongelige Slot: *Le Louvre*, en antique Bygning, men overordentlig ſtoer,

ſtoer, og iblandt andet mærkværdig, for den ypperlige Colonade-Façade, gik vi til *Palais Royal*, ſom tilhörer *Hertugen af Orleans*. At beſkrive denne fortreffelige Bygnings Stoerhed ſaaledes, at Indbildningskraften kan mættes, — er ikke mueligt. Man maae ſee den, for at giöre ſig det ſande Begreb. *Le Palais Royal* er bygget i en Fiirkant, meget höi, og i den moderneſte Smag. Rundt omkring ere Arcader med Boutiquer, hvor alt, hvad der hörer til Menneſkets Fornödenhed ſaavel, ſom alle muelige Koſtbarheder, kan faaes. — Mange Kaffehuuſe for alle Nationer; mange Reſtaurateurs, — Folk, ſom beværte med Middags- og Aftensmad; — findes her. — Buegangene ere altiid fulde af Spadſerende, og — over enhver Boutique er en *Entre-Solle*, eller Mezanine, hvor de ſminkede Lokkeduer paradere. — Den anden Etage beſtaaer af ſtoere Værelſer, — alle proppet fulde af de ſtörſte Koſtbarheder; — kort ſagt: denne Bygning er et ſandt Magazin for Overdaadighed, og en ubeſkrivelig Vellyſt

 for

for Öiet. Pladſen, ſom indſluttes af denne Fiirkandt, beſtaaer af ſkyggefulde Alleer. Diſſe ere i Middagsſtunden en almindelig Promenade for Damer og galante Folk af Byen, men ſtrax efter Soelens Nedgang forſvinder Ærbarhed, og viiger for Stadens 30,000 Letfærdige, hvilke, omringede af en utallig Ungdom, her ſöge en lönnende Converſation. — Det Udvortes ligner i alle Maader de fornemmeſte Damers Levemaade og Paaklædning; men — kuns toe Ord behöver man at tale med dem, for med Vished at karakteriſere deres Claſſe. — I Midten af denne Plads er en meget lang Bygning, ſom gaaer dybt ind under Jorden. Taget bliver fladt, belagt med lutter Vinduer, og ſkal prydes med et Orangerie og alle Slags Blomſter. — Rundt omkring dette Anlæg ere Fontainer, ſom ſpringe i forſkiellige Buer. — Man veed endnu ikke Beſtemmelſen, men da Indgangen fra Gaden af, er en ſteenet Vei under Jorden, og Bunden Leer og Jord; ſaa formodes, at det ſkal bruges til Engelſke Beridere.

Over

Over *Pont-neuf* gik vi til vores Hôtel. Reent ud maae jeg tilſtaae, at jeg havde giordt mig en langt ſtörre Idée om denne ſaa vidt berömte Broe. — Den er ſtoer og breed, det er ſandt; men — ikke brillant. — Midt paa Broen ſtaaer et Huus, i hvis Spidſe er et Klokkeſpill, (Carillon,) og en liden Caſcade. — Til begge Sider ere mange Boutiquer, og hver tiende Skridt ſeer man en *Decroteur des Souliers*, eller en *Tonſeur des chiens*, med ſit Værktöi. Paa Halvveien er en ſaa kaldet Öe, hvor *La Statue Equeſtre de Henry* 4 ſtaaer. — Nu var Klokken Toe, — den rette Spiſetiid i *Paris*; og denne Dag, ſom den förſte, ſkulde give os et Begreb om, hvad Slags Mættelſe vores Maver kunde vente ſig paa dette Franſke Territorium. — Meget vel tilfreds, ſkyndte vi os ſtrax efter Maaltidet til *Comedie Françoiſe*, hvor man alt ſamles Klokken 3 og en halv, for at faae Plads; iſær, naar Stykket er elſket, — og det var Tilfældet i Aften. — Dette Theatre er uden al Tvivl i Henſeende til Conſtruction og Ornament det Smukkeſte;

ikke saa höit, saa breedt og stoert, som *l'Academie Royale*, men saa vel indrettet, som man kan tænke sig Noget. — Den heele Platfond, alle fem Etager-Loger, Galleriet iberegnet, er prydet med Stuccatur-Arbeide. I Proscenio seer man overst oppe fiire herlige Figurer, anbragt som Sindbilleder, og saa godt som svævende i Luften. — *Thalia* og *Melpomene* sidde i Midten over Forhænget. Illuminationen er, al Huusets Pragt uagtet, dog meget simpel. Under Platfonden hænger en stoer Lysekrone, med dertil indrettede Glaslamper, og et meget concav Reverberations-Spegl af Messingblik, som kaster saa god Lysning ned paa Tilskuerne, at Illuminationen paa Theatret ikke lider derved. — Lysene spares her aldeeles, da man bruger et Slags Olie, som hverken qvalmer eller lugter. — I Parterret ere magelige Bænke, alle i en halv Cirkel, uden Rygstöd, og — for at forebygge unödig Frem- og Tilbagelöben, er slet ingen Plads ved Siderne eller i Midten for Staaende. Skildvagter, som staae i Parterret og Paquetten,

passe

paſſe paa, ſaa ſnart en Bænk er beſat, at lukke Sideklapperne til, og paa det at ingen Plads ſkal blive tom, maae ingen ſætte ſig paa de bageſte Bænke, förend de forreſte ere fulde. — Huuſet rummer fuldkommen dobbelt ſaa mange, ſom det Danſke, og dog maae man være geſvindt ved Haanden, naar gode Stykker, eller i Almindelighed Tragedier ſpilles. — I Aften blev *Zayre* af *Voltaire* opförtt, og *l'Arrive*, ſom havde været *Orosman*, var pebet ud aatte Dage tilforn. Dette ærgrede ham i ſaa höi Grad, at han vilde retirere. Parterret vidſte det, og ſtormede nu til, for at kalde ham tilbage. — Denne Hiſtorie, og ſaa tillige *Mademoiſelle des Garçins*, ſom debuterte tredie Gang i *Zayres* Rolle, og er meget elſket, — voldte, at Huuſet allerede var proppet fuldt Klokken 4 og en halv. — I denne Heede ſadde vi til henimod Klokken 6. Imidlertiid kiededes vi ikke; thi de idelige ſmaae Spectacler imellem Loger og Parterre, dette indbyrdes, o. ſ. v. var beſtandig underholdende. — Endelig raabte man af alle

Kræfter: *commencés*; *mais Diable*, *commencés donc*! — og Dækket gik op. — Ikke tilloed man *Fatime* og *Zayre* at tale; men — *l'Arrive*, *l'Arrive*! var det almindelige Skriig, og det ventelig, for at give ham Tiid til at klæde ſig paa, da man frygtede for Doublanten. — Saa længe Damerne taelte, var alting roeligt; men — *Orosman* kommer frem; — det var ikke *l'Arrive*, og Allarmen begyndte. *St. Prix*, ſom doublerte ham, ſtoed ſom en arm Syndere viſt over i et ſtivt Qvarteer, inden Parterrets Partier, og Loger, hvor — vel at mærke — Damerne vare lige ſaa hidſige, fik udraſet. Endog en gammel Kelling paa Galleriet, fremkaldte midt i *St. Prix's* beſte Declamation, *l'Arrive* med en pibende, men ſaa lydelig Röſt, at alle Lunger paa nye bleve ſatte i Bevægelſe. Nogle Gange triinte *Orosman* frem, og ſpurgde ærbödig, om han ſkulde begynde, eller hvad Publicum befalede? — men — Deciſionen hörte hverken Parterret ſelv, eller Acteuren. — Langt om længe fik han dog Tilladelſe at begynde. — Om

det

det Convulsiviske og Overspændte i den tragiske Action og Declamation, vil jeg ved en anden Leilighed fremsætte mine Tanker. — Parterret paa Comedie Françoise er saa frit, som mueligt. Det taler til Acteuren uden Undseelse, som f. E. *parlés donc plus haut, on n'entend mot*; — *ôtes le fauteuil; c'est mauvais, &c.* — Men tillige lader det til, at Skuespilleren ikke ængstes over denne Frihed, saa at hverken kiölende Pulvere, eller andet, behöves, for at hielpe paa hans Forfatning. — Hvad giör ikke Vanen! — Til Efterstykke gav man: *Le cocher supposé*; en liden Farçe i Een Akt; hvoraf jeg dog kunde see saa meget, at den franske Acteur er fortrinlig god i Comedien, og der lader Naturen raade. — Meere vil Fremtiden lære! — Decorationen i *Zayre* var en stoer Sal med majestætiske Colonner, som tabte sig langt borte i et herligt Perspective. — Meublerne, saa prægtige, som de nogensinde kunde være. Ægte forgyldte Lænestoele og Tyrkiske Ottomaner betrukne med rödt Flöiel, og garnert med brede Guld-Galoner og svære Qvaster. —

Dragterne — omtrent i ſamme Smag ſom hos os, paa det nær, at *Nereſtan* ikke kom ind ſom franſk Cavalier, med Kaarde og Chapeaubas. Her var han klæd ſom i *Henrich den 4des* Tiid, i guul Kollert og Beenklæder, med Kappe, og en Hat med ſtoer Plumage.— For Reſten ſaae vi, ſom paa den ſtoere Opera, lutter Flöiel, lutter Atlaſk og Silke, ſaavel paa *Skueſpillerne*, ſom *Statiſterne*. —

Efter Comedien tilbragte vi Aftenen hiemme hos os ſelv, og erindrede glade *Roſings* Koenes og vores Venners Velgaaende i *Kiöbenhavn*.

Tirsdagen den 3die Junii. — Vi havde Breve til Kanzelieraad *Laurent*, men traf ham ikke hiemme. Hans Sön havde havt Bröllup for fiorten Dage ſiden, og de ſværmede ude paa Landet hos Familien. Altſaa efterlod vi Brevene, og gik til Banquieren *de Leſſert*, ſom heller ikke var tilſtede. — Nu var *Palais Royal* Retiraden, og derfra ſaae vi paa Veien igiennem *Louvre*, et Meſterſtykke af Bygning: *La grande Halle au grain*, et Kornmagazin for det heele *Paris*. Denne er

en

en umaadelig ſtoer Kuppel af gruelig Höide, ſom beſtaaer af Vinduer, hvis Ruder af Marienglas, ere en Tomme tykke, ſaa at hverken Hagl, eller andet kan ſönderſlaae dem. Imellem hvert Vindue er en muuret Bue med Jernſtænger. — Spörgsmaalet var: hvorledes denne Kuppel kunde bygges, uden at ſætte en Pille i Midten, for at bære Gehvælvden. Ingen vidſte at ſkaffe Raad, indtil en tydſk Snedkerſvend præſenterte en Tegning, ſom man approberte, og nöiagtig fulgde. — Det lykkedes fortreffelig. Svenden blev Meſter og Borger i *Paris*, fik 4000 Livres for Idéen, en Guldkiede om Halſen, og en aarlig Penſion. — Alle Bönder omkring *Paris* aflevere her deres Korn, Meel og Gryn, og Magazinet er beſtandig ſaa vel forſynet, at det har nok i Forraad til alle Kiöbere. — Herfra gik vi til *le Chatelet*, et Slags Raadhuus, og ſaae i en Krog, *la Morne*: Stedet, hvor alle dræbte Folk, ogſaa Druknede henlægges til Afhentelſe. — Nu förte Friderich os hen til Parlementhuuſet. En meget ſtoer og prægtig Bygning. — Der var ſtærk

Vagt for de nærværende Uroeligheders Skyld. Paa Veſtibulene ere mangfoldige Boutiquer med alle Slags Vare; — ogſaa Boglader. — Hvor Parlementet forſamles, vilde Vagten ikke lade os komme ind. Denne beſtaaer i 300 Mand af Garde Françoiſe. — Den egentlige Parlementsvagt tör ſlet ikke lade ſig ſee oppe i Huuſet, ſaa længe Uroelighederne vedvare, men bevogter kuns Arreſtanterne i Kielderne; og Dören til Forſamlingsſtuerne var det Kongelige Segl trykt fore. — Paa Hiemveien betragtede vi den fortreffelige Udſigt paa *Pont neuf*. Man ſeer paa den Eene Side: *pont St. Michel, pont Nôtre Dame*, og *pont au change*. Den ſidſte erendnu bebygget med Huuſe, ſom ſkal nedbrydes ligeſaavel, ſom man har giort det paa de andre Broer. De ere alle Stoere, og koſtbare, men iſær *St. Michels*, ſom er umaadelig breed. Paa den anden Side af *pont neuf*, er *pont Royal* i Nærheden af *Tuillerierne*. — Den Strækning ſom man overſeer paa denne Hovedbroe er ſaa lang, at Öiet taber ſig i en Taage.

L'Op-

L'Optimiſte, et elſket Stykke i 5 Acter af *Colin d'Archinville*, ſkulde opföres, og vi gik ſtrax efter Maaltiidet til *Comedie Françoiſe*. Denne var omtrent den ſextende Foreſtilling, og Tillöbet dog lige ſtoert. — *Mollé*, den förſte Skueſpiller i Comedien, og den Fornemmeſte iblandt Inſtructeurerne, havde Hovedrollen. — Alt nok, for at trække Folk! — Min Journal melder intet om dette Stykke, ſaavel ſom adſkillige andre, da en vis Aftale imellem mig og *Roſing*, lettede mit Arbeide for ſaa vidt, at jeg blot vilde indſkrænke mig til Detail over Opera og Operette; men noget længer frem, kunde jeg ikke tie med min Dom, og da vil Læſeren finde, at jeg ikke forbigaaer meget, — i det mindſte ikke det Vigtige, — eller Anmærkningsværdige. — Det er aldrig gavnligt, at dömme for tidlig; — altſaa vil jeg ſee fleere Roller af *Mollé*, förend jeg vover at befatte mig med en Critik over hans Skueſpiller-Navn og Rang. Ventelig giver Anciennitet ved Theatret, og hans eengang afgiordte ſtoere Renomé ham den Tilladelſe, at kunde giöre,

giöre hvad han vil, og at paaſtaae Bifald for alle Roller; — men her ſkuffede han os i vort Haab. — Virkelig at misforſtaae en Rolle ſaaledes, holdt jeg ikke for mueligt, og at vilde misforſtaae den, ikke for anſtændigt; — altſaa var *Mollé* mig ganſke ubegribelig i Aften. — Den *ſande Gode Vanhove*, ſom ſpilte *Moraliſten* fortreffelig, blev næſten ikke bemærket. — Hvorfor? — Man ſpörge Nationen! — Til Efterſtykke havde vi: *Le Grondeur* i 3 Acter. Et Intrigue Stykke, ſom giorde megen Virkning. — Hovedrollen ſpilte en umaadelig tyk Mand, *Deſeſſarts*, til Fuldkommenhed. Denne har retireret, og lever af en anſeelig Penſion, men elſker Theatret ſaa höit, at han endnu ſpiller meget ofte, og fortiener al det Bifald han faaer, rigelig. — *Du Gazon*, *Previlles* Eftermand, udmærkede ſig særdeles i Tienerrollen, hvori han ſpilte tillige en forklæd Dandſemeſter med utroelig Lethed. Saa meget meere faldt dette i Öinene, da han i *Optimiſten* havde udfört en *gammel* Tieners Rolle meſterlig. En forunderlig

Ting

Ting lagde jeg Mærke til. — Alle Skuespillere af den förste Classe ere klædde i Flöiel, hvad enten de forestille en Herre, Tiener eller Staader. — Aarsagen kan man let giette, thi, da enhver Rolle er et Par gange doubleret, saa kræver Forfængeligheden, at Fremmede, som ikke kiende Personerne af Navn, paa deres Klæder kan see, enten de ere af förste eller sidste Classe. — I Henseende til Machineriet finder jeg fornödent at anmærke: Et Uveir, som forekom i det förste Stykke, fordi det ikke paa nogen Maade kan staae ved Siden af vores *Nielsens* nye opfundne. — Dragterne vare meget simple i Costume, men prægtige i Henseende til Etoffene. Intet Mesquin, — intet Saloppe seer man i Paaklædningen. — Til Aften spiiste vi i *Hôtel d'Espagne* lige over for vores Boelig, hos en Restaurateur, spadserede siden i *Palais Royal*, og gik saa, trætte af denne Dags mange Tourer, hiem.

Onsdagen den 4de Junii. *Laurent* var kommen tilbage, og vi besögte ham strax. Mand, Kone, Sön, og hans lille

Engel

Engel af Køene, vare alle forekommende, og glædede dem inderlig over vores Ankomst. De vilde beholde os, men vi skulde spiise hos *Magister von Haven*, og maatte altsaa frabede os denne Invitation. I Henseende til frie Entree paa Comedie Françoise fik vi den Tröst, at han vilde tale med *Mr. Mollé* som Directeuren, for, om mueligt, at forskaffe os den tillige med Tilladelsen, at kunde bivaane *l'Ecole de Declamation*, som Tilskuere. — Justiceraad *Hvass*, som for nærværende Tiid opholder sig i *Paris*, modtoeg os ikke mindre med megen Artighed, som Landsmænd og Dyrkere af en Konst, endnu bestandig i et kiært Minde hos ham. — *Mons. de Lessert*, (Banquieren,) traf vi ogsaa i Dag, hævede Penge, og gik saa hiem, for at afhente vores *Saabye*, som alt begyndte at föle Virkningen af det *Pariser Vand*. Vi toeg en Fiacre, — Vogne, som befordre hurtig, men see stygge ud, og næsten knuse Ribbeenene, — og kiörte til *von Haven*. — Conversationen her var meget behagelig. Patriotismus krydrede Maaltidet, og med

Haand

Haand og Mund maatte vi love, at ſpiiſe med dem engang om Ugen. — Uenige om, hvilket Skueſpil vi ſkulde beſöge, da Klokken allerede var 4 og en halv, valgde vi par Curioſité: *Les grands Danſeurs du Roi*, eller: *le Spectacle de Nicolet*, et Theatre paa *Boulevarden*, hvor daglig ſpilles for fuldt Huus; det forſtaaer ſig ſelv, at den ſtörſte Deel er Pöbel. — Lyſten fik vi ſtyret; men ogſaa dette maatte ſees. Huuſet er næſten ſaa ſtoert, ſom det Danſke, og ganſke beqvemt indrettet. Machineriet tilveiebringer mechaniſke Forandringer, ſom ere nödvendige til Forvandlingerne i deres Arlequinader, og fortiene Beundring. — Machiniſten paa dette Theatre maae være en ſtoer Mechanicus, for at kunde giöre ſaa ſtoere Ting med den Accurateſſe, med den ntroelige Geſvindighed. — Her ſpilles altiid mange ſmaae Stykker, men ſielden noget ſundt og godt. Imellem Stykker og Acter ſees forſkiellige *Virtuoſer*: paa *Tambourin*, paa ſlap og ſtiv Linie, *Voltigeurs*, o. ſ. v. — Et ſtoert Stykke opförte de, ſom

kaldtes:

kaldtes: *l'occupation du Royaume des Armeniens.* Sujettet er elendigt; ſammenſat af Pantomime, Dialogue, Mono- og Duo-Drama. Muſiken dertil var af Zemire og Azor, Deſerteuren, og — Gud veed hvoraf ellers! Beleiringen var meget god, og ſaa naturlig, ſom den kunde foreſtilles paa et ſaadant Theatre. Man fyrede med Kanoner, kaſtede Bomber, beſteeg Muurene, attaquerte med Heftighed, og ikke fielden ſaae man intereſſante Grupper. Iſær fægtede Heltinden i Stykket, et ungt Fruentimmer, klæd ſom Zarine, ſom en Löve. — Til Slutning kom en Entrée. En deilig Pige dandſede Solo; — ſaaledes, at jeg ikke veed, om jeg ſkal bedömme hende med Danſk Patriotismus, eller — efter hendes Talents Værd. — NB. dette var *Nicolets* Theatre, og ikke Eet af de Stoere. Næſten en Miil maatte vi gaae, förend vi naaede *Palais Royal,* og der ſpiiſte vi hos en Reſtaurateur. —

Torsdagen den 5te Junii. — Juſticeraad *Hvaſs* giorde ſin Viſite, og glædede os

med

med ſin varme Enthuſiasme for Skueſpil. — Siden efter beſögte jeg den berömte *Wille*, Kobberſtikker, og Raad ved det franſke Konſt-Academie, ſom er i *Louvre*. Han omfavnede i mig min Fader, hans gamle Ven, og min Broder, ſom endnu var ham i friſk Minde. — Uden at ſpörge om Navnet, kiendte han mig ſtrax, og bad mig, at komme meget ofte, for at tale med ham om en Familie, ſom intereſſerte ham ſaa meget. — Hvor ſmigrende var ikke denne Modtagelſe af ſaa agtværdig en Mand, ſom glad tilbagekaldte ſin Ungdoms Tiid, for at fornye Erindringen af det varige Venſkab imellem ham og min Fader! — og hvor mange fornöielige Timer ſpaaede jeg mig ikke af hans Omgang! Til Middag ſpiiſte vi hos *Laurents*. Iblandt andre, var her en ung Normand, og Diſcourſen ved Bordet var ligeſaa behagelig, ſom munter. — Den unge Kone er förſt fiorten Aar gammel; et Barn at ſee til, dog — ſom för meldt, en Engel i Omgang. Vi havde foreſadt os at ſee *Le Cid*, af *Corneille*; men — et godt Maaltiid og Luune ſtiæler megen

Tiid, og det blev for ſildigt. — For dog at ſee noget, gik vi til: *Les Varietés amuſantes* i *Palais Royal.* Dette Theatre er i alle Maader ligeſaa ſtoert, ſom det Kiöbenhavnſke, og nydelig decoreret. Lysningen var efter den almindelig antagne gode Smag i *Paris*, ſvag i *Salonen*, og *Brillant* paa Theatret. Mange ſlette Sujets ſaae vi, men Een Actrice, ſom vi med Rette kunde kalde den förſte Franſke vi endnu kiendte, og en Acteur, ſom ſpilte Tiener-Rollen med al den Natur, en Tiener, ſom ikke vil være blot Pudſemager, bör ſpille. — Her opföres kuns ſmaae Stykker i Een, höiſt to Akter. — Saadanne Tre ſaae vi i Aften, og jeg nægter ikke, at det til Slutningen kiedede mig noget, ſtrax efter Een fuldendt Hiſtorie, at tænke ſig ind i en Anden, uden ved Mellem-Akt at have faaet Leilighed til, at glemme den Forige. — Dands finder man ingen ſteds, uden paa den ſtoere Opera; og paa de andre Theatres, kuns i Stykker, ſom nödvendig kræve en Divertiſſement. — Den eneſte Arlequin jeg ſaae i *Paris*, blev ſpillet her af en gam-

gammel Mand, ſom vandt ſtoert Bifald, endſkiönt jeg ikke kunde udmærke det mindſte af alt, hvad han foretoeg ſig. — Maſquen giorde hans ſvage Organ endnu meere uforſtaaelig, og Geſticulationen var ſaa dorſk, at jeg havde ſtoer Lyſt til, at ſige med *Figaro*: *For lutter Gaben kunde man ikke faae Tiid til at pibe.* Huuſet var ligeſaa fuldt ſom alle de andre, og for en ſtoer Deel, af Folk, ſom ſöge den gode Smag; — et Beviis, at den kan findes paa dette Theatre. — I det kiære *Palais Royal* ſpiiſte vi igien, og ſpadſerede til Klokken 11.

Fredagen den 6te Junii. Poſten maatte förſt expederes, og ſiden gik vi til den unge *Laurent*, ſom havde lovet, at före os ind i *det ſtoere Kongelige Bibliotheque.* Det ſtaaer aabent to Gange om Ugen fra 9 til 12. — Her var alt, hvad der hörer til et Bibliotheques ſande Værd. Mængde, Pragt, Orden, ſtoere Værelſer, o. ſ. v. — Ved Indgangen ere Kongelige Sveizere. I det Förſte Apartement ſees adſkillige Modeller af Möller, og Mechaniſke Ting, meget vel forva-

ret i Glas-Casser. — I Særdeleshed var Modellen af *Duc de Chartres Have*, som ligger uden for *Fauxbourg St. Honoré*, værd at lægge Mærke til. — Længer op i Salen stoed Borde, omringede af unge Lærde, Munke, og andre, som læste, eller exerperte Noget af kostbare Værker. — En Abbé har Inspection over denne Sal, og sad ved et Bord for sig selv, i Folianters Selskab, som indeholdt Registret over Bögerne. Man vil meene, at denne, ligesom vores afdöde Statsministre *Thott*, kunde anföre Tome, Pagina, kort sagt: alt, hvad der henhörer endogsaa til det ubetydeligste Værk i hans Sal. — I det andet Apartement saae vi Parnassus, stöbt af Kaaber, paa en Klippe af Træ. Apollo med de Ni Muser præsiderte, og mange gamle og nyere franske Poëter og Autores, saasom: Voltaire, Racine, Corneille, Rousseau, &c: stoede ved Biergets Fod. — I det tredie Apartement vare foruden Böger, som altiid fyldte den eene Væg, mangtoldige Modeller af alle muelige Professioner, og de dertil behövende

Reed-

Reedſkaber, ſaaſom: Snedker, Smed, Portemager, Dreier, o. ſ. v. — ogſaa et Anatomie-Kammer. — Saaledes var et Værelſe efter det andet, opfyldt med ſin Videnſkab, og ſin Deel af Konſter og Manufacturer. I et Sideværelſe, tvende Etager höit, ſaae vi de ſtörſte Globi, Europa eier, Terreſtris og Coeleſtis. — Jeg kan ikke ſige det med Vished; men — under Ti Alen i Diameter, havde ingen af diſſe. — Paa den anden Side af Gaarden viiſte man os et Gallerie med utallige Kobberſtykker, — alle giemte i Folianter. — En af de Inſpectionshavende hörte at vi vare Danſke, og gav os derfore förſt: en ſtoer Samling af Danſke Konger, Lærde, Adels- og Krigsmænd. — Galant af ham, og ſmigrende for vores patriotiſke Siæle! — Klokken var 12, og altſaa Tiiden forlöben. — Herfra gik vi til *Tuillerierne*. — Slottet er ſtoert, men gammelt, og har en herlig, ſaa almindelig bekiendt Have, med ſkiönne grupperede Figurer, og en Fontaine, ſom ſprang, men kuns i almindelig Höide og Tykkelſe. —

En deilig Skov ligger ved Haven, og er særdeles beqvem, da der ellers ikke findes et eeneste skyggefuldt Sted. — Uden for, paa Veien til *les champs Elisées*, staaer Statue Equestre af *Louis XV*, paa en superbe Piedestalle. — Skiönt er dette Værk, og ligner meget nöie vores *Frederichs* paa Amalienborg; men — Dennes Fuldkommenhed er efter mine Tanker dog Större. — Hos Justiceraad *Hvass* spiiste vi til Middag i Familie-Selskab, for ikke at genere Samtalen, og skyndte os strax efter Maaltidet, med at gaae til *la grande Opera*. — Da det endnu var temmelig tidlig, besaae vi Foyéen, en prægtig Stue med smaae Sideværelser, decoreret og meubleret i beste Smag, med indmuurede Spegle, Ottomaner, Lænestoele &c. En Caffétier opvarter her med alle muelige Rafraichissements. — Klokken 6 præcise begyndte Operen *Oedipe à Colonne*; Musiken af *Sacchini*. — Förste Gang havde vi kuns hört og seet Doubler og Tripler i Sang og Dands, og syntes dog, at det var meget godt; men i Dag spilte fleere af de Förste,

og

og det var noget ganſke andet. *Cheron* udförte ſin Rolle ſom den blinde *Oedipus*, med Sandhed og ſaa megen Varme, at han ofte rörte Hierret. Desuden declamerte han Recitativerne fortreffelig med ſin herlige Basſtemme. Han var klæd i Guul og Ponceauröd Atlaſkes Drapperie. — Hans Datter *Antigona*, *Madame Cheron*; en liden, meget intereſſant Kone. Geſticulationen er affecteret og ofte monoton, men Anſigt og Öine bruger hun meſterlig. Med hendes Fader har hun meeſt at beſtille, og man ſpoerer tydelig, at diſſe To ſtudere ſammen. Stemmen var ſtærk og reen, og Executionen af Muſiken præciſe. — *Kongen*, *Hr. Giardini*. Den förſte Tenor, vi endnu havde hört. Hans Smag var ſimpel, men ſkiön. Det havde han tilfælleds med de fleeſte franſke Sangere, at han ikke kunde bære ſin Stemme i udholdende Toner. — *Oedips Sön*, *Mr. L'Ainé*, ſkulde være den förſte Tenoriſt; men han var langt fra ikke *Giardini*. En ſtærk, beſtandig bævende Stemme, og Actionen lutter Svulſt. — Viſt nok

havde han megen Fölelse, saa længe Ansigtet allene maatte raade; men saasnart det kom til Heftighed i Armbevægelser, saa krympede han sig som en Orm. Dog — hvem veed, om ikke Skuespilleren ofte, imod egen Overbeviisning overdriver, af Föielighed mod Nationen? — *Mademoiselle Audinot* var Prindsessens Forrröelige, og sang en smuk Arie ret nydelig. *Prindsessen;* den samme, som spilte Elskerinden i *Caravanen*; men — ved Siden af *Mad. Cheron* faldt hun reent bort. — Chorene i Stykket vare som sædvanlig, fortreffelig besatte. — Decorationerne i Förste Act: En stoer Skov. I Baggrunden saae man et Tempel, som aabnedes engang ved Offeret, og hvoraf Eumeniderne kastede en gruelig Ild. I Anden Act forsvandt Templet, og i dets Sted kom Bierge frem i Baggrunden, og Træer op af Jorden. Her vankede *Oedip* med sin Datter. I Tredie Act: En overmaade prægtig Sal med Colonner. — Musiken er, som *Sacchinis* i Almindelighed, meget cantable, paa nogle cromatiske accompagnerede Recitativer nær;

men

men — naar Componiſten treffer for ſaa muſikalſke Sangere, ſaa ſavnes intet i Harmoniens ſvære Gange. — Orcheſtret beundrede jeg i Aften endnu meere end forſte Gang, og — ſaaledes vil enhver Foreſtilling viſt opvække nye Fölelſer hos mig. —

Löverdagen den 7de Junii. Den unge Laurent havde loved, at *introducere* os i *l'Ecole Royale de Declamation*, og vi hentede ham henimod Kl. 10. — Övelſerne holdes paa et lidet Theatre, i alle Maader ſaaledes indrettet i *Miniature*, ſom et Stoert, paa det Eleverne kan faae *le plancher*, ſom Franſkmanden kalder det, eller: — i Tide vænne dem til, at ſtaae og gaae naturligt paa Skuepladſen. — Unge Skuefpillere af begge Kiön, ſom endnu trænge til Inſtruction, og Begyndere forſamle ſig her, under *Moltés*, *Fleurys* og *Du Gazons* Veiledning, ſom hver have ſin beſtemte Dag om Ugen. — Nogle gamle Acteurs og Actricer bivaane Övelſerne, ſom vare fra 10 til 2, hver Tirsdag, Torsdag og Löverdag. — Antallet var ſtoert, og de fleeſte af Sujetterne duelige,

i det mindſte ſaae jeg endogſaa hos Begynderne, at de lagde Planen til det franſke Publici Favorit - Smag, Tragedien; og i denne — megen Convulſion og Contorſion. — *Dugazon* inſtruerte i Dag. han loed dem repetere enkelte Scener hiſt og her, og giorde idelig Anmærkninger over Organ, Declamation, og Geſticulation, kort ſagt: overgik ingen Feil ubemærket. — Kuns een betydelig Indvending havde jeg ſtoer Lyſt til at giöre. — Ofte loed han dem forandre gale Steder og forkeerte Bevægelſer; men — ſielden ſagde han dem Grunden til Forandringerne, — dannede dem altſaa meere til Machiner, end til fornuftige Raiſonneurs. — Diſſe fiire Timer flöi haſtig bort, og — kunde de vel andet? — i Selſkab med ſaa mange intereſſante Piger, ſom alle foreenede den ſömmeligſte Anſtændighed med National-Munterhed? — *Dugazon* ſelv overgik i Höflighed vores Forventning, og önſkede iblandt andet, at kunde tale det Danſke Sprog ſaa godt, ſom vi det Franſke. — Vi havde foreſat os, i Dag at beſöge et fremmet

Skue-

Skuespil: *Les Italiens*; og skyndte os derfor til Bords. Dette Spectacle har længe været yndet af *Pariserne*, fordi man her kan see saavel smaae Comedier, som Operetter; men — Cabalen, tildeels paa Theatret, tildeels uden fore, har omsider dreven det til Partier, og nu maae Stykkerne yndes, ifald Huuset skal være fuldt. — Det forekom mig større end de andre, ventelig fordi det er smallere. — Höiden er 6 Etager. Platfonden ikke hvælved. I Midten af Parterret hænger en stoer Lysekrone med en Circle af 42 Lys. — Salonen er afdeelt i Amphitheatre, Parterre, og Parterre Noble. — Orchestret bestaaer kuns af omtrent 40 Musici, men — enhver af disse giör sin Pligt under en herlig Concertmesters Anförsel, — som brav Karl. — Det förste Stykke var: *Anaxamandre*, et elendigt Foster i een Act. Det lignede en vis: *uforsigtig Forsigtighed* i saa höi en Grad, at jeg næsten vilde have vædded paa, at det var en Oversættelse af denne. — Decorationen var superbe. En tyk Skov paa begge Sider; i Fonden Pallas's Tempel med

trans-

transpirante Vinduer. Endog Loft-Stykkerne vare ſaaledes udhuggede og malede, at de ſaae ud ſom Lövværk. — Endſkiönt dette Stykke var maadeligt, ſaa mærkede jeg dog paa Skuespillerne, at den gode Natur maaskee vilde findes her i langt höiere Grad, end paa Comedie Françoiſe. — Men nu det, ſom egentlig tilfredsſtillede vores Forventning, var: *Les Sargines*, en Operette i 4 Acter; et ypperligt Theater-Stykke i alle Henſeender. Muſiken, Sang, Action, Machinerie, Statiſterie, Decorationer, Orcheſtre, — kort ſagt: Alt, var her ikke alleene meget godt, men ſtoert tildeels. — I förſte Act ſaae man en fortreffelig Landsbye i Baggrunden, ſom dannede et Perſpective i det Uendelige. I tredie Act foreſtiltes en prægtig Colonne-Sal. Ved en Side ſtoed *Carl den Stoere*, Konge af Frankerige, paa en Piedeſtalle. — En frappant Scene i denne Act var den, da Kongen giorde den unge Sargine til Ridder, gav ham ſit Sværd, lagde ſin Hielm ved Foden af *Carls Statue*, og opfordrede det heele Fölge af Drabanter og Generaler

raler, knælende tillige med ham, at tilſværge *Carl* Tapperhed i det foreſtaaende Slag. — I fierde Act, den ſamme Landsbye, ſom i Förſte. — Fienden ſatte Ild paa Huuſene; diſſe brændte i lys Lue, og i Forgrunden marcherede tvende Armeer imod hinanden, for at levere en Bataille. Alt dette gik ſaa ordentligt, og var ſaa nöiagtig övet, at man tænkde ſig midt ind i Faren. Iſær udmærkede *Madame Dugazon* — Prindſeſſen, forelſket i den unge Sargine, og klæd i Harniſk, for at deele Skiæbne med ſin Elſker, ſig i at fægte, undertiden imod tre eller fire paa eengang. — Af Armeerne faldt mange Döde hen paa Valpladſen, og de Levende ſpadſerede uden Skaanſel over dem. Da Landsbyen brændte, giorde den ſtoere Forvirring af Huuseierne, hvoriblandt nogle kom ud med to Börn under Armene, — af andre, ſom flöi forvildede omkring med udſlagne Haar, og omſider af den heele Landsbye, ſom ſtyrtede ned til Jorden, og anraabte Himlen om Redning, — den ypperligſte Virkning. — Hiertet blev ſaa

angre-

angrebet, at enhver maatte tage Deel i Handlingen, og det umaadelige Bifald disse Groupper vandt, vidnede noksom om den nöiagtigste Naturens Efterlignelse paa Theatret. — I Bonde-Scenen udmærkede sig den *lille Renaud*, en Söster af den i *Paris* saa bekiendte Sangerinde, og *Mademoiselle Carline*, Publici Yndling paa dette Theatre. Denne Pige spiller i Almindelighed de Elsker-Roller, hvortil Mandfolkene ere for stoere, og i dette Stykke var hun saa naturlig, saa naiv, at ingen virkelig Dreng kunde have giört det bedre. — Disse unge Bönders Fader var *Mr. Genard*, en komisk Patron, med den herligste Bas-Stemme, og megen musikalsk Kundskab. — *Madame Dugazon* — Prindsessen, (Kone til Skuespilleren paa Comedie Françoise,) er en fortreffelig Actrice. Hun har Bryst, en herlig Organ, spiller med Overlæg, Heftighed og Anstand, og synger i Rollens Character. — Hun var klæd i en Italiensk Levite af bruunt Atlask, garneret med breede Guldfryndser, og hviide Arme og Slæb. — Om Halsen og

Beltet

Beltet havde hun Smykker af Metal, ſom hængde langs ned, og ſaae overmaade brillant ud. — *Den unge Sargine*, *Mr. Michu.* Man kan ikke ſee en deiligere Skabning, end hans, og med megen Ild ſpilte han ſin Rolle. Stemmen er desuden klar og god, endſkiönt Smagen ikke maae lignes ved *Giardinis* paa den ſtoere Opera. I en Quartet vidſte *Michu* og *Mad. Dugazon* ſaa vel at lokke Hemmeligheden om den meeſt brændende Kiærlighed fra hinanden, imedens hendes Fortroelige og den gamle Bonde havde andre Aftaler at giöre, at jeg tavs beundrede dem begge. — *Kongen*, *Mr. Philippe.* Han havde en herlig Figur og god Anſtand. Ellers forekom han mig noget for levende og flygtig ſom Konge; — imidlertiid var Virkningen af dette Væſen fordeelagtig. Ogſaa her fandt vi en Samling af Choriſter, ſkiönt ikke ſaa mange, dog lige ſaa faſte og præciſe, ſom de i *l'Academie Royale.* — Klædedragterne vare ſuperbe. Alle Perſoners i den Kongelige Fölge af Atlaſk, og Böndernes af Silke. — *Armeen* ſaae noget mesquin ud med de graae,

antique

antique Curaſſer. — Muſiken i ſig ſelv var fortreffelig, og i Henſeende til Executionen i Orcheſtret giorde jeg en Anmærkning, ſaa meget nyere for mig, ſom jeg i *Kiöbenhavn* var overbeviiſt om det Modſadte. — *Anföreren* holdt beſtandig Öie med *Sangeren*, og — var denne ſvag, ſaa vidſte han ſaa vel at give efter, og at faae de andre Muſici med ſig, at Publicum ſielden mærkede de paa Theatret indlöbende Feil. — Desuden blev Syngeſtemmen altiid accompagneret meget piano; Ritornellerne derimod udfördes med Orcheſtrets heele Styrke. — En Föielighed, ligeſaa billig imod Sangeren, ſom behagelig for Tilhöreren. —

Söndagen den 8de Junii. En Deel af Formiddagen gik bort ved at correſpondere med *Directionen* og *Schwarz*, og Reſten fordrev jeg meget behagelig hos *Wille*. Han vilde, at jeg ſkulde blive; men — *Iphigenie en Tauride* af *Gluck* ſkulde opföres, og af Frygt for at komme for ſildig der, frabad jeg mig det. — Den unge *Laurent*, altiid meget tienſtagtig, viiſte os forſt omkring paa

Thea-

Theatret. Det er overmaade ſtoert; Couliſſerne i det mindſte dobbelt ſaa höie, ſom vores. — Hullerne, ſom de gaae i, ere ſaa ſmalle, at hverken Födderne kan dumpe ned, eller nogen Trækvind komme op af dem. — For Reſten var der intet Mærkeligt at ſee i Henſeende til Maſkin-Væſenet; man er overalt ikke meget for at meddeele Fremmede de Indretninger, ſom med nogen Grund kan formodes ikke at være bekiendte andenſteds. — Operiſternes og Dandſernes Kammere ere temmelig ſtoere, og nydelig decorerte, og til Foyer har de en Sal, ſom i alle Maader ſvarer til Garderobens Orden og Pragt. — Henimod Klokken 5 gik vi ned i Parterret, for at bemægtige os den Plads, hvor vi ſtaaende maatte ſvede til Klokken 9 og en halv; thi der blev ſaa fuldt, at man ikke kunde röre et Lem. Omſider begyndte dette höitidelige Stykke med et Uveir. Dækket gik op, og man ſaae i Forgrunden en Colonade; i Baggrunden et Luftdække og en ſtoer Söe. Det lynede længe, og nu ſteege Skyer ned fra

Luften, ſom mörknede lidt efter lidt. Lynilden toeg til, og rædſelfuld glimrede den igiennem de tykke Skyer. *Iphigenie* med ſine Præſtinder, alle omtrent klædde, ſom i *Cora*, i hviide Klæder med blaa Belter og nedhængende Skiærf, kom nu frem og ſang et ypperligt Chor. — *Mad. Gavaudan* ſpilte i Aften Hovedrollen. Hun havde et overmaade ſtærkt Bryſt, men var ikke meget faſt i Muſiken. *Kong Thoas*, *Mr. Moreau*; en ubehagelig ſkrigende Stemme. Hans Aktion var heftig nok, men — mig gefaldt han ikke. — *Oreſte*, *Mr. Laïs*; hans ypperlige Bas-Stemme giorde ligeſaa god Virkning, ſom det vel udtænkte Spil. Den Scene hvor han ligger paa Steenen og drömmer, da Aanderne med Fakler, og Vagten omringe ham, giorde han i mine Tanker meſterlig. Han var overmaade heftig, men glemte aldrig over Aktionen den ſvære Intonation. — Da *Pylades* blev revet bort, ſteeg han fra Bedrövelſe til den yderſte Grad af Raſerie, indtil Kræfterne omſider ſvækkedes ſaa aldeeles, at han blev afmægtig.

Py-

— *Pylades, M. l'Arrivé.* Med al den Umage han giorde ſig, med al den Paſſion i Anſigtet og Heftighed i alle Bevægelſer, kunde jeg dog ikke taale ham ved Siden af *Lais*. Det *cantable* i Sangen kunde ikke höres, og det Paſſioneerte var umaneerlig ſkrigende og bævende. — Den ligeſaa ſvære ſom fortreffelige Muſique gik paa et Haar præciſe. — Iblant Chorene, frappeerte mig iſær det, hvor *Thoas* og hans Fölge komme med klingende Spil i förſte Akt, og de dandſende *Furier* före *Oreſt* og *Pylades* lænkede ind paa Skuepladſen. — Denne Entrée var fuld af Handling, ſom, beſtandig afvæxlende, fuldkommen ſtemte med Digter og Componiſt. Den unge *Laurent* dandſede en *furieux Pas de trois* uforbederlig, og mimeerte herlig. — En ſaadan Geſvindighed og Præciſion kiendte jeg ikke endnu. — Han er den Förſte i dette Fag, og kan beregne ſine Indkomſter til Sex Tuſinde Livres. — Decorationen i anden Akt, var et Fængſel. — Rædſomt nok, men *Pellys* Begravelſer i Semiramis, ſom vi bruge til Fængſel i Medi-

ceerne, overgaaer dette i höi Grad. — I Tredie Akt: Forgaarden til Præſtindernes Tempel; og i Fierde Akt Templet ſelv med et Alter og Guddommen. Da *Pylades* i denne Akt dræbte *Thoas*, ſom forfulgde den af *Iphigenie* og Præſtinderne beſkyttede *Oreſtes*, ſaae man en Decoration, hvis Lige ikke kan være til. Det heele Theater blev forvandlet til Skyer, ſom langſom ſteeg ned fra Luften, og kom frem af Couliſſerne. — *Diana* ſad majeſtætiſk i den meeſt glimrende Pragt midt i Skyerne, og kom ned fra ſaadan en Höide, at hun ſaae ganſke liden ud. — Paa ſamme Maade foer hun op igien, og med hende forſvandt Skyerne.—Jeg glemmer aldrig dette Machinerie og denne ypperlige Perſpective. Ikke eet Toug var til Syne, og höitidelig langſom kom denne Luft-Decoration frem;— ſaa naturlig,ſom et foreſtaaende Uveir ſtiger op af Horizonten, og lidt efter lidt mörkner den klare Himmel. — Efter Operen, blev Balletten *Deſerteuren* opfört. — Sujettet er netop det ſamme, ſom i Syngeſtykket. I Henſeende til Pantomimen

giorde

giorde jeg den Anmærkning: at de Franſke Dandſere ikkuns marquere alt, hvad der hörer til Handlingen, for ikke at ſlappe Nerverne til Dandſen, ſom beſtandig holdes for Hovedſagen. — *Gardell* var *Alaric*, og *Guimard* — *Louiſe*. De forſkiellige Decorationer udmærkede ſig ſærdeles. — Den Förſte var en herlig Egn i Baggrunden. — Igiennem en ſtoer Broe, bygget over Klipper, ſaaes i Perſpective en Flod, og — ligeſom af Solen oplyſte, blomſtrende Agere. Paa Broen blev *Alaric* attaqueret af Vagten, og forſvarede ſig længe, fægtende imod Fiire. — Det ſaae ligeſaa godt, ſom farligt ud; thi, da næſten enhver Franſkmand fægter godt, ſaa iagttages alting baade i Angreb og Forſvar meget nöie. Fængſelet i Anden Akt havde virkelige, med Jern beſlagne Dörre, Trapper til Op- og Nedgang, og, kort ſagt: — alle, endog de Mindſte, naturlige Attributa. — Kongens Leier, hvor *Loviſe* kommer og beder om Naade, (en hos os ukiendt Scene,) var pompeux i alle Maader. Den ſidſte Decoration var en Söehavn med

ſtoere Skibe, og paa hiin Side af Canalen en Bye i Perſpective. — Om Dandſen vil jeg kuns ſige to Ord, ſom ſkal blive min uforanderlige Dom. — Den overgaaer alt, hvad jeg hidtil har kaldet Begreb om denne Konſt, — og fortiener daglig ſtörre Beundring. — Altiid glad efter en god Muſik, fandt jeg *Palais Royal* i Aften endnu ſkiönnere end tilforn, og blev der uſædvanlig længe. —

Mandagen den 9 *Junii.* Den unge *Laurent* kom, for at introducere os hos *Mr. Mollé*, ſom modtoeg os meget venſkabelig. Han taelte om Skueſpillerens Værd; om Nödvendigheden, at være Sorgfrie, naar den Konſt ſkulde dyrkes; — om Originaler og Overſættelſer; — med eet Ord: Diſcourſen ſvarede til Konſten. — Af ſig ſelv tilböd han os frie Entrée, og — til Beviis paa det franſke Galanterie, ſagde han: *c'eſt le moins, en quoi on peut favoriſer des aimables etrangers, & ſurtout ſes camerades.* — Til Lykke for os holdt vi det ſtrax for en Compliment; thi — Folgen viiſte, at vi ikke

havde

havde taget feil, og Pungen maatte ſtedſe være villig til, at forſkaffe os Entrée. — *Dugazon* fandt vi ikke hiemme, og gik nu ud paa Eventyr. — Underveis ſaae vi *la Cathedrale*, eller *l'Egliſe de Nôtre Dame.* En overmaade ſtoer og höitidelig Bygning. Meget gode Malerier, ſom indeholde Bibelſke Hiſtorier, hænge overalt paa Muurene. — Choret allene er ſaa vidtlöftigt, ſom den ſtörſte Kirke hos os. — Man fortalte, at de Geiſtliges Antal, ſom læſe Meſſer i de her værende utallige ſmaae Kapeller, belöber ſig til Toe Hundrede. — Midt paa Kirkegulvet ſaaes en indelukket Stoel paa en Forhöining, hvor en *ſoeur d'Ecole* ſtoed i ſin Nonnedragt, omringet af 10 ſmaae Piger af *l'hôtel des enfants trouvées*, ſom idelig raabte til de Forbigaaende: *ou eſt mon Papa? ou Maman?* Dette foranledigede os til, at ſee Stiftelſen i Nærheden af Kirken. Vi kom ind i en Sal, hvor der vare meere end 50 Vugger, og i de fleeſte af diſſe, nyfödde Börn. — Et rörende Syn! *La ſoeur d'ecole*, et Fruentimmer, hvis Anſigt vidnede om den

inderligſte Godhed, fortalte, at man ofte i een Time bragte 35 Börn, og at Stiftelſen for nærværende Tiid havde 17400 i Koſt hos Bönderfolk paa Landet. — Hvilken ypperlig Indretning for de mangfoldige Börn, hvoraf ellers den ſtörſte Deel maatte döe, ſaaſnart de kom til Verden! — At den ſtrengeſte Orden og Reenlighed herſker her, kan man let foreſtille ſig. — Ikke ſom Pligt, men af Medlidenhed, lægges ved Udgangen en ringe Gave, f. E. 24 Sous paa et Tallerken. — Herfra gik vi til *l'Egliſe St. Genevieve*, ſom allerede har ſtaaet i Bygning i 30 Aar, og ventelig bliver den förſt færdig efter tre Aar. Dette er det ſtörſte Monument, jeg endnu har ſeet. — Colonnerne af Façaden ere ſaa konſtige, at man i det heele *Paris* ikke finder Mage til dem. Under Jorden bliver indrettet en Kirke, i alle Maader, ſom den, oven over. — Pengemangel har voldet, at man undertiden maatte ſtandſe med Bygningen, da denne Munke-Orden ikke er ſaa riig, at den, uden Regieringens eller offentlige Fonds Hielp,

kunde

kunde fuldföre en alt for vidtlöftig Plan. — Vi ſpiiſte hiemme, og forföiede os, ſaaſnart mueligt, til Comedie Françoiſe, hvor *la Coquette corrigée* i Fem Acter af *Delanoue*, og *le Somnambule* i Een Act ſkulde opföres. Det Förſte Stykke gik i det Heele ſaa godt, og blev ſaa ſiint ſpillet, at man maatte glæde ſig. — *Coquetten*, *Mademoiſelle Contat*; — maaſkee den eeneſte dette Theater eier, ſom er i Stand til, at udföre ſlige Roller med det Studium, den Delicateſſe, og fortryllende Exterieur! — Dertil bidrog hendes ualmindelige Skiönhed og ſmagfulde Paaklædning, ikke lidet. Man behöver kuns at ſee hende, for at giöre ſig et Begreb om den fuldkomne *Suzon* i *Figaros Giftermaal*. — *Orphiſe*, hendes Tante, *Mad. Raucourt*; Hun foreenede Anſtand med Alvorlighed i Omgang med *Julie*, og med dennes Elſker *Clitandre*, — en ædel Raiſonneur, — vedligeholdt hun ſtedſe den elſkværdige Overtalelſe, at bære over med *Julies* Feil. — *Clitandre*, *Mr. Mollé*. At han forſtoed ſin Rolle, derpaa maae man ikke tvivle; men —

det tör jeg ſige, at den ikke klædde ham. Den Ædelhed, Forfatteren har lagt i Caracteren, mærkede jeg kuns lidt til, og — ſom oftest udartede Geſticulation og Declamation til det, hvad man hos enhver anden Skuespiller, uden Skaanſel, vilde kalde Buffonade; men — denne Mands Renomé giver Privilegia, ſom det ſynes; — og meere Tiid behövedes, for at bedömme, om diſſe bör kaldes excluſiva, eller, om enhver Skuespiller med god Samvittighed kan ſtræbe efter at faae de ſamme. — *Marquien*, et ungt Menneſke af Declamations-Skoelen, ſom nyelig havde debuteret offentlig. Efter Stykket ſkal han være en munter, flygtig Spradebaſſe, ſom *Julie* kan attachere ſig til; men denne var frygtſom, og vel ung, ikke for Caracteren, men for at forſtaae den med al dens Fiinhed. — *Roſette*, *Mad. Jolie*; en intereſſant liden Soubrette. — Sandhed, Anſtand og Munterhed ledſagede enhver Replique, ethvert Skridt hun giorde. At Klædedragterne i et Stykke ſom dette, maatte være prægtige, og at det Franſke

Theatre

Theatre hverken ſparer, eller bör ſpare paa Udgifter, hvor Pragt behöves, — det er en ligeſaa bekiendt, ſom afgiort Sag. — Det andet Stykke: *Le Somnabule. Mr. St. Fal,* havde Hovedrollen. Den förſte Scene, hvor han rider, og forſegler Brevet, giorde han meſterlig; men i den Sidſte ſprang han omkring ſom en Hane, og peeb ſom en Rotte. — Hvad det ſkulde betyde, veed jeg ikke. Den *Gamle;* — *Deſeſſarts*; var — ſom ſædvanlig, meget god; tillige paſſede hans uhyre Tykkelſe ikke ilde til denne Rolle. — *Konen, Mad. Chaſſé*, ſpilte fortreffelig, og fulgde Naturen overalt. — Over denne Aftens Decoration faldt jeg i Forundring. Den var den Samme i begge Stykker, ogſaa i Henſeende til Meublerne. — Aarſagen til en ſaadan Monotonie fik jeg ikke at vide. — *Le jardin de Luxembourg* ligger tæt ved dette Theatre. Vi ſpadſerede förſt omkring i de ſkyggefulde Alleer, og ſpiiſte ſaa hos Sveizeren, ſom her, ſaavel ſom i de fleeſte Kongelige Lyſtſlotte, har det Privilegium, at være Reſtaurateur.

Tirs-

Tirsdagen den 10 *Junii.* En god Ven fra Kiöbenhavn, *Meier*, havde faaet vores Ophold at viide, og besögte os. — Vel bekiendt med min Broders Venner, *Rinderhagen* & *Winther*, og *Ancherſen*, alle tre Juveleers og Danſke Mænd, förte han mig hen til dem. — Naturligviis maatte det glæde mig meget, ogſaa hos diſſe Landsmænd at erfare, at min Broders Navn var i kiær Erindring; og Gieſtfrihedens Lov, ſom i *Paris* paalægger enhver Fremmed den Pligt, ubuden at indfinde ſig ſaa ofte man vil, i de Huuſe, hvor man eengang har giort Viſite, blev mig ſtrax bekiendtgiort til behagelig Underretning. — I *Palais Royal* fandt jeg *Roſing*. — Vi examineerte alle Boutiquer nöie uden at kiöbe noget, og læſte Aviſer i *Caffé de Chartres;* et Caffé-huus, hvor alle Udlændinger have deres Samlingsplads. — Efter Maaltidet havde vi atter Haſtværk, for at faae gode Pladſe til *Corneilles le Cid*, Tragedie i 5 Acter. Ikke ventede jeg, at denne ſkulde gefalde mig bedre, end *Zayre*, og dog var det virkelig

ſaa.

ſaa. — *Chimene*; (*des Garçins*) ſpilte rigtig, og mindre ſvulſtig, end *Zayre*. — Mange Steder giorde hun ypperlig; men iſær, hvor hun i Fierde Act forlader *Don Rodrigo*, efterat hun Dybtſörgende over Faderens Död, dog ſkiælvende opmuntrede ham til, at vende tilbage ſom Seierherre fra Tvekampen imellem ham og *Don Sange*; — dette Sted var ſaa overordentlig godt declameret, og tillige ſaae man ſaa megen Affect i Anſigtet, ſaa megen Frygt og Tilbageholdenhed i Kroppens Bevægelſer, — at det heele Parterre blev henrevet af Enthuſiasme, og applauderte over i ſem Minuter. — At anföre alle Steder, hvor hun var meere end god, er umueligt. — Kuns ſyntes jeg, at hun i lange Repliquer ſtemte ſig ſtrax for höit, og derved blev lidt monoton, naar hun ſkulde ſtige i Affecten. — *Don Rodrigo*; (*St. Fal.*) — Enten hulkede han for ſtærkt, eller ogſaa faldt han ſaa hovedkulds med Stemmen, at det blev til en ubegribelig Chatering. — Intereſſant var hans Figur til denne Rolle, og prægtig Dragten. —

Kaarde-

Kaarde-Gehænget var af lutter Steene, og over fire Fingere bredt. Desuden havde han en Orden paa Bryſtet, — ſaa brillant, at Glandſen giorde ondt i Öinene. *Don Diego, Rodrigos Fader*; (*Vanhove.*) Man kan ikke foreſtille ſig noget ypperligere, end denne Mand. — Hvor heftig, hvor ædel, hvor öm i Samtale med ſin Sön! — hvor ærbödig i Omgang med Kongen! — hvor faſt, naar det galdt om Æren! — Jeg kalder *Vanhove* det franſke Theaters Ziir. — Afſkrive maatte jeg Rollen, for at anföre udmærkende Steder. — *Kongen* manglede netop alt, hvad der udfordres til ſlig en Rolle. I Stedet for at gaae, löb han; taelte geſvindt, uden Energie, — og Parterret loed ham ogſaa föle tilgavns, hvad han var, og hvad han burde være. — *Don Sange.* (*St. Prix,*) Han ſkreeg og hulkede ikke ſaa meget ſom *Rodrigo*, men havde tvertimod en god naturlig Diction og en födStemme.—Det franſke Parterre kan ikke ret vel taale Natur ved Siden af den, i Tragedier engang indföre Svulſt, og vilde ikke bemærke ham;

dog

dog tvang han det undertiden til, at lade Naturen gaae over Optugtelſen. — Kongens- og Cavalier-Dragterne vare naturligviis Spanſke; af ſort Flöiel, foerede med rödt Atlaſk; — endog Knaphullerne beſatte med Steene. I Hattene havde de röde Plumager, og brugte röde Strömper. — Til Slutning blev *Kiöbmanden i Smyrna* opfört, NB. uden Muſik. — Det hele Stykke holdt jeg for Parodie. Den ſtoere *Dugazon* var *Kaled*; men — intet imod *Gielſtrup*. — *Talmad*, en Eleve fra Deelamations-Skoelen, ſpilte *Dorvals* Rolle med ſand Fölelſe. — Ved Övelſerne ſaae jeg ham repetere nogle ſtærke Scener af *Don Rodrigo* i *le Cid*, og han giorde dem i mine Tanker meget bedre end *St. Fal.* Iblandt de övrige Perſoner fortiener ingen at nævnes, *Amalie* undtagen, fordi hun var ubeſkrivelig ſkiön. — Stykket endte med en Divertiſſement, ſom var ſaa elendig, at det ſmertede os meget, at ſee *dette franſke Skueſpil*, hvor aldrig dandſes, at nedlade ſig til Noget, ſom egentlig henhörte til Fieldeboden. — Decorationen

nen var fortreffelig, og meget paſſende. — Den foreſtillede en Söehavn med ſtoere Skibe i Forgrunden, og mange mindre i Perſpective. — Reſtaurateuren i *Luxembourg* havde opvartet os ſaa godt ſidſt, at vi næſten beſluttede, hver Gang at unde ham vores Skilling, naar vi kom fra *Comedie Françoiſe*, og da man hos diſſe Sveizere har ſit Værelſe for ſig ſelv, ſaa var det os ſaa meget kiærere, der ſtrax at kunde cenſere Stykkerne.

Onsdagen den 11 *Junii.* Franſkmanden er ſaa berömt for ſine Tand-Operationer, at jeg efter min Broders Recomandation til *Mr. Catelan*, opofrede ham denne Morgen. — Manden var af den galante Verden, taelte kuns lidet, men holdt et forfærdeligt Huus med mine ſtakkels Tænder, og raabte ſaa længe: *crachés Monſieur*, indtil jeg næſten beſvimede af Piine, og ikke meere kunde höre Ordet. — Sex Livres betales for denne Spas, og en nye Tand koſter en Louis d'Or. — Hos Legations-Secretaire *Könemann* tilbragte jeg en Time

meget

meget behagelig, og ſpadſerede med Magiſter *von Haven* i Palais Royal til Klokken 2. En Indretning i diſſe Promenader er meget god. Gangene ere fulde af ſmaae Rörſtoele. — For at ſidde paa dem, enten i tre Timer eller i tre Minuter, betaler man til en Kone, ſom gaaer omkring med en Tallerken, to Sous. — Hvilken Leilighed lader vel Franſkmanden gaae unyttet forbi? — og, hvem er ikke vindſkibelig i denne Nation? — *Aux Italiens*, ſkulde *la fauſſe Magie*, og *la Dot*, Operette i 3 Acter, opföres. — I det ſidſte Stykke debuterte *Demoiſelle Cretu*, og i det Förſte ventede vi at höre den bekiendte *Renaud* ſom *Charlotte;* altſaa var Tiden koſtbar. Men — Haabet forſvandt. En *Doubleuſe* ſpilte *Charlottes* Rolle, ventelig, for at hæve Debutantinden i det andet Stykke ſaa meget meere. — I det Heele, blev *la fauſſe Magie* temmelig ſlet ſpillet. *Charlotte* havde en ſvag Stemme, og var uſikker i Muſiquen. — Bravour-Arien gik godt, og dobbelt ſaa geſvindt, ſom hos os. — *Dorimene* (*Mad. Gonthier.*) Hun paatog ſig en *Plie* ſom Gammel Kone, hvilket ventelig er det Retteſte.

I Paaklædningen lignede hun en anſtændig Matrone. *Mondor* var uſel i Action, og pibende i Sang. — *Dorimon*, (*Genard*) den beſte af dem alle. Hans ypperlige Baſs-Stemme, og det komiſke, men ikke overdrevne Spil, vandt beſtandig. — For kort Tid ſiden, vilde *Parterret* tvinge *Genard* til, paa Knæ at bede om Forladelſe, fordi han, efter Sigende, havde foregivet Sygdom; men der blev intet af Knæfaldet. Han traadde frem, og bad paa en vis Maade om Forladelſe, ifald man troede, at han havde fortient Publici Uvillie. — *Parterret*, ſom indſaae at han var umiſtelig, gav efter; - men i at applaudere ham, er man fra den Tid af meget ſparſom. — *Zigeuner-Choret* var ſtærk beſat, og gik i alle Maader dobbelt ſaa geſvindt ſom hos os. Overalt udföres Muſiken her meere levende. At de Danſke Overſættelſer ikke kan være ſaa beqvemme i Henſeende til Articulationen, ſom de Franſke Originaler, begriber jeg vel; men — at de *presſerede Tempo's* giöre god Virkning; — det veed jeg ogſaa af Erfaring. — Stykket

deeles

deeles her i To Akter. den Förſte begynder uden Arie, og endes med Quartetten; og *Charlottes* Bravour-Arie aabner den Anden.— Det gaaer meget godt an, og er en ſeenere Indretning af *Gretry* ſelv, efter det Principe, ikke at lade en Sangerinde begynde Stykket med Bravoure, da det förſte Öiebliks Frygt, og andre Biting lettelig kunde foraarſage Forvirring. — I Zigeuner-Choret er Situationen ganſke nye. — Speglet, ſom er höit, og overtrukken med Melkeflor, ſættes til en Side. *Mondor* maae knæle lige over for det, og han ſaavel ſom Tiſkueren, ſeer igiennem Floret alle de Forvandlinger, der gaae for ſig imellem *Dorimon*, *Charlotte* og *Linval*. — Vel er det ikke et Spegls Natur, at kunde ſee de Folk, ſom ſtaae bag ved det, — men bedre Effect giör dette dog, end naar Speglet aldeeles ſkiuler *Mondor*, ſom er Hovedperſonen i Leegen. — *La Dot*; en nydelig Operette i tre Acter, hvortil Muſiken er ſat af en Officeer i Kongens Garde, fulgde efter. — Det heele Sujet ligner *Roſebruden* meget. Enhver var læng-

selfuld efter *Demoiselle Cretus* Modtagelse, som debuterte i *Colettes* Rolle, og fuldkommen tilfredsstillet, gav man hende et almindeligt Bifald. — Hun var den sande naive, muntre Bondepige; sang ret godt, og havde et overmaade stærkt Bryst. — Det förste Indtryk en Debutant giör paa Publico, bestemmer i Almindelighed i *Paris* hans Skiæbne for Fremtiden; altsaa havde *Cretu* saa meget meere Aarsag til Glæde, som desuden enhver vidste, at det var efter Dronningens Recomandation hun kom paa Theatret; og her vil Publicum gierne raade sig selv. — Sielden har f. E. nogen af det Kongelige Huus det Fortrin, som Kongens ældste Broder, *Monsieur de Provence*, fik i Aften. Han kom, da de tre förste Scener vare forbi, og det heele Parterre raabte höit: *Recomencés la piece!* Skuespillerne vare strax lydige, og Stykket begyndte for fra. Et stoert Beviis paa, at han er meget elsket. — *Madame Gonthier* som *Cateau*, en gammel giftesyg Pige; *Michue*, som *Colin*; og *Genard* som *Mathurin* — Bouffon i Stykket — spilte

alle

alle saa naturlige, at ingen Tilskuer behövede at tage sin Tilflugt til Skuepladsens Privilegio om at spænde og overdrive, for at befordre Illusionen. — Denne Gang paraderte vi förste Gang i en Loge, og det bliver vist ogsaa den Sidste, da Pladsen koster 6 Livres pro Persona; men — for at være lige over for Kongens Broder, var: *Einmahl — keinmahl!*

Torsdagen den 12 *Junii.* — *Mollé* skulde i Dag instruere paa Declamations-Skoelen, og det kunde vi ingenlunde forlömme at höre. — Forsamlingen var talriig, og alle Elever havde særdeles Respect for ham. — *Mr. Grandmont*, en Acteur af den förste Classe i Tragedier, förte adskillige Nye ind, som viiste sig i enkelte Scener. — I Almindelighed fandt jeg *Mollés Instruction* rigtigere og bedre, end hans Spill. Den Maade brugte han iblandt andet, at lade forskiellige Personer spille de samme Scener, saaledes som enhver, efter sin egen Fölelse bedst kunde det, og jeg troer, at dette gavner. Een Eleve seer paa den anden,

Mangler, ſom han ſelv ikke har, og derimod igien noget Fortrinligt, ſom han kan füre ſig til Nytte. — Men det bliver dog altiid ſandt, at Inſtructionen indeholder for lidt Raiſonnement, og for megen Machinerie. — Om *Mollés* Omgang imod os, vil jeg ikke ſige meere, end at han ventelig havde ſit Hoved ſaa fuldt af Forretninger, at han ikke kunde bemærke ſine Sidemænd; — thi han, ſom Franſkmand, holder det viſt ikke *infra dignitatem*, at være venſkabelig imod Fremmede. — Paa *Comedie Françoiſe* opförtes *Mahomet* af *Voltaire*. *Mademoiſelle Des Garçins* ſtoed annonceret paa Afficherne ſom *Palmyre*, og dette var alt nok for at faae fuldt Huus. Jeg troede i Aften at bemærke, at Publici overdrevne Bifald forförte hende til Svulſt, og det giorde mig meget ondt; thi i hendes naturlige Declamation er ſtedſe ſaa megen Sandhed, Varme og Kraft, at hun aldrig ved utidige Exclamationer behöver at opflamme Tilhörerens Fölelſe. — *Zopyre*, (*Vanhove*.) Uforbederlig ſpilte han den heele Rolle paa den ſidſte Scene nær, hvor han,

efter

efter at være blesseret af *Zeide*, kom ned fra Templet. Situationen i sig selv er saa unaturlig som muelig, men — *Vanhove* havde ikke heller den *döende* Mands Tone. — Hvor let overbærer man ikke med en Mand som denne! især, naar maaskee Forfatter-Svagheder kan bidrage noget til en eller anden Forlegenhed. *Zeide*; (*St. Fal.*) Paa mange Steder god, men bestandig det samme kiedsommelige Tonefald, og urigtige Aandedræt. Det Sted, hvor han havde dræbt *Zopyre* i Templet, og kom skielvende ned af Trappen, var et Mesterstykke. —*Mahomet*, (*St- Prix.*) Værdighed, Stolthed, Forfængelighed; med eet Ord: forskiellige Lidenskaber vare tegnede baade i Ansigt og Anstand. Figuren var ypperlig til denne Rolle, men maaskee bidrog hans kostbare Dragt meget til, at skiule visse Feil. Han var klæd i en röd, langt slæbende Thalar af Flöiel, garneret med sort Foerværk og breedt *Broderie à la Greque*. Et Belte havde han af lutter Steene, og en brillant Dolk. De andre Dragter vare ligeledes saa glimrende, at de

giorde ondt i Öinene. — Til Efterſtykke ſaae jeg: *det ginſtridige Sindelag.* Man behöver blot at nævne Stykkerne efter Tragedierne; thi deri ſpille altiid Doublanter, og iblandt dem ſielden en god; — dog udmærkede *Lucas* ſig med en Natur, ſom jeg hidtil ikke kiendte i denne Rolle. — Sveizeren i *Luxembourg* havde atter den Fornöielſe at ſee os; men — ikke ſaa glade, ſom ſædvanlig; formodentlig en Virkning af *Mahomet!*

Fredagen den 13 *Junii.* Poſten var vigtig i Dag, og gav mig meget at beſtille. Siden efter gik jeg til *Wille*, og beſörgede ſaa et *Forte piano* hiembragt, ſom man i *Paris* leier for 12 Livres maanedlig. Det var mig ikke mueligt, hver Dag at höre Muſik, uden tillige ſelv at dyrke min Favorit-Konſt. — Et af de beſynderligſte, og af Franſkmanden meget agtede Spectacles beſögte vi i Dag. — Det kaldes: *Les petits Comediens du Comte de Beaujolois.* Theatret i ſig ſelv, er nydelig decoreret, og noget ſtörre end Hof-Theatret i *Kiöbenhavn;* men

Spille-

Spillemaaden maae hos enhver, ſom kommer her förſte Gang, opvække den ſtörſte Forundring. — Her opföres Operetter, dog ſaaledes, at man ſynger og taler i Couliſſerne, og mimerer paa Theatret. Man ſkulde ſværge paa, at Skuelpillerne ſelv ſang og talte, ſaa nöie ſtemmer Declamation uden for, og Action paa Skuepladſen, overeens. — Endogſaa i Bravour-Arier fordreie de Munden i ſvære Paſſager, holde Haanden for Bryſtet, o. ſ. v. Aarſagen til denne Opfindelſe er et Forbud fra *l'Academie Royale* og *les Italiens*, at ſynge paa dette Theatre. — De fleeſte Acteurs og Actricer ere Börn fra 15 til 20 Aar; — nogle af dem ſmukke ſom Voxbilleder, og ſande Genier. Naturligviis taber Tilſkueren ofte Illuſionen ved at höre en ſpæd Stemme declamere bævende under en ældgammel Maſque; men — da et Stykke ikke kan beſtaae af lutter Börne-Roller, — ſaa hæver Sieldenheden af det Heele lettelig alle Mangler. I Almindelighed opföres tre Stykker hver Aften. Det Förſte var *Florette & Colin*, en Operette;

det Andet: *le Divorçe inutile*, en liden Comedie i Een Act; og det Tredie: *la Croisée*; en Operette i To Acter, meget interessant, saavel i Henseende til Handlingen som Musiken. Soubretten giorde her især sine Ting saa mesterlig, at endog vi, som vidste Besked med Hemmeligheden, havde störste Möie med at troe, at den gesvinde Sang og Declamation uden fore, saa naturlig kunde foreenes med Actricens passende Gesticulation. — I Comedien have Skuespillerne Tilladelse at tale, og der udmærkede sig i Aften en smuk Dreng, som spilte en Marquis-Rolle med en gammel Mands Erfaring. — Hos Restaurateuren *Huré* i Palais Royal, hvor vi strax efter Skuespillet gik hen, fandt vi en stoer Forsamling af *Chevaliers du St. Louis*, *Abbées*, og — hvem veed, hvor mange *Mouchards*, eller Spioner. — Endnu har jeg ikke nævnet disse betydelige Folk, hvoraf man i *Paris* omtrent finder 30000. — De blande sig i alle muelige Selskaber, for at observere hvad der tales om, og imod Regieringen. — Naar jeg ikke nöie kien-

der

der den Mand jeg taler med, maae jeg derfore være ſærdeles vaerſom; thi ofte bringe diſſe Herrer ſaadanne Diſcourſer paa Bane, hvori man let kan forlöbe ſig med et Ord, og ſaa have de ſtrax en Fiacre ved Haanden, ſom ret godt veed Veien til Baſtilien. — Her ſiges ikke, hvorfore jeg er arreſteret, men min Arreſt varer, indtil jeg ſelv kan erindre mig min Forbrydelſe, og ſiden efter ſtraffes jeg da efter Omſtændigheder, med Penge-Mulct eller korperlig Straf. — I Forhold til Værdigheden betaler Policen diſſe *Mouchards* med 24 Sous, lige til en Louis d'or daglig. — Intet kan blive længe fordulgt; — ja Dagen efter en Fremmeds Ankomſt, er hans Ophold, hans Ærinde, med eet Ord ſelv Det protocolleret, hvad han ikke endnu har udladt ſig med. — Kuns den förſte Aften paa Operen havde vi ſaadan en Perſon i Hælene paa os, og jeg er overbeviiſt om, at han af vores Samtaler ſik ſaa tilſtrækkelig Underretning ſom han behövede, for ikke at bevogte os længer. — Ventelig gik han hiem med os, uagtet vi

ikke

ikke lagde Mærke til det. — Disse farlige Mænd for alle Aabenmundede, kan iblandt andet klæde sig som Chevalier, som Officier, som Abbé, — kort sagt: forandre Dragt efter eget Behag, og derved giöre sig saa ukiendelige, som de vil. Ogsaa Udraaberne, hvoraf man finder en Mængde i alle Gader med smaae Galanterie-Boutiquer: *à 24 Sous la piéce*, ere *Mouchards* for de ringere Classer, og give hver Aften deres Rapport ind til Politiet. — En saa uhyre Bye som *Paris*, trænger til alle muelige Midler for at befordre Orden; men enhver som tæmmer sin Mund, og skyer de Steder, hvor Drik og Piger kan give Anledning til Udsvævelse, kan gaae saa tryg paa Gaderne midt om Natten, som ved höi lys Dag. —

Löverdagen den 14 *Junii.* Vi giorde i Dag Bekiendtskab med en Mand, almindelig agtet i den musikalske Verden; — med *Gretry.* Han studeerte paa en stoer Opera, *Aristophanes* kaldet, og modtoeg os *a la grandezza.* Lidt efter lidt klarede han op, indloed sig i Samtaler om Skuepladsen, og glædede

glædede ſig meget over, at man i *Dannemark* med Fornöielſe opförte hans Stykker. En gammel Moder, ſom er hans Bogholder, Caſſerer, Forlægger, o. ſ. v., er i Huuſet hos ham, og tager ſig ſaa ivrig af Handelen, at hun ſtrax udregnede Belöbet, förend hun vidſte om vi kiöbte noget, eller ikke. Jeg kunde ikke undlade at fortælle *Gretry*, hvor megen Aarſag den Danſke Nation har, at være ſtolt af en Sangerinde ſom *Jomfrue Möller*, og iſær af en ſaa ſielden Stemme. — Det glædede ham ſom det ſyntes; og ved ſamme Leilighed fik jeg at viide, at vi ikke kunde vente os Bryſt-Stemme af *Mademoiſelle Renaud*, men en ubeſkrivelig Höide og ualmindelig Færdighed; — altſaa har *Möller* dog Fortrin; thi Konſt kan opnaaes ved Övelſe, men en ſaadan Stemme ödſler Naturen ikke med. — I *l'Ecole de Declamation* fandt vi ikke *Dugazon*, ſom ſkulde inſtruere; — derimod en ſtoer Deel af ſmukke Piger, ſom ved den anſtændigſte Munterhed forſkaffede os en lige ſaa uventet, ſom behagelig Tidsfordriv. De

leegede,

leegede, sang, kastede om sig med Vittigheder, og saaledes forsvandt denne Formiddag. — *Aux Italiens* saae vi: *L'Epreuve*, (*den nye Pröve.*) Madame *St. Aubin* var Datteren. Hendes naive Spill, og nydelige Figur — fuldkommen, endogsaa i Ansigts-Trækkene Jomfrue *Möllers*, interesserte mig uendelig.— *Mr. Granger*, en skeelöiet, men tænkende Skuespiller, var *Lisidor*. (*Blaise*, (Gartneren,) spilte saaledes, som man bör spille slige Roller, naar man ikke vil opvække unödvendig Latter. Til Slutning: *Les Sargines*. Allerede eengang har jeg taelt om denne fortreffelige Operette, og jeg kan med Sandhed sige, at denne igientagne Forestilling vandt i alle Deele. Især var den Scene, hvor Kongen opfordrer Hövdingene til Eed, og den i Fierde Act med Ildebranden og Bataillen, med Bönderne og Börnene, som bede til Himlen om Redning, endnu meere rörende, end den förste Gang jeg saae Stykket. Dette var den Ellevte Forestilling, og neppe kunde vi faae Plads. —

Sön-

Söndagen den 15 Junii. Det förste behagelige Möde var *Ministrens Sveizer* med et Brev fra min Kone, hvori hun meddeelte mig Efterretninger, som vare mig usigelig kiære. — Glad gik jeg ud, besögte *Rinderhagen* og *Winther*, og spiiste til Middag hos *Wille.* Her traf jeg Sönnen, som er Historie-Maler, med sin Kone; — *Guttenberg* med sin elskværdige Kelling, *Hubert* fra *Augsburg*, og fleere, — alle min Broders meget gode Venner. — Vi levede herlig, og den gamle *Wille* erklærede höit, at dette Selskab var buden, for at drikke sin *Hans Jörgens* og mine Forældres Skaal i Champagne-Vin. — Efter Maaltidet læste vi, hver i sin Krog, tydske Aviser, — holdt et Collegium Politicum over Tyrken og Russen, og saae en Samling af Guld- og Sölv-Myndter og Medailler, som *Wille* kan giöre sig til af, saavel i Henseende til Qualitet, som Quantitet. — For ikke at forsömme Opera-Tiden, rev jeg mig snarere fra dette behagelige og fortrolige Selskab, end jeg gierne vilde; men — Musik, og Champagne,

pagner, ſom havde ſtemt mig til, ret at nyde den med Enthuſiasme, drev mig afſted. — *Caravanen* blev atter opfört af de ſamme Perſoner, paa *Mad. Gavaudan* nær, ſom ſpilte *Elſkerinden* meget fyrigere, og ſang bedre end *Doubleuſen*. — Jeg forſtoed Muſiken denne Gang bedre, end den forrige, og det Heele vandt i mine Öine. — Den unge *Laurent* dandſede i Aften ſelv, og brugte ſine ſmaae ſtumpede Been med en gruelig Færdighed. — *Nivelon* og *la Bourrue* ligeledes. *Guimard* dandſede ikke, og den herlige *Pas de deux* blev udeladt. — Ganſke uventet fandt vi vores Ven *Janſen* ved Indgangen til Parterret. — Han var reiſt aatte Dage ſildigere fra *Kiöbenhavn* end vi, og kunde altſaa tilfredsſtille vores Nysgierrighed i Henſeende til Hiemmets Tilſtand. Hvor mange forſkende Öiekaſt fik han ikke at beſvare! *Saabye* gik med Ham; *Roſing* og jeg ſouperte derimod i *Palais Royal*. —

Mandagen den 16 *Junii*. Neppe havde jeg expederet min Poſt til Directionen og min Kone, förend vi fik Beſög af Secretaire

Köne-

Könemann og *Mayer*. Staats- og andre Efterretninger fra *Köbenhavn*, ſtial uformærkt den heele Formiddag bort, og vi maatte ſkynde os med Toiletten, da vi ſkulle ſpiiſe hos *von Haven*. — Her var godt Selſkab. *Rinderhagen*, *Winther*, *Könemann*, — kort ſagt: lutter Danſke; og — hvem vilde vel ved et Fremmed Sprog afbryde den Patrioti-ſke Glæde, ſom man föler i det Öieblik, da man i Danſke Samtaler ſværmende tænker ſig midt ind i Fædrenelandet, ſkiöndt halvtredie Hundrede Miile fraværende? — Det *Italienſke Theater* ligger paa den Plads, hvor *von Haven* boer, og der gik vi hen, ſaaſnart Vagtens Afdeeling gav Tiden tilkiende. Man ſpilte *les Etourdis*, *ou: le mort ſuppoſée*, Comedie i Tre Acter, af en Ubenævnt; og Syngeſpillet *Nina*, *ou: la folle par amour*, i Een Act. Det Förſte Stykke var intereſſant, og blev vel udfört. Enhver forſtoed ſin Rolle, uden at overdrive; — et ſieldent Exempel paa den Franſke Skueplads. — *Datteren*, *Mademoiſelle Carline*, giorde ſine Sager ganſke fortreffelig. Hun gav ſig

Tid i Monologerne, nuancerte fiint, og aflokkede Parterret overalt et ligefaa billigt, fom ftærkt Bifald. *Hendes Fader*, (*Courcelles*) var en fornuftig gammel Mand, fom tvinges til at lade fig narre, uden at forfores til Bouffonader. Man indbilder ham, at hans *Neveu* er död. Han giver Penge til Begravelfen, kommer felv, finder Gield efter den Afdöde, accorderer med Creditorerne, betaler dem, og bliver omfider i et Brev underrettet om, at Dödsfaldet kuns var en Lift, for at faae ham til at punge ud. — Saavidt gik det godt; men da han begyndte at moralifere og fkiænde, var han for kold. — Ellers havde han Natur og Overlæg til fin rigtige Maaleftok. — *Broder-Sönnen*, (*Raymond.*) Et fmukt ungt Menneske. Han declamerte ogfaa godt, men misbrugte den virkelig fmukke Figur til naragtige Gebærder og Bevægelfer, fom giorde det Heele væmmelig. — *Hans Ven og Fortrolige*, (den fkeelöiede *Granger*) foutenerte denne paa mange Steder vanfkelige Rolle faa vel, at jeg vælger ham til mit Mönfter, ifald dette

gode

gode Stykke kommer paa den Danske Skueplads, og Jeg faaer Rollen. *Deschamps*, (*Valleroy*) spilte meget rigtig, og giorde især een Scene med *den Gamle* godt, hvor han, for at undgaae Stokkeprygl, hvisker Ham Sandheden i Örene, og vedligeholder Intriguen med sin Herre, som er skiult i et Sideværelse, naar han taler höit. — En gammelagtig, giftesyg Vertinde, — omtrent en *Cateau* i *Spögelset med Trommen*, blev ypperlig udfort af *Mad. Gonthier*. — De *Tvende Creditorer* (*Perigny* og *Thomassin*) vare excellente Figurer; især spilte *Perigny* mesterlig. Da den Gamle lader ham være alleene med sin Kamerad for at betænke sig paa Accorden, og tildeels Samvittigheden, tildeels Broer-Sönnens Röst, som i Mörket lister sig ind, piiner ham, var han over al Beskrivelse god. Ansigtet viiste fuldkommen de martrende Sinds Lidelser, som kuns en Aagerkarl kan föle, og — hvor kiendelig trak han sit Veir ved Farbroderens Komme med Lysene! — Hvor glad sprang han ud af Værelset, meget vel tilfreds med de 50 Pro Cento! — Den heele Intrigue,

og Perſonernes Carakterer, alle intereſſante og rigtig tegnede, opfordre mig til at anbefale vores Skueplads dette Stykke, og jeg tör meere end haabe, at det vil giöre ſamme Virkning paa enhver, ſom det giorde paa mig i *Paris*.

Nina; i mine Tanker et henrykkende lille Syngeſpil i Henſeende til Sujettet; men Muſiken, ſkiöndt paſſende, er paa en Romance nær, dog langt fra ſaa ſværmeriſk, ſom endog Dilettanten vilde önſke ſig den. *Mad. Dugazon* var *Nina*. Jeg tilſtaaer gierne, at hun efter hendes Conſtitution, Alder, og Organ, ikke burde ſpille denne ömme, blöde, af Kiærlighed galne Pige; men — hun var det, og intereſſerte mig ſaa meget, at jeg ikke ofte vover at föle, hvad denne herlige Actrice loed mig föle i Aften. — *Ninas Fader;* (*Philippe,*) den af ſand Kummer og Bedrövelſe nedtrykte Mand. — Siæl var i hans Spil, og Siæl i Sangen. Den Scene, da de gamle Bönder fortalte, hvad Datteren toeg ſig for om Dagen, var, ſkiöndt for det Meeſte ſtum paa hans

Side,

Side, dog saa rigtig, at man maatte ynke hans Tilstand- — *Germeuil*, (*Michau.*) At rives fra en Elsker som denne, er Aarsag nok til Galskab. — *Elise*, Ninas Hovmesterinde, (*Mad. Gonthier.*) Hun toeg fuldkommen Deel i den Ulykkeliges Skiæbne, tröstede Faderen, og græd med *Nine*. — En Divertissement af Bönder sluttede denne Forestilling. Publicum vilde ikke applaudere, endog tvende gode Solo-Dandsere; ventelig, fordi man ikke vil see Dands uden paa Operen. Denne var den 9cde Forestilling, og dog var Trængslen saa stoer, at Sveden trillede ned af Kinderne. Vi fik fat paa en Fiacre, og kiörte hiem i et græsseligt Uveir.

Tirsdagen den 17 Junii. — *Rinderhagen* havde lovet at viise os en Deel stoere Magaziner med Engelske Staal-Vare og Franske Galanterier, og vi brugte vores Öine fra 10 til 2 med at betragte Kostbarheder i Tusinde Tall, som vi neppe hidtil havde seet enkelte. Enhver kan frit gaae ind hvor han vil, uden at kiöbe det allermindste, og

Franſkmanden giör ſig beſtandig en Ære af, at detaillere ſine Vare med ſamme Höflighed. Vi ſpiiſte hos *Rinderhagen*, og blev der kiendte med en ung Abbé, og en Advocat, *Huegue-nin* kaldet; — en Mand, ſom foreenede den ſkarpeſte Satyre med en giennemtrængende Forſtand. — Den gode Danſke Skik at drikke vel til ſin Mad, glemte vi ikke, og ifald jeg ikke elſkede Operen endnu höiere, end *petit Bourgogne*; ſaa var *Medée, ou la Toiſon d'Or* af *Vogel*, ſom jeg længe havde glæder mig til, viſt bleven forſomt; men — for at höre en god Muſik, er ingen Tiid for kort, ingen Vei for lang! — jeg flöi afſted, og kom ret tilpas. — Om jeg nu i Dag var meere ſtemt til at nyde det Gode, end ſædvanlig, veed jeg ikke; men alt hvad jeg hidtil havde ſeet, forekom mig ſom en Skygge imod denne Opera. — Alting var Stoert, og de beſte Folk ſpilte. *Medea*, (*Mademoiſelle Maillard.*) Et höit og robuſte Fruentimmer med kullſorte Haar. Hun var ſkabt til Rollen. Anſigtet var vildt, Actionen heftig, og Stemmen ſtærk og höi. —

Kort

Kort ſagt: et eeneſte Oieblik overtydede enhver om, at dette var den *ſande Medea.* — Undertiden loed hun, ſom de fleeſte Franſke Skueſpillerinder, ſig forföre til at overdrive og overſkrige Stemmen, opmuntret af en uhyre Applaus; men — ſom *Medea* var *Maillard* ſaa elſket, at man ikke lagde Mærke til hendes Feil. — Dragten paſſede til Figuren. Et Tyrkeblaat Skiört og Mörkeröd Atlaſkes Drapperie, ſaa ſtærk beſat med Steene, lige fra det ſorte Hoved af til Fødderne, at man blev blændet ved at ſee paa hende.— *Jaſon*, (*Laïs.*) Om hans ypperlige Bas-Stemme har jeg allerede talt nogle Gange, og denne brugte han endog i det Cantable, ganſke meſterlig. — Men i Anſigtet ſaae jeg beſtandig Noget, ſom privilegierte ham til Bouffon. Desuden er han liden af Væxt, og en Helt ſom *Jaſon*, bör ſvare til en *Medea* ſom *Maillard.* — *Hipſiphile*, (*Mad. Cheron.*) Stedſe den ſande nedtrykte, ömme Elſkerinde, baade i Gang, Anſigt, og Stemme. Blev hun raſende; — ſaa var det mörk og tungſindig Raſerie, uden at falde til

det Voldſomme. — Hun ſang nydeligt, og föelte alt, hvad Muſiken og Rollen vilde, at hun ſkulde föle. De Övrige vare Biperſoner, ſom jeg ikke vil nævne iblandt de Förſte; dog ſpillede de i *Caravanen* Hovedpartier; — og deraf ſeer man, at Seconder og Tripler i *Paris* maae give efter for deres Overmænd, ligeſom Dagen, eller andre Omſtændigheder före det med ſig. — Af Choriſter tallte jeg Fyrgetyve Diſcant og Alt, og lige ſaa mange Tenor- og Bas-Stemmer. — Componiſten *Vogel* fortiente virkelig, at man anvendte al muelig Fliid, med at udföre Muſiken i ſtörſte Fuldkommenhed, og ikke bebreider jeg Sangerne og Sangerinderne det Modſatte. — Han har aldeeles danner ſig efter *Gluck*, og vinder det Andet Arbeide ſaa megen Bifald ſom det Förſte, ſaa er *Vogels* Lykke giordt, endſkiöndt han ikke er over 30 Aar gammel. Hvor opmuntrer ikke Franſkmanden ſine unge Konſtnere til at arbeide! — Enhver Componiſt har f. E. ikke alleene en Fierde eller Siette Deel af de Tolv Förſte Foreſtillingers Indkomſter, men

ogſaa

ogſaa ſiden efter, ſaa længe Stykket ſpilles, viſſe Pro Cento, ſom aldrig belöbe ſig til mindre end Hundrede Livres. — Decorationerne vare mangfoldige. I Förſte Act ſaae man *Colchis* perſpectiviſk. I Anden, Haver, og paa begge Sider Klipper. Ligeſom Uveiret toeg til, mörknedes Luften, og Skyer ſkiulte den klare Horizont. Et Skib flöi frem og tilbage paa Bölgerne, og tabte Maſten ved en Lyn Straale, ſom ſloeg ned og ſatte Ild paa det heele Skib. — I Tredie Act, *Medeæ Tempel;* en fortreffelig Colonnade. I denne Act forandredes Theatret förſt til en Skov med en Huule paa den eene Side; ſtrax efter gik et Bagdække op. Skoven blev ſtörre, Huulen forſvandt, og man ſaae Stadens Muure, ſom faldt i et Jordſkiælv. Her bemærkede jeg iſær, at Steenene endnu længe arbeidede i Ruinerne, hvilket ſynes at være en naturlig Fölge af Jordſkiælv. — Da *Medea* i denne ſidſte Scene gik ud af Theatret, foer hun op i Skyerne paa en Vogn, og kaſtede Ildflammer ud til alle Sider. Ikke eet Toug kunde man

ſee, men Vognen ſvævede i en Dunſtkreds, ſom var en fuldkommen Efterligning af Naturen. I Henſeende til Dandſen gav enhver Foreſtilling et nyt Vidnesbyrd om den i ſaa utroelig Grad opnaaede Konſt. — I Förſte Act beundrede jeg *Gardell*, *la Bourrüe*, og *Mademoiſelle Roſe*. I Tredie Act i Templet dandſede *Mademoiſelle Guimard* og *Nivelon* en *Pas de deux*, ikke paſſende hvad Pantomimen angaaer, men ſaa meſterlig udfört, at man lettelig glemte Stykkets Sujet, ved at ſee diſſe tvende fortryllende Skabninger. — *Gardell* er Balletmeſter. Meget har han ikke at beſtille, da Franſkmanden ikke elſker Stoere Balletter, og i Entréerne ſætter rimeligviis enhver Solo-Dandſer ſelv ſine Pas ſammen. Skal jeg ellers af *Gardells Mimik* i *Deſerteur-Balletten* ſlutte mig til hans Skaber-Aand; ſaa bliver den ikke ſtoer, i hvor ſtoer han uſtridig er ſom Dandſer. —

I *Palais Royal* fandt jeg *Roſing* og *Rinderhagen*, og lidt efter kom *Greven af Artois*, (Kongens yngſte Broder,) omringet af en utroelig Folkemængde, og ſtedſe beſkiæftiget

ſkiæftiget, med at uddeele Penge, endog til Folk i ſorte Klæder og Hattene under Armen. — Aftenen tilforn havde en Kiöbmand, ſom lukkede ſin Boe, fundet for godt at klöve Hovedet paa en Chevalier *du St. Louis*, ſom ſpadſerede i Arcaderne med ſin Kone, fordi denne ikke kunde fordrage, at Madamen fra *Entre-Sollen* ſloeg Vand ned paa ham. Den rette Sammenhæng vidſte ingen; men man fortalte, at Chevalieren var död ſamme Aften, og at Kiöbmanden, ham ſelv og hans Handel til liden Baade, ſad vel forvaret. Folket kunde ikke glemme denne Hiſtorie, og længtes meget efter at ſee Madamen, — Aarſagen til dette Mord. Ventelig var Velkomſten endda ikke blevet ſaa brav, ifald hun havde faaet det Indfald at ſee ned paa de Nysgierrige! — Enhver Franſk Politicus hængde Manden ſtrax uden Appellation, — og Vi holdt det for den beſte Politik, at gaae hiem og til Sengs. —

Onsdagen den 18 *Junii.* Den heele Formiddag ſtröifede vi omkring hos gode Venner, og ſpiiſte hos *Laurents* til Middag.

En

En gammel Abbé, ſom for mange Aar ſiden havde kiendt mine Forældre, da han i *Ogiers Ambaſſade* opholdt ſig i *Kiöbenhavn*, hörte mit Navn, og fik deraf Anledning nok til Spörgsmaal. — *Janſen* var ogſaa her, og overleverede mig Breve fra min Kone og Broder, ſom ſtrax maatte læſes, og vare den beſte *Aperiens* til det foreſtaaende gode Maaltid. I dette Huus herſkede Frihed og Fortrolighed, og *Paris* tænkte vi neppe paa, ſaa længe Samtalen om *Kiöbenhavn* kunde have Sted. — *Aux Italiens* opförtes *Julien & Colette*, en enfoldig liden Operette i Een Act. Muſiken ſelv var ubetydelig; det eeneſte Intereſſante var *Mademoiſelle Carline*, Elſkeren i Stykket; min Favorite, *Mad. St. Aubin*, ſom *Colette*; og den *lille Renaud*, *Colettes* Söſter. Diſſe Tre Smaae giorde alt, for at underholde og moere Tilſkueren. — Til Slutning: *L'Amant jaloux* af *Gretry*. Denne Operette, endſkiöndt bekiendt hos os, behagede mig overmaade, og naar jeg undtager *Don Alonzo*, blev den ſpillet ſaa fiin, at jeg næſten

ſten ikke kiendte den igien. — *Jacinte*, (*Mad. Dugazon.*) Kuns at nævne behöver jeg denne Actrice, for at godtgiöre, at Rollen blev udfört med al den Forſtand, med al den Kraft, ſom den paa ſaa mange Steder kræver. Til ſlige Soubretter er hendes Conſtitution viſt nok ikke aldeeles paſſende; men, naar man kan faae Sandhed at ſee, — hvor gierne glider man da ikke over en Deel af Sandſynligheden! — Jeg vilde önſke, at vores *Jacinte*, (Jomfrue *Schmidt*,) kunde danne ſig efter et ſaadant Mönſter; hvor meget vandt da ikke Publicum ſaavel i dette Stykke, ſom iſær i det *Talende Skilderie!* — En liden Spanſk Hat med Fiær ſad ſkiævt paa *Dugazons* Hoved. Ogſaa ſlig en Bagatelle, bidrager, ſynes mig, Noget til at karakteriſere en naiv Soubrettes Exterieur af dette Slags. — *Iſabelle* var den ſamme, ſom ſpilte *Charlotte* i *la fauſſe Magie;* en undſeelig liden Stakkel, ſom giorde hvad hun kunde, med ſin kleine Stemme. — *Leonore*, (*Mad. Cretus anden Debut.*) Endſkiöndt jeg langt hellere ſeer hende i det

Naive

Naive Fag; — og det fraregnet, at en ung Enke, som en *Alonzo* skal kunde umage sig for, bör være smukkere end denne; saa lærdte hendes vel overlagde Spill mig dog fuldkommen, hvad der var ved Rollen at giöre. Hun sang nydelig, og Bravour-Arien udförte hun ikke alleene, endog i de höieste Toner, med særdeles Lethed og Nöiagtighed; men den gik ogsaa dobbelt saa gesvindt, som hos os. — Ganen havde ellers langt meere Deel i Stemmen, end Brystet. — I Duetterne med *Alonzo* var Lys og Skygge. Ansigtet taelte, og Fornuften arbeidede. Dragten var fuldkommen som hos os; dog havde ingen af Fruentimmerne de opstaaende Kraver om Halsen. — *Don Lopez* (*Genärd*) Kappedragt forförer saa let; men han var overalt sand Natur. — Han var klæd i en lille röd Flöiels Kaabe, et graat Haar, hæftet i en sort Calotte, en trekantet Hat med opstaaende Fiær, og röde Strömper. *Florivul*, (*Raymond.*) Duetten med *Lopez* gik godt, og hans höie Alt, som contrasterte til *Genards* stærke Bass, giorde en herlig Virk-

ning.

ning. *Don Alonzo*, (*Philippe.*) Her savnede jeg *Rosing*. Hvor fuldkommen Skiönne havde Situationerne været i Duetterne, ifald *Vores Alonzo* havde staaet ved Siden af den Franske *Leonore?* — Musiken i det Heele, gik i samme Tempo som hos os, under Capellmester *Schulzes* Direction. Et Beviis paa, at denne værdige Mand er Konstner i saa höi Grad, at han nöiagtig og rigtig föler, hvorledes endog en Fremmed Componist tænker ved sit Arbeide. *Jacintes* Arie i Tredie Act, og Duetten imellem *Isabelle* og *Florival* blev udeladt; maaskee efter *Gretrys* egne Ord til os, at afkorte alt, hvad der giör Handlingen uinteressant. — *Florivals* Viise blev accompagneret af en Cither. — I *Palais Royal* spiiste vi, og hörte et Par Valdthornister blæse smaae Duetter ud af et Vindue, saa fortreffelig, at den heele Promenade skiænkede deres fortryllende Toner den tavseste Opmærksomhed. Et stærkt Tordenveir afbröd Serenaden; almindelig Applaus var Taksigelsen, og glad var enhver, som kunde faae fat paa en Fiacre. —

Tors-

Torsdagen den 19 *Junii.* Vores *Banquier, de Lessert,* forsynede os med Hielpetropper, og Resten af Formiddagen tilbragte vi hos Justiceraad *Hvass.* — En nye Tragedie: *Alphée & Zarine,* skulde opföres i Aften, og hvem löber da ikke hen, ikke saavel af Nysgierrighed efter Stykket, som efter Udfaldet med Censuren? thi ved den Förste Forestilling, giver enhver i Parterret sin Meening offentlig tilkiende. — *Mad. Vestris* var *Alphée*; *Mad. Tenart, Zarine*; *Mademoiselle Fleury, Athalie; St. Fall, Holbert*, o. s. v. men det var omtrent det samme, hvad enten de taelte, eller ei. Det heele Huus havde foresat sig at pibe Stykket ud, og enhver Disharmonie i Versene, enhver mat, ja undertiden ogsaa gode Steder bleve giordt latterlige. Kort sagt: Tragedien skulde falde, og Allarmen varede kuns fra Begyndelsen til Enden. — *Alphée* bliver arresteret i sit eget Huus af *Zarine*; hun tager Gift ind, og for sildig faaer hun at viide, at *Zarine* er overvunden af *Holbert.* Her raabte een, som sad bag ved mig: *vite!*

du

du lait, du lait, ou de l'eau chaude! Et Indfald, ſom opvakte almindelig Latter, og vidnede om det Franſke Parterres Frihed. *Zarine* kommer omſider ind fra den anden Side, har ogſaa faaet en Portion Gift, og begge Heltinder ſadde nu lige over for hinanden, — ſkulde döe meget Heroiſk, men kunde ikke; thi Publicum forundte dem ikke den fornödne Tiid. Ikke et Ord hörte man af deres Svaneſang. — Nu kom den frelſte *Athalia*, *Holberts* foregivne Söſter, ſaa hovedkulds ind, ſom var hun ſendt ned fra Himlen. Her braſt det ubarmhiertige Publicum i Latter, og de Stakkels Heltinder, trængende til Hviile, glædede ſig öienſynlig over, at Dækket faldt, og giorde Ende paa Convulſionerne. — Overmaade lyſtigt var dette Spektakle. Det afmaelte Franſkmanden fuldkommen, ſom Tilſkuer i Skueſpil-Huuſet; thi, ligeſaa haard han er imod en Autor eller Skueſpiller, ſom fortiener Rævſelle; ligeſaa ſkiönſom er han ogſaa, naar kuns to

Ord fortiene Bifald. — Denne Autor ſkiulte ſit Navn, og man formoder, at Theatret ſtrax vil ſkiule hans Foſter. — *Le Medecin malgré lui* af *Moliere* fulgde efter. Som Theater-Stykke er det altid godt, ſkiöndt *Farçe* i temmelig höi Grad. *Sganarelle*, (*la Rochelle.*) En Doublant af *Dugazon;* Rollen gav ham Leilighed nok til, at chargere, men han giorde det aldrig. Tone, og det heele Væſen, var, ſom det kunde være i det daglige Liv. Eengang loed han ſig falde baglængs ned af Stolen. Ventelig havde *Preville* giordt det, og af Reſpect for en Forgiænger, hvis Minde aldrig döer ud i *Paris*, copierte han ham heri; men — jeg har ſaa gode Tanker om *Rochelle*, at eget Studium ikke vilde have givet ham et ſaadant Indfald. *Gartneren*, (*Belmont*,) den ſimple Natur; meere ſiger jeg ikke til hans Berömmelſe. — *Hans Kone*, (*Mad. Jolie.*) Hun ſladdrede fortreffelig provincial; men her er hun Amme, og dertil var *Mad. Jolie* for ſmuk. De

övrige

övrige Personer forbigaaer jeg stilriende. Desuden er det en afgiordt Sag paa dette Theatre, at man ikke seer andet end Doublanter efter Tragedier; og særdeles lykkelige vare disse i Aften, da det Første Stykke faldt, og *Moliere*, (den Franske *Holberg*,) til alle Tider sees med usigelig Glæde. — Et truende Uveir drev os hiem, og *Savoyarder*, (smaae Drenge, bekiendte for deres Troskab, og til hver Mands Tieneste for 2 Sous,) som altiid i mörkt Veir staae uden for Comedie Huusene med Regn-Skierme, frelste os fra at blive giennemblödte. —

Fredagen den 20 *Junii.* Min Broder havde giver mig adskillige Comissioner til *Wille*, *Hubert* i *l'hôtel d'Auvergne*, *Rinderhagen*, den *unge Wille*, og *Cumly*; (en tydsk Maler;) altsaa gik den heele Formiddag bort med Visiter. — Ganske afmattet af Heeden, saavel som af de lange Promenader, phantaserte jeg ved mit Forte piano, indtil vores bedagede, men meget honette Værtinder (alle tre Jomfruer) loed kalde til

Bords. *Jansen* drak Caffé med os, og listede sig til at röge en Pibe; en dristig Gierning i *Paris*! hvor de indlagde Gulve frotteres (gnies med Vox) hver Morgen, og al Rög hades, som Pest. — I Aften saae jeg atter *Medea* af *Vogel;* og til Componistens Ære, gefaldt Musiken mig denne Gang endnu langt bedre. — Personerne vare de samme, og jeg henviiser aldeeles til den 17de Junii. Hvad Machineriet angaaer, da maae man tilgive mig en vis ondskabsfuld Glæde over en stoer Buk. — Fra Templet skal Theatret forandres til en tyk Skov med en Huule; men det slog Feil, og man saae strax Stadens Muure, *Medea* endnu paa sin Trone, og Dandsen ikke nær endt. — Kan sligt indlöbe i *Paris*, hvor det maaskee vilde blive vanskeligt, at undskylde Feilene med Mangler i Theatrets Construction; — hvor billig bör man da ikke være med at bedömme Machinisten hos os? hvor — tildeels indskrænket Plads, og tildeels mange vil-

kaar-

kaarlige Aarſager lægge Hindringer i Veien, endogſaa for den meeſt Aarvaagne.

Löverdagen den 21 *Junii.* Vi giorde vores Opvartning hos *Baron Blohme*, og han opholdt os ſaa længe, at vi ikke vilde gaae paa Declamations-Skolen, men i dets Sted beſögte *Fleury*, ſom vi endnu ikke havde ſeet. — Til al Ulykke var denne netop hans Inſtructions-Dag, og Viſiten altſaa forgieves. — En *Marchand de Muſique* lige over for vores Hôtel, havde ſendt os en gruelig Pakke Noder hiem, og, liig graadige Ulve, ſpilte og ſang vi nu ſaa længe, at vi næſten ikke tænkte paa Middagsmaden. — *Aux Italiens* opförtes: *Les Promeſſes du mariage* af *Desforges* i To Acter; Muſiken af *Berton*, og: *Les evenements imprevûes*, med *Gretrys* Muſik. Det *Förſte* er en Fortſættelſe af *l'epreuve Villageoiſe*; og Handlingen intereſſerer ikke lidt. *La France*, ſom er en Nar i *l'epreuve*, ſöger i dette at ſætte Splid imellem *Deniſe* og *André*, og hans Skielmerier opdages af *Nicole* og

Jockel, tvende unge Börn, omtrent som *Stephen* og *Lise* i de *tre Forpagtere*. — *La Frances* onde Anlæg, Opdagelsen, og Forsoningen med Moderen *Mad. Hubert*, lætter mange gode Scener ind i Stykket, og Musiken er fuldkommen karakteristisk. — *Les evenemens imprevûes* giorde en langt bedre Virkning her, end paa den Danske Skueplads. Den Mellemste *Renaud* spilte *Lisette* ganske fortreffelig. Duetten imellem hende og *Philintes* Tiener, gik dobbelt saa gesvindt, som hos os, — og overhovedet alle sammensatte Nummere med den störste Præcision. Man handlede bestandig og handlede rigtig, i *Sextett*, *Quartett* og *Decuor*. Saaledes tröer jeg ogsaa, at Stykket kunde behage hos os.— *Marquien*, (*Clairval*,) en Yndling paa dette Theatre, ventelig fordi han i sin Ungdom har behaget meget, og i sin Alder af nogle og tredsinds-Aar endnu kan gaae med i alle Slags Roller, — var den eeneste i det heele Stykke, som jeg ikke kunde lide. Han vilde være *degagé*,

men

men forekom mig beſtandig ſom een, der havde en Perial. — Stemmen var desuden afſkyelig bævende. — Alle de övrige: *Menier* ſom Philintes Tiener, *Renaud* ſom Liſette, *Trial* ſom la Fleur, *Rozier* ſom Emilies Fåer, og *Mad. Gonthier*, ſom Grevinde Belmonts Kammerpige, vare overmaade gode. — Den Pavillon med Altanen, ſom Damerne ſtaae paa, udmærkede ſig iblandt Decorationerne, og i Dragterne kan man ſtedſe være vis paa, at den fineſte Smag herſker. —

Söndagen den 22 *Junii.* Denne Dag var beſtemt til Audience i *Verſailles*, og Klokken 4 om Morgenen begyndte vi allerede med vores Toilette, da enhver, ſom vil til Hove, maae möde der i fuld Pomp med Kaarde og Chapeaubas. I Nærheden af *Pont Royal* er en Bureau, hvor de Kongelige Transport-Vogne holde, ſom have det Privilegium, at kiöre til *Verſailles*. Vi fik en Fierde Mand, betaelte pro Perſona, Drikkepenge iberegnet, ſom er 12 Sous, 4

Livres 2 Sous, og rullede afſted med fiire Heſte. — Det regnede desværre beſtandig, og Klokken 10 kom vi der. Vores Compagnon, et os aldeeles ubekiendt Menneſke, men ſom af Franſk Galanterie, giorde ſig en Fornöielſe af at veilede, viiſte os förſt lidt om paa Slottet, paa det vi ſiden ſelv kunde finde Veien til det Kongelige Kapelle, og overleverede os da til en Sveizers viidere Omſorg. — Om Ceremonierne ved den almindelige Meſſe kan jeg intet anföre; thi jeg opholdt mig ved Siden af en Organiſt, ſom var Caſtrat, men ſpilte meſterlig baade med Hænder og Födder. Henimod Klokken 11 ſkulde Nobleſſen ſamles i det Kongelige Gallerie, en hvælved Sal, 22 Fag lang. Den vender ud til Haven, og Væggen beſtaaer af lutter Spegle. Platfonden er herlig malet, og ziiret med *antique* Stuccatur. — Ingen Lyſekroner ſees, derimod ſtaaer ved hver Pille en forgyldt Gueridon med Chryſtal Arme til aatte Lys. Fra denne Sal af gaaer man igiennem en ſtoer

Række

Række af Gemakker, det eene prægtigere end det andet. *Ludvig den XV* i fuld Corpus paraderte i det, som kaldtes: *Le lit de justice.* I et andet vare fortreffelige Malerier; iblandt dem: den hellige *Francisci Lidelser* af *Annibal Caraggio*; Alexanders Triumph, David med Goliaths Hoved i den eene, og Slyngen i den anden Haand; den sovende Christopher, som stikkes af en vinget Gud; Carl den Förste af Engeland, og fleere grupperede Figurer. — Det meest i Öine faldende var: *Den Regierende Dronnings Portrait.* Hun sidder med *Duc de Normandie* paa Skiödet. *Dauphin* leeger ved den eene, og den *ældste Prindsesse* lænner sig paa hende ved den anden Side. *Dronningen* selv er klæd i en röd Flöiels Pels, seer fortryllende ud, og giör Konstnerinden, *Madame le Brun*, Ære. — Nu til Galleriet igien. — Hvilken Pragt! — Utallige Riddere, mange Pager i stærk broderte röde og grönne Flöiels Klæder; Bisper og Abbéer med Calotter paa de ragede Ho-

veder, ſminkede Damer i *Robes de Cour*, og vi tre Danſke Skueſpillere i ſorte Silkeklæder, ſpadſerede her op og ned, for at oppebie Majeſtæten. Klokken 12 og en halv raabte omſider en Sveizer med vældig Stemme: *Le Roi!* og nu begyndte Allarmen. 23 Sveizere poſterede ſig hiſt og her i Gemakkerne ſom fore til Kirken, og alle Hoffolk ſtoede i det lange Gallerie i een Række. Vi trængte os frem, da enhver ſom er ſkikkelig klæd, gierne tör være lidt næsviis. Brillante *Chevaliers*, og *Officiers* af *la Garde du Corps* gik foran. Efter dem kom: *Monſieur de Provence* i ſtörſte Pragt. Ham fulgte igien mange Hofmænd, og — nu kom KONGEN, en höi, feed og mild Herre, klæd ſom *Konge*. *Agraffe*, Stierne, Kaardehæfte, tvende Uhrkieder, Spænder, Hattekrampe, Broderiet langs ned af Kiolen, — kort ſagt; alting var Brillanter. Til Venſtre gik *Comte d'Artois*, og til Höire *Erkebiſpen* i Ordensdragt. Den heele Cour ſluttede Proceſſionen. — Sveizerne have Befaling

at

at være höflige mod Fremmede i Særdeleshed, og een af dem lukkede os ind i Kapellet, hvor *Kongens Messe* begyndte. Han laae paa Knæ med sine Brödre, og Hoffolkene stoede bag ved. En guddommelig Musik blev opfört, som jeg længe havde sukket efter. — Midt i denne, ringede man to Gange, og Vagten, (*Garde nóble*, hvoraf de Fleeste bære *croix du St. Louis* i Knaphullet,) tvang os til, at falde paa Knæ. — Saaledes laae vi fuldkommen i ti Minuter. Den heele Messe vaerede omtrent 20 Minuter, og Kongen gik. — Nu skulde först *Dronningen* komme. Hvem var meere nysgierrig, end vi! — I tre Timer havde vi gierne knælet, for at see Hende. — Et godt Qvarteer ventede vi, og nu blev det dybt indprentede Billede af *Dannemarks* Louise Augusta paa eengang levende, ved at see *Frankeriges Dronning*. Mildhed og Venlighed tindrede i hvert Öiekast. — Hun knælede imellem *Madame de Provence*, og *Comte d'Artois Gemalinde*. — Tvende

unge

unge Abbéer laae beſtandig bag hendes Skamle, med Andagts-Böger, ſom Hun beriente ſig af. Muſik og Gudstieneſte var netop den ſamme, ſom i Kongens Meſſe, og glade forloed vi Kirken. — Sveizeren ſaae nok paa os, at vi kunde være værdige, at tage Deel i det Inderſte af Hoffets Pragt, og förte os ſtrax ind i det Gemak, hvor Kongen ſpiiſer *a grand Couvert.* Her ſad *Majeſtæten* ved et lidet Taffel til *tvende Couverts.* Dronningen paradeerte til venſtre Side, men ſpiiſte ikke med. Hun *dinerer* efter Kongens Taffel i hendes egne Gemakker med anſagte Damer. Ikke to Skridt vare vi fra de Kronede Hoveder, og kunde altſaa betragte Dem ganſke nöie. Bag *Kongens* Stoel ſtoed de Fornemmeſte af Riiget, og i nogen Afſtand fra *Dronningen*, ſadde Damerne af den Förſte Claſſe paa Tabouretter. — Efter en halv Times Forlöb bad Sveizeren om Audience for os hos *Dauphin* og *Duc de Normandie*; men de vare begge upaſſelige, og vi blev afviiſte med den

ſtörſte

ſtörſte Artighed. — Af Mærkværdigheder i *Verſailles*, ſaae vi *Opera-Salen*. Den bruges kun ſielden, er bygget til denne Konges Formæling, og ſiden har man ſpillet der, da Keiſeren og Kongen af Sverrig vare i *Paris*. Salen er ſtoer, og meget brillant decoreret. Naar den bruges, ere Loger og alting imellem Pillerne beklædt med Spegle. — Theatret er umaadelig höit, og Kielderen har en Dybde af Fem Etager. — *Slottets* Façade til Gaden er gothiſk. Lige for det er *la place des Gardes du Corps*. Her trækker Paraden op, ſom beſtaaer af 6 à 800 Mand *Garde Françoiſe*, og *Garde Suiſſe*, ſom hver Söndag blive aflöſte fra *Paris*. — *Sveizer Garden* har röde, og *den Franſke Garde* blaae Uniformer, ſtærk beſat med hviide Snore. Som en Dukke ſeer enhver Soldat ud. — *Garde Noble* er meget galoneret, og et andet Corps, ſom kaldes: *Les Cent Suiſſes*, — hundrede Sveizere i röde Beenklæder og Strömper, ere ſaa riigt beſatte med Sölv, at man næſten ikke kiender det blaae Klæde. —

Det

Det idelige Regnveir tillod os desværre ikke at gaae i Haven, hvor man finder usigelig mange Mærkværdigheder. — Spiise vilde vi med alt det dog; Hyrevogne findes ikke i *Versailles*, og vi maatte tage vores Tilflugt til *Portechaiser*, for at naae en *Auberge*. — *Saabye* toeg Sin forlods, og jeg lad i en anden paa *Rosings* Skiöd. — Denne Scene var saa naragtig, at jeg aldrig glemmer den. Det forunderlige Sæde; Frygt for, at de tobeenede Heste skulde glide paa den slibrige Jord, og *Saabyes* muntre Luune i sin Portechaise, som fuldkommen erindrede mig paa *Holbergs* Baron: *Er soll geholfen werden*; gav saa megen Anledning til Latter, at jeg næsten ikke kunde holde op igien. — Efter et temmelig godt Maaltiid gik vi hen til de Kongelige *Voiturers Bureau*, og forloed *Versailles*, en Bye med 80000 Indvaanere. — Netop til Skuespil-Tiden kom vi til *Comedie Françoise*, og vilde saa gierne have seet *Barbier de Seville*; men

Huuset

Huuſet var ſaa proppet fuldt, at vi maatte vende om igien, og tage til Takke med en *Savoyards Paraphuye*, ſom frelſte de ſorte Silkeklæder fra en *total Ruin.* —

Ende paa den Förſte Deel.